

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَنَنْزَلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

ویژه نامه

پنجمین همایش استانی قرآن و سلامت

۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۳

برگزار کننده:

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

استان چهارمحال و بختیاری

با همکاری:

* معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد

(کمیته تحقیقات طب اسلامی و مراکز تحقیقاتی گیاهان دارویی، سلولی

و مولکولی، بیوشیمی بالینی، عوامل اجتماعی موثر بر سلامت)

* نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد

* دفتر هم اندیشی استادان و نخبگان دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد

پیام رئیس همایش

بسم الله الرحمن الرحيم

«وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا»:

و از قرآن، آنچه شفا و رحمت است برای مؤمنان، نازل می کنیم؛ و ستمگران را جز خسران (و زیان) نمی افزایید. باین که طی سال های اخیر، گام های مهمی در جهت ترویج معارف بلند قرآن کریم برداشته شده است؛ اما لازم است رویکرد جدی تری اتخاذ گردد؛ با توجه به کسترش روزافزون حجم های فرهنگی و اسلام ستیزی دشمنان، توسل به قرآن و برگزاری بایش های علمی در راستای ارتقاء پیش اسلامی تک تک آحاد جامعه، امری مبرم و اجتناب ناپذیر است. گرچه این مختصر، پانچوی همدی نیازمندی های علاقمندان به این کتاب آسمانی نیست، اما آغاز حرکتی است تا عموم مردم را با طره ای از این معارف عمیق پیوند دهد. در نظام بهداشت و سلامتی اسلام، بهره مندی انسان از نعمت های الهی برای رسیدن به تخیل و شهودی خداوند ضروری است و مواظبت و پیشگیری از آسیب ها و آلودگی ها در جهت تخیل و عبودیت انسان، واجب دانسته می شود؛ به گونه ای که قرآن کریم برای رسیدن به این ضرورت، در ابعاد سلامت جسمی، روانی و اجتماعی، را بکارهایی در اختیار جامعه بشری قرار می دهد. غایت اصلی تمام سیستم های بهداشتی-دمانی، ارتقاء سلامت و افزایش سطح کیفیت زندگی جامعه است و شناخت قرآن کریم و بهره گیری از معانییم باطنی آن برای تمام جوانم که خواستار رسیدن به هدایت و سلامت هستند، تقصیر کننده ی سعادت و سلامت دنیوی و اخروی است.

هدف کلی از برگزاری بایش قرآن و سلامت، ایجاد بسترناسب جهت فراگیر شدن مفهوم سلامت و ابعاد آن بر بنای تعالیم قرآنی است. لازم است که با برگزاری چنین بایش های روح معنویت را به دانشگاه علوم پزشکی القانوده و فضای مناسبی را جهت رشد و ستاوردهای علمی قرآنی با استعانت از اساتید، دانشمیان و کارمندان عزیز این سازمان، فراهم سازیم. امید است با اتخاذ چنین رویکردی بتوانیم به اهتمام و تعمیق پژوهش های قرآنی سپرداریم، و زمینه ی لازم برای بهره مندی اقشار جامعه پزشکی از این خوان پربرکت الهی را مهیا سازیم.

دکتر مرتضی هاشم زاده

سرپرست دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد و قائم مقام وزیر رئیس بایش- اردیبهشت ماه ۱۳۹۳

مسئولین همایش :

رئیس همایش : دکتر مرتضی هاشم زاده

دبیر علمی همایش : حجت الاسلام والسلمین دکتر امیرقلی جعفری

دبیر اجرایی همایش : دکتر محمود مباحثری

اعضای کمیته علمی (بر اساس حروف الفبا):

- ✓ حجت الاسلام والمسلمین دکتر امیر قلی جعفری
- ✓ دکتر اسفندیار حیدریان
- ✓ دکتر محمود رفیعیان
- ✓ دکتر سید محمد عمرانی
- ✓ حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید یحیی کاظمی
- ✓ دکتر کیهان قطره
- ✓ دکتر محمود مباحثی
- ✓ جعفر مقدسی
- ✓ آقای حسینعلی مهر علیان
- ✓ حجت الاسلام والمسلمین حسین مولوی
- ✓ دکتر جعفر نصیری
- ✓ دکتر مسعود نیک فرجام
- ✓ حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا نورمحمدی
- ✓ دکتر مرتضی هاشم زاده

کمیته اجرایی

سرپرست:

دکتر کیهان قطره

دبیر خانه:

مسئول:

دکتر عبدالرحیم کاظمی

همکاران:

(به ترتیب حروف الفبا)

مجید جهانبازی

سعید حیدری

ابوالقاسم شریفی

سارا کیانی

نسترن رضوی

سعیده صالح ریاحی

محبوبه صالحیان

الهام مردان پور

نجمه مجیدی

دکتر زهرا مولوی

راضیه نظری

عوامل اجرایی:

مسئول:

حمیرا فروزنده

همکاران:

(به ترتیب حروف الفبا)

مجید اسدی سامانی

زیبا امینی

سیف اله بخشی

سیده فاطمه رفیعی

سهیلا کیانی

زهرا کیوانی

حسین مجد

محبوبه محمدپور

راضیه میرزائیان

گلشن ملالی

کمیته هماهنگی و تدارکات:

مسئول:

محسن داوری

همکاران:

(به ترتیب حروف الفبا)

سلیمان بستان

بهمن بیگی

اسماعیل حسن پور

هدایت الله حسینی

سید علی درخشان

حسینعلی دهقانی

علی اکبر رستار

فاطمه شاهرودی

رحیم قلی پور

یوسف محمودی

منصور موحدی

علی اکبر نادری

کمیته داوران همایش (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر کیهان قطره	دکتر محسن اربابی
حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید یحیی کاظمی	دکتر اسدالله امینی
دکتر فروزان گنجی	دکتر فرشته آیین
دکتر محمود مباحثی	حجت الاسلام و المسلمین دکتر امیرقلی جعفری
جعفر مقدسی	دکتر اسفندیار حیدریان
حسینعلی مهرعلیان	دکتر ابوالفضل خوشدل
دکتر جعفر نصیری	دکتر سلیمان خیری
حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا نورمحمدی	دکتر محمود رفیعیان
دکتر مسعود نیک فرجام	دکتر مهربان صادقی
جواد نیک معین	دکتر سیدکمال صولتی
دکتر محمد موسوی	دکتر سید محمد عمرانی
حجت الاسلام والمسلمین حسین مولوی	دکتر مهین غفاری
دکتر علی مومنی	دکتر عبدالمجید فدائی

مقالات پذیرفته شده به صورت سخنرانی			
کد مقاله	عنوان مقاله	ارائه دهنده	صفحه
۱۲۰-۲۳	بررسی تاثیر شنیدن آیات قرآن بر شادکامی دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی در شهرستان بروجن	معصومه علی دوستی	۱
۱۰۲	رابطه تغذیه حلال و طیب با انجام عمل صالح	سید یحیی کاظمی	۶
۱۱۶-۲	چشم انداز جرم شناختی نقش فضای مجازی در سبک زندگی از دیدگاه قرآن	جلال الدین حسانی	۱۲
۱۰۵	تاثیر صله رحم بر سلامت جامعه از دیدگاه قرآن	پروانه فتاحی	۱۹
۲۰۷	مروری بر کاربردهای درمانی قرآن در بیماری های انسان	فاطمه دهقانی	۲۷
۱۲۰-۲۸	تاثیر مصرف انجیر، میوه قرآنی بر میزان شاخص های اکسیداتیو و آنتی اکسیدانی مردان جوان سالم	سید اسدالله امینی	۴۳
۱۲۰-۲۵	رابطه تغذیه حلال و عمل صالح از منظر قرآن	سید شهاب الدین احمدی	۴۹
مقالات پذیرفته شده به صورت پوستر			
کد مقاله	عنوان مقاله	ارائه دهنده	صفحه
۱۲۳-۹	بررسی مروری تاثیر اعمال انسانی بر سلامت محیط زیست از دیدگاه قرآن و روایات	محمد اسماعیلی فارسانی	۶۰
۶۸-۸	تاثیر صله رحم بر سلامت جامعه از دیدگاه قرآن	راضیه نظری	۶۱
۴۹-۳	نقش سازنده امید در زندگی از دیدگاه اسلام و بهداشت روان	الهام اسکندری	۶۲
۱۶-۲	نقش فضای مجازی در گرایش جوانان به نماز از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودان	جواد ایمانی	۶۳
۵۷-۷	اثرات سوء مصرف الکل بر سلامت جنین با بررسی دیدگاه قرآن و روایات	نجمه گلی ملک آبادی	۶۴
۶۸-۲	نقش فضای مجازی به ویژه اینترنت بر سبک زندگی جوانان	حسین نظری	۶۵
۱۰۱	بررسی سبک زندگی نوین از دیدگاه طب سنتی و طب اسلامی	مریم رضایی پاشا	۶۶
۷۳-۱	تغذیه حلال و تاثیر آن در انجام عمل صالح از منظر قرآن	محبوبه مراد علیزاده	۶۷

سخنرانی ویژه:

سخنران	عنوان
دکتر محمود خدادوست (معاون طب سنتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی)	طب سنتی گذشته، حال و آینده
دکتر حسن نیلی (استاد تمام دانشگاه شیراز)	نگاه معرفتی قرآن به موجودات و هستی

بررسی تاثیر شنیدن آیات قرآن بر شادکامی دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی در شهرستان بروجن

راضیه میرزائیان^۱، مریم میرزائیان^۲، مریم امید^۳، مینا شیروانی^۴، معصومه علیدوستی^{۵*}

۱ کارشناس ارشد مدیریت اطلاعات سلامت، معاونت تحقیقات و فناوری، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران؛ ۲ دبیر دینی و عربی، مدرسه نمونه راهنمایی شهرستان بروجن، بروجن، ایران؛ ۳ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران؛ ۴ کارشناس ارشد آموزش بهداشت، دانشکده پرستاری بروجن، بروجن، ایران؛ ۵ مربی گروه بهداشت، دانشکده علوم پزشکی بهبهان، بهبهان، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: تلاش هر انسان در جهت یافتن شادی، نشاط و خوشبختی در آینده است. با افزایش نشاط و شادی در بین عوامل مدرسه می توان بازدهی مدرسه را افزایش داد. به نظر می رسد تلاوت آیاتی که بشارت دهنده هستند می تواند تاثیر بسزایی در افزایش شادکامی داشته باشد. لذا این مطالعه با هدف تعیین تاثیر شنیدن آیات قرآن بر شادکامی دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی نمونه دولتی شهرستان بروجن انجام شد.

روش بررسی: در پژوهش توصیفی مقطعی حاضر، جمعیت مورد پژوهش ۹۲ دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی نمونه دولتی شهرستان بروجن بودند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه شادکامی اکسفورد بود. در ابتدا پرسشنامه توسط دانش آموزان تکمیل شد. سپس به مدت یک هفته آیات سوره مبارکه حشر با صدای استاد محمود منشاوی برای دانش آموزان پخش گردید و بعد از این دوره مجددا پرسشنامه شادکامی تکمیل گردید. داده ها وارد نرم افزار **spss15** و با استفاده از آزمون تی زوج تجزیه و تحلیل شد. یافته ها: در کل ۹۲ دانش آموز وارد مطالعه شدند. میانگین سن دانش آموزان $14/27 \pm 0/47$ بود. میانگین نمره شادکامی قبل و بعد از شنیدن آیات قرآن به ترتیب $60/39 \pm 10/69$ و $67/58 \pm 14/30$ بود. افزایش نمره شادکامی از نظر آماری معنی دار بود ($p < 0/001$).

نتیجه گیری: به نظر می رسد برنامه ریزی ها در جهت انس بیشتر با قرآن در مدارس در تربیت نوجوانان و جوانان موثر خواهد بود تا این سرمایه های ملی با نشاط و انرژی بالاتر هر مقطعی را به بهترین صورت بگذرانند.

واژه های کلیدی: آیات قرآن، دانش آموزان، سوره حشر، شادکامی.

مقدمه:

در آیه ۱۲۸ سوره رعد آمده که می فرماید یاد خدا آرامش دهنده قلب ها است. بهداشت روانی به معنای سالم نگه داشتن روان از هرگونه آسیب روانی است و هدف اصلی آن پیشگیری از به وجود آمدن ناراحتی های روانی می باشد. به عبارت دیگر بهداشت روانی، علمی است برای بهزیستی و رفاه اجتماعی که تمام زوایای زندگی از محیط خانه گرفته تا مدرسه،

یکی از مباحث اصلی و همیشگی در زندگی بشر، موضوع سلامت می باشد و کارکردهای فردی و اجتماعی جامعه، مشروط به سلامت همه جانبه اعضای آن در بافت های مختلف است. پیچیدگی دنیای امروزی و گسترش روزافزون مشکلات باعث شده است که سلامت و بهداشت روان افراد بیش از پیش مورد تهدید قرار گیرد (۱). مهمترین عامل در آرامش و سلامت روان

این کتاب بی هیچ شک راهنمای پرهیزگاران است (۱۰). در حقیقت در ابتدای قرآن، این کتاب آسمانی، به عنوان یک راهنما و دستورالعمل در زندگی بشرمعرفی شده است (۱). ویل دورانت نیز از معارف جامع قرآن سخن گفته است (۱۲).

باید اذعان کرد که قرآن در بسیاری از آیه‌ها و عبارات تأکیدات فراوانی بر موضوع سلامت از جنبه‌های مختلف فردی و اجتماعی داشته است و در قالب آیات متعددی از جنبه‌های گوناگون به مساله سلامت روان توجه و تأکید داشته است و به نظر می‌رسد تلاوت آیاتی که بشارت دهنده هستند می‌تواند تاثیر بسزایی در سلامت روان افراد و افزایش شادکامی داشته باشد و از آنجا که احساس می‌شود نظام آموزشی کشور، از کمبود شادکامی و نشاط رنج می‌برند و این مطلب در مراکز شبانه روزی به علت دوری دانش آموزان از خانواده نمود بیشتری دارد. لذا به دلیل اهمیت ویژه مدارس شبانه روزی که محیط خوابگاهی نیز برای دانش آموزان فراهم کرده اند و به علت آشنا نبودن بسیاری از دانش آموزان با محیط خوابگاه در بدو ورود، جدایی و دوری از خانواده، ناسازگاری با سایر افراد در محیط خوابگاه، که می‌تواند بر شادکامی و نشاط آنها موثر باشد در این مطالعه به بررسی تاثیر شنیدن آیات قرآن بر شادکامی دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی مدرسه نمونه دولتی شهرستان بروجن پرداخته شد.

روش بررسی:

در پژوهش توصیفی حاضر که از نوع مقطعی می‌باشد، جامعه پژوهش دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی مدرسه نمونه دولتی شهرستان بروجن بودند. در این شهرستان فقط یک مدرسه راهنمایی دخترانه نمونه دولتی وجود داشت که پس از انجام هماهنگی لازم با مسئولین، این مدرسه برای نمونه گیری انتخاب شد به دلیل اینکه دلتنگی‌ها و عدم سازگاری با محیط

دانشگاه، محیط کار و غیره را در بر می‌گیرد (۲) و در این میان نشاط و شادی برای سلامت روان مفید بوده و اساسی ترین بحث انسانی برای تمام نسل‌ها و مرکزی ترین محرک اهداف بشری می‌باشد (۳). نشاط یک مفهوم جدید روان شناسی است که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است. تعریف مفهوم نشاط علی‌رغم آن که ساده به نظر می‌رسد، دشوار است. با وجود این بسیاری از روان شناسان بر این عقیده اند که نشاط یک هیجان مثبت است که حاوی سه عنصر اساسی لذت، خرسندی و رضایت از زندگی است (۴). داینر معتقد است که شادکامی، نوعی ارزشیابی است که فرد از خود و زندگی اش به عمل می‌آورد و مواردی از قبیل رضایت از زندگی، هیجان و خلق مثبت، فقدان افسردگی و اضطراب را شامل می‌شود و جنبه‌های مختلف آن نیز به شکل شناخت‌ها و عواطف است (۵). شاید به جرأت بتوان گفت همه تلاش هر انسان در جهت یافتن شادی، نشاط و خوشبختی در آینده است. نشاط در زندگی، ترکیبی است از شرایط فردی و اجتماعی و در واقع خود نشانه‌ای از نگرشهای مثبت نسبت به جهان و محیطی که فرد در آن زندگی می‌کند، می‌باشد. سطح پایین نشاط اجتماعی به گرایشهای منفی نسبت به جامعه مربوط می‌شود (۶). در آیات قرآن کریم اشاره شده است انسانی که همواره از آینده مبهم و نامعلومی در رنج باشد، آسایش و آرامش از وی سلب می‌شود؛ در حالی که ایمان به آینده او را امیدوار و توانایی بهره‌گیری از لذت‌های حال را در او افزایش می‌دهد.

چنین امیدی سبب آرامش فکری و تامین سلامت روانی و بالطبع سلامت جسمی را فراهم خواهد کرد (۷). قرآن از محکم ترین متون اسلامی می‌باشد (۸) و در حدیث معروف ثقلین تمسک به قرآن و عترت همواره مایه حفاظت از گمراهی معرفی شده است. حضرت علی (ع) همشینی با قرآن را سبب هدایت و نجات انسان می‌داند (۹). و در آیه دوم سوره مبارکه بقره بیان شده است که

یافته ها:

در کل ۹۲ دانش آموز وارد مطالعه شدند میانگین سن دانش آموزان $14/27 \pm 0/47$ بود و همانطور که در جدول شماره ۱ آمده است آزمون تی زوج نشان داد که میانگین نمره شادکامی پس از شنیدن آیات قرآن بطور معنی داری افزایش یافته است ($p < 0/001$).

جدول شماره ۱: مقایسه میانگین نمره شادکامی

دانش آموزان قبل و بعد از شنیدن آیات قرآن

مغیبر	زمان	انحراف معیار \pm میانگین	سطح معناداری آزمون t زوج
شادکامی	قبل از تلاوت قرآن	$10/69 \pm 60/39$	$p < 0/001$
	بعد از تلاوت قرآن	$14/30 \pm 67/58$	

بحث:

سازمان آموزش و پرورش از سازمان‌های مهم جوامع به حساب می‌آید زیرا تربیت نسل آینده وظیفه این سازمان می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین نمره شادکامی قبل از شنیدن آیات قرآن نیز در حد متوسط به بالا بوده است. این مطلب با تحقیق صیامیان و همکاران که به بررسی وضعیت شادکامی در دانشجویان پرداخته بود همخوانی داشت (۱۵). اما نکته مورد توجه این بود که پس از شنیدن آیات میانگین نمره مختصری افزایش یافته بود که از نظر آماری این افزایش معنی دار بود این مطلب را چنین می‌توان توجیه نمود که افراد در سنین نوجوانی و جوانی خود را شادتر توصیف می‌کنند که شاید به دلیل درگیری کمتر با مسائل و مشکلات باشد و در این رابطه Bradburn نیز بر اساس تحقیقی دریافت که ۲۶ درصد افراد در ۲۱ سالگی، خود را بسیار شاد توصیف می‌کنند و تنها ۸ درصد افرادی که در بیست سالگی به سر می‌برند، به طور نسبی شاد نیستند (۱۶). در مطالعه حاضر همه جامعه آماری را دختران تشکیل داده بودند لذا تاثیر جنسیت بر

جدید در بدو ورود بیشتر است دانش آموزان مقطع اول راهنمایی وارد مطالعه نشدند. همچنین دانش آموزان مقطع سوم هم به دلیل سنگینی دروس وارد مطالعه نشدند و کلیه دانش آموزان مقطع دوم که ۹۲ نفر بودند با رضایت شخصی در مطالعه شرکت نمودند.

ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه شادکامی اکسفورد بود. این پرسشنامه توسط دانشگاه اکسفورد در سال ۲۰۰۰ تهیه شد و دارای ۲۹ سوال می باشد چهار عبارتی است. نحوه نمره گذاری آن به ترتیب ۰-۱-۲-۳ می باشد. بنابراین، هر قدر فرد نمره بالاتری در این آزمون بدست آورد، نشاندهنده احساس شادکامی بالاتر وی است. در نهایت نمرات به درصد تبدیل شد و کمترین نمره ۰ و بالاترین نمره ۱۰۰ بدست آمد

روایی پرسشنامه در مطالعه‌ای با استفاده از پرسشنامه شادکامی جوزف و لوییسی (۱۹۹۸) انجام شد و ضریب $0/54$ بدست آمد (۱۳). در این پژوهش نیز جهت تعیین روایی محتوای از نظرات اساتید راهنما و افراد صاحب نظر در موضوع پژوهش استفاده و اصلاحات لازم انجام شد. پایایی پرسشنامه شادکامی اکسفورد بارها توسط محققین مورد تایید قرار گرفته و ضرایب بالایی در این زمینه گزارش شده است. در ایران نیز زمانی (۱۴) ضریب پایایی این آزمون را از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ $0/87$ گزارش نموده است. در پژوهش حاضر نیز، پس از یک مطالعه مقدماتی و تعیین واریانس سوالات با استفاده از ضریب کرونباخ، ضریب پایایی $0/89$ بدست آمد.

در ابتدا پرسشنامه توسط دانش آموزان تکمیل شد سپس به مدت یک هفته هر روز صبح قبل از شروع کلاس آیات سوره مبارکه حشر با صدای استاد محمود منشاوی برای دانش آموزان پخش گردید و بعد از این دوره مجددا دانش آموزان پرسشنامه شادکامی را تکمیل نمودند پس از جمع آوری اطلاعات داده ها در وارد نرم افزار SPSS نسخه ۱۵ شد و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی زوج استفاده گردید.

منطقی است که ایمان به خدا و امید به آینده را سبب آرامش بدانیم چون ترس از آینده همواره هرگونه آرامش و آسایش را از انسان سلب می نماید. وقتی انسان همواره از آینده مبهم و نامعلومی دررنج باشد آسایش و آرامش وی از بین می رود درحالی که همانگونه که در آیه ۳۰ سوره فصلت اشاره شده است آنان که به واقع به خدا ایمان آوردند دیگر ترسی از آینده و اندوهی نسبت به گذشته نخواهند داشت (۱۰).

نتیجه گیری:

به نظر می رسد برنامه ریزی ها در جهت انس بیشتر با قرآن در مدارس در تربیت نوجوانان و جوانان موثر خواهد بود تا این سرمایه های ملی با نشاط و انرژی بالاتری هر مقطعی را بگذرانند و در سال های بزرگسالی که وجود شادکامی و نشاط برای انگیزه کاری لازم است با کمبود یا عدم آن مواجهه نگردند

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از تمامی کسانی که در انجام این مطالعه همکاری داشتند تقدیر و تشکر می گردد

شادکامی قابل تعیین نبود هرچند که در مطالعه صیامیان (۱۵) و هوپیل و اسلتر (۱۷) بین میزان شادکامی افراد مذکر و مؤنث تفاوت معناداری گزارش داده نشد.

تحلیل یافته ها نشان داد که شنیدن قرآن اثر مثبتی در شادکامی افراد دارد و این موضوع مؤید آن است که انس با قرآن و دین باوری علاوه بر اینکه به زندگی انسان ها معنا می دهد آرامش روانی انسان را در پی دارد. شنیدن، قرائت و توجه و تفکر در آیات قرآن هر کدام به نوعی می تواند انرژی بخش و روح افزای انسان باشد و انسان را از مشکلات موجود در زندگی اضطراب و درگیری های روانی رهایی بخشد. در این میان ایجاد علاقه در نوجوانان و جوانان برای نزدیکی بیشتر به این کتاب آسمانی باید بیشتر مورد توجه مسئولین و مربیان مدارس قرار گیرد. از آنجا که بازتاب های رفتاری انسان ها بگونه ای نشان دهنده وضعیت سلامت روان آنها می باشد، سنجش شادکامی دانش آموزان در این مطالعه قبل و بعد از شنیدن آیات قرآن تاییدی بر مناسب بودن وضعیت سلامت روان آنها بود و در قرآن نیز در آیات ۶۲ تا ۶۴ سوره یونس آمده است دوستان خدا هیچ ترس و اندوهی به دل ندارند آنها اهل ایمان و خداترسند و به آینده امیدوارند (۱۰).

منابع:

1. Pursardar F, Amanuelahfard A, Bahamni G, Charkhab N. Comparison of mental health, quality of life, Intimacy And. J Ilam Univ Med Sci. 2011; 19(3): 57-65.
2. Kazemi M, Ansari A, Allah Tavakoli M, Karimi S. The effect of the recitation of Holy Quran on mental health in nursing students of Rafsanjan university of medical sciences. J Rafsanjan Univ Med Sci. 2004; 3(1): 52-7.
3. Street H, Nathan P, Durkin K, Morling J, Dzahari MA, Carson J, et al. Understanding the relationships between wellbeing, goal-setting and depression in children. Aust N Z J Psychiatry 2004; 38(3): 155-61.
4. Farhadi A, Javaheri F, Gholami YB, Farhadi P. [The amount of mirthfulness and its relation with selfreliance in students of lorestan university of medical sciences] Persian. The Quarterly Journal of Fundamentals of Mental Health 2005; 7(25-26): 57-62.

5. Dinener Ed, Sellgman M. Psychological science in the public interest. American J Psychoanal 2000; 1(1): 1-55.
6. Hezarjaribi J, Astinfeshan P. [Review of Influential Factors in Social Bliss (Emphasis on Tehran province). J Applied Psychology. 2009; 20(1): 119-46. [Persian]
7. Khadem M. Quran is the eternal miracle: Sura of "noor" and the miracle of Epidemiology. 2010. Available at: <http://www.alvadossadegh.com/fa/best-article>. [Accessed Jan-13-2013].
8. Yavari M, Azizi M, Ghanee Ezabadi B, Rigazadeh M. [Knowledge Attitude and Practice of People Aged 25 and Older in Yazd Regarding Foods Mentioned in Quran and Hadiths]. Res Quarterly J Public Health School Yazd University Med Sci. 2007; 6(1): 26-35.
9. Nahjolbalagheh. Translated to Persian by: Dashti M Investigative cultural institute of Emam Ali. 3rd ed. Qom: 2002. Oration 176. P: 236.
10. The Holy Quran. Translated to Persian by: Elahi Ghomshei M. 1st ed. Qom: Quran Great Pub. 1996.
11. Esmaili A, Rezaeian M, Vazirinejad R, Tabatabai S, Salem Z, Mahdian F. protecting living environments in Islam. J Rafsenjan Univ Med Sci. 2007; 6(4): 55-60.
12. Zamani MH. Critique and criticism of oraintialistis about Quran, 2nd ed. Qom: Boostan book; 2008. p 386.
13. Argyle M. Happiness of psychology, Translated to Persian by: Bahrami F, Gohari Anaraki M, Hamid Taherneshatdust, Palahang H. Isfahan: Jihad Daneshgahi Pub; 2003.
14. Zamani S. Study of relationship between Organizational Commitment and happiness of Zob Ahan Workers. Dissertation. Zarinshahr Payam Noor University. 2005.
15. Siamian H, Naeimi O, Shahrabi A, Hassanzadeh R, Âbazari M, Khademloo M, et al . The status of happiness and its association with demographic variables among the paramedical students. J Mazandaran Univ Med Sci. 2012; 21 (86) :159-66.
16. Bradburn NM. The structure of psychological well-being. Chicago: Aldine; 1969.
17. Hoyle JR, Slater RO. Love, Happiness and Americas schools: The role of educational leadership in the 21st century. Phidelta Kappan. 2001; 82(10): 790-94.

رابطه تغذیه حلال و طیب با انجام عمل صالح

سید یحیی کاظمی*، امیر قلی جعفری

گروه معارف، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: بر اساس آموزه های دینی انسان گل سرسید موجود عالم و مسجود ملائکه است. به نظر متخصصان علم تغذیه انسان برای داشتن جسمی سالم نیازمند تغذیه ای سالم است. هم جسم و هم روح انسان نیازمند غذای مناسب هستند. اگر ارتباط و تامل دو سویه ی جسم و روح را بپذیریم، تاثیر بعضی غذاها و آشامیدنی ها بر روح آدمی قطعی است. گفته می شود یکی از عوامل پذیرش و قبول حرف حق، لقمه حلال است، پس تغذیه انسان در سر نوشت و آینده او موثر است. امام حسین در روز عاشورا خطاب به دشمن خود فرمود: شکم های شما از حرام پر شده است و لذا حرف حق را نمی پذیرید. آنچه در این تحقیق مد نظر است بررسی رابطه تغذیه حلال و طیب با انجام اعمال نیک و صالح از دیدگاه قرآن و روایات معصومین (ع) است. روش بررسی: مطالعه حاضر یک پژوهش مروری می باشد. با توجه به اینکه در جای جای قرآن و روایات دستور داده شد که مواظب تغذیه خود باشید: فالینظر الانسان الی طعامه (عبس/۲۴). لذا این مطالعه با بررسی و تفسیر متون و روایات اسلامی موجود به خصوص قرآن مجید صورت پذیرفته است.

یافته ها: نتایج این مطالعه نشان از تاکید قرآن بر موارد زیر می باشد: تاکید بر تغذیه (به خصوص غذاهای گیاهی و نباتی)، دستور به پیامبران، مومنان و همه ی انسانها برای استفاده از غذای طیب، نهی از بهره گیری و استفاده از محرّمات الهی، نهی از تحریم طبیات، استفاده از طبیات زمینه ساز تقوای الهی و وجود رابطه ارتزاق از طبیات با شکرگذاری به درگاه الهی. غذای طیب و حلال وسیله ای است برای کنترل وسواس شیطانی و عدم طبیعت از شیطان. بر اساس آیات ۷۸، ۸۸ و ۹۰ سوره مبارکه مائده، آیه ۵۱ سوره مبارکه مومنون، آیه ۱۱۴ سوره مبارکه نحل، آیه ۱ سوره مبارکه طه و آیات ۶۰، ۱۶۸ و ۱۷۲ سوره مبارکه بقره، بین تغذیه حلال و انجام اعمال صالح ارتباط مستقیم وجود دارد.

نتیجه گیری: تغذیه می تواند اثرات مثبت و منفی در روح آدمی ایجاد کند و تاکید بر غذای حلال و پاکیزه از سوی خداوند به خاطر تاثیرات مثبت و عمیقی است که در روح و جان آدمی به جای می گذارد و به تبع آن بدن را نیز متاثر می کند. انجام اعمال صالح باعث تضمین رستگاری آدمی است، آن گمشده ای که همه ی انسانها به دنبال آن هستند و نمی دانند در کجا یافت می شود.

واژه های کلیدی: عمل صالح، غذای حلال، طبیات.

مقدمه:

باطنی برای او ارزانی داشت اسبغ علیکم نعمه ظاهره و باطنه (لقمان/۲۰) تا با توجه به استعداد و قابلیت که دارد از این نعم الهی بهره ببرد و در مسیر سعادت و خوشبختی و تکامل خود قدم بردارد.

هدف از خلقت و آفرینش انسان رسیدن به کمال حقیقی و قرب الهی است که از طریق عبودیت و بندگی حاصل می شود؛ و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون (ذاریات/۵۶)

چون آدمی موجودی دو بعدی است و شکل یافته از دو حقیقت به نام جسم و روح برای رسیدن به

بر اساس آموزه های دینی انسان گل سر سید موجود عالم است، همانکه وقتی آفریده شد خالقش از این جهت به خود تبریک گفت: "فتبارک الله احسن الخالقین" (مومنون/۱۴) و او را سجود ملائکه قرار داده و به فرشتگان دستور داد که در برابرش سجده کنند. و اذ قلنا للملائکه السجدوا لادم فسجدوا الا ابلیس ابی و استکبر کان من الکافرین (بقره ۴۰) و کل هستی را برایش آفریده و مسخر او قرار داده، هو الذی خلق لکم ما فی الارض جمیعا (بقره ۲۹) الم تروا ان الله سخر لکم ما فی السموات و ما فی الارض (لقمان/۲۰) و همه نعمت های ظاهری و

از حرام پر شده است و لذا حرف حق را نمی پذیرد. یعنی هر گناهی اگر توام با توبه و بازگشت نباشد می تواند در انحراف و شکل گیری اعوج ها و کجی ها موثر باشد ولی در میان همه تغذیه از حرام بیش از هر گناهی در انحراف فکری و دوری از حق نقش موثر و عمیق داشته باشد، لذا دستور داده شده در اسلام که این اصل نه تنها در افراد بالغ بلکه در تغذیه اطفال مادران آنکه که طفل در دوران جنینی و شیرخوارگی است دقیقاً مراعات شود.

علت این امر همان تأثیرات تغذیه است در شکل گیری شخصیت آدمی آن هم به خاطر دو بعدی بودن او است و ارتباط تنگاتنگ این دو بعد با هم.

البته رابطه تغذیه با سلامت جسم و بدن معمولاً توسط متخصصان علم تغذیه بررسی شده و گفته شده که انسان برای داشتن جسمی سالم نیازمند تغذیه ای سالم است. در برخی تحقیقات رابطه تغذیه سالم و سلامت روح و روان هم بررسی شده، اما آنچه در این تحقق مد نظر بوده که برگرفته از قرآن و روایات معصومین علیه السلام است. بررسی رابطه تغذیه حلال و طیب با انجام اعمال نیک و صالح است و این از جمله نکات نو و بدیعی است که قرآن کریم به آن پرداخته و روایات تصریح کرده اند که تغذیه انسان بر رفتار و اعمال آن اثرگذار است، در جای جای قرآن و همینطور روایات بر همه انسان ها و مومنین و بالخصوص انبیاء الهی دستور داده شد که مواظب تغذیه خود باشید: فالینظر الانسان الی طعمه (عبس/۲۴).

و همواره آن ها را به استفاده از طیبات و غذای حلال ترغیب و تشویق نموده چرا که بین تغذیه حلال و انجام اعمال صالح ارتباط مستقیم می باشد.

روش بررسی:

مطالعه حاضر یک پژوهش مروری می باشد. با توجه به اینکه در جای جای قرآن و روایات دستور داده شد که مواظب تغذیه خود باشید: فالینظر الانسان الی

سعادت و قله کمال باید در هر دو بعد رشد صحیح و متوازن داشته باشد؛ چرا که این دو مکمل یکدیگر بوده و موثر در همدیگر ارتباط و تأمل دو سویه جسم و روح به گونه ای است که اگر قطع شد حیات و زندگی آدمی را دچار دگرگونی و مرگ می کند.

شخصیت آدمی متأثر از هر دو بعد می باشد، هم جسم و هم روح نیازمند غذای مناسب هستند و همچنین ممکن است دچار بیماری ها و آفاتی گردند که مانع از رسیدن به کمال و رشد حقیقی گردد.

اگر ارتباط و تأمل دو سویه ی جسم و روح را بپذیریم، تأثیر بعضی غذاها و آشامیدنی ها هم بر روح آدمی قطعی است. آنچه امروز در مراکز تحقیقاتی و پژوهشکده ها وجود دارد بررسی مواد غذایی از نظر عناصر طبیعی و تا مقداری از خاصیت های شیمیایی است ولی آثار روحی و معنوی آن ها قابل اندازه گیری نبود، حداقل با امکانات امروز.

از سوی دیگر عوامل موثر در تربیت و سازنده شخصیت انسان سه عامل مهم است: ۱- وراثت، ۲- خانواده، ۳- اجتماع. البته اسلام عامل دیگری به نام اراده و اختیار را هم موثر می داند و حتی قوی تر از سه عامل قبل.

اگر خانواده به عنوان یکی از عوامل سازنده شخصیت آدمی مطرح است، یکی از مهمترین مسائل برای خانواده بحث معیشت خانواده و طریق امرار معاش آن می باشد. از روایات رسیده از ناحیه معصومین علیه السلام به دست می آید که اگر معیشت خانواده از راه حلال نباشد می تواند تأثیر فراوان در سرنوشت و سعادت و شقاوت آدمی داشته باشد و گفته شده که یکی از عوامل پذیرش حق و قبول حرف حق لقمه حلال است، پس معلوم می شود تغذیه انسان در سرنوشت او و آینده او موثر است.

قال الحسین علیه السلام: ملئت بطونکم من الحرام (تحف العقول - کلمات حضرت).

امام در روز عاشورا و در پی نپذیرفتن سخنان حق حضرت خطاب به لشکر عمر سعد فرمود: شکم های شما

طعامه (عبس/۲۴)، لذا این مطالعه با بررسی و تفسیر متون و روایات اسلامی موجود به خصوص قرآن مجید صورت پذیرفته است.

یافته ها:

نتایج این مطالعه نشان از تأکید قرآن بر موارد زیر می باشد: تأکید بر تغذیه (به خصوص غذاهای گیاهی و نباتی)، دستور به پیامبران، مومنان و همه ی انسانها برای استفاده از غذای طیب، نهی از بهره گیری و استفاده از محرّمات الهی، نهی از تحریم طیبات، استفاده از طیبات زمینه ساز تقوای الهی و وجود رابطه ارتزاق از طیبات با شکر گذاری به درگاه الهی. غذای طیب و حلال وسیله ای است برای کنترل وسواس شیطانی و عدم طبعیت از شیطان. بر اساس آیات ۷۸، ۸۸ و ۹۰ سوره مبارکه مائده، آیه ۵۱ سوره مبارکه مومنون، آیه ۱۱۴ سوره مبارکه نحل، آیه ۱ سوره مبارکه طه و آیات ۶۰، ۱۶۸ و ۱۷۲ سوره مبارکه بقره، بین تغذیه حلال و انجام اعمال صالح ارتباط مستقیم وجود دارد.

بحث:

در این رابطه آنچه از قرآن به دست می آید چند نکته اساسی است: ۱- تأکید قرآن نسبت به تغذیه، ۲- دستور به پیامبران، مومنان و همه ی انسانها برای استفاده از غذای طیب، ۳- نهی از بهره گیری و استفاده از محرّمات الهی، ۴- نهی از تحریم طیبات، ۵- استفاده از طیبات زمینه ساز تقوای الهی و ۶- رابطه ارتزاق از طیبات و شکر گذاری به درگاه الهی.

۱- تأکید قرآن و روایات نسبت به تغذیه: خداوند در سوره مبارکه عبس آیه ۲۴ می فرماید: فلینظر الانسان الی طعامه. یعنی انسان باید به غذای خود توجه کند و در ادامه آیات خداوند با یک طبقه بندی بسیار مهم به نحوه تغذیه انسان اشاره می کند که همان خوراک طیب و پاکیزه است، خداوند بعد از آنکه به نعمت بزرگ باران و آب و شکافتن زمین جهت رویش

گیاهان اشاره می کند به چند نوع مواد غذایی برای انسان و چارپایان پرداخته است و جالب توجه است که همه ی آن ها غذاهای گیاهی و نباتی است که اهمیت زیادی در تغذیه انسان دارد و بلکه غذای حقیقی آدمی همین هاست.

انا صینا الماء صبا ثم شققنا الارض شقا فانبتنا فیها حبا و قصباً رزیتونا و نخلاو حلائق علبا و فاکهه و ابا (عبس ۲۶ الی ۳۱). ما آب فراوان از آسمان فرو ریختیم سپس زمین را شکافتیم و در آن دانه های فراوان رویاندیم و انگور و سبزی بسیار و زیتون و نخل فراوان و باغ های پر درخت و میوه و چراگاه.

در بعضی از روایات که از معصومین علیه السلام نقل شده گفته شده که منظور از طعام در اینجا علم و دانشی است که غذای روح انسان است پس باید بنگرد که از چه کسی گرفته؟

قال الباقر علیه السلام: ای علمه الذی یاخذه عنم یاخذه (تفسیر برهان ج ۴ ص ۴۲۹).

آن طور که مفسرین گفته اند بدون شك معنای ظاهری آیه همان غذاهای جسمانی است که در آیات بعد ذکر کرده ولی غذای روح را نیز از طریق قیاس اولویت می توان استفاده کرد، چرا که انسان ترکیبی است از روح و جسم و جایی که انسان در غذای جسم باید دقیق باشد، باید در غذای روح نیز دقت کند (تفسیر نمونه ج ۲۶ ص ۱۴۵). در روایات به خاطر ارتباط جسم و روح و تأثیرات تغذیه بر هر دو بعد وجودی انیان هم به مفاسد جسمانی و هم به ضررهای روحی روانی برخی از خوردنی ها و آشامیدنی ها اشاره شده و گاهی به منافع جسمانی و روحی روانی توجه شده است، به عنوان نمونه: قال الباقر علیه السلام: ان مدمن الخمر کعابد و ثن و یورثه الارتعاش و یهدم مروته و تحمله علی التجسر علی المحارم من سفلك الدما و رکوب النا (بحار ج ۱۴ ص ۷۷۱).

دائم الخمر (میگسار) مانند بت پرست است کسی که به طور مداوم میگساری کند مبتلا به رعشه می

طبیات و نعمت های پاکیزه باشد و استفاده از طبیات به شما نیرویی می بخشد تا بتوانید وظایف خود را انجام دهید.

در مرحله بعد خداوند خطاب به همه ی انسان ها می فرماید از طبیات و غذاهای حلال استفاده کنید: یا ایها الناس کلوا مما فی الارض حلالا طیباً و لا تتبعوا خطوات الشیطان انه لکم عدو مبین (بقره ۱۶۸).

ای مردم از حلال و طیب استفاده کنید و از گام های شیطان پیروی نکنید چرا که او دشمن آشکار است.

از اینکه خداوند بین غذاهای طیب و حلال و عدم طبیعت از شیطان رابطه برقرار کرده، شاید بتوان این نکته را استفاده کرد که غذای طیب و حلال وسیله ایست برای کنترل وسواس شیطانی و عدم تبعیت از القاءات او، همچنان که عکسش یعنی استفاده از غذای ناپاک و حرام عاملی است برای اطاعت و پیروی از وسوسه های شیطان.

این نکته در آیات دیگر نیز اشاره شده که خداوند بعد از دستور به استفاده از طبیات و نعمتهای الهی نهی موجد دارد که انسان ها سراغ پیروزی از خطوات شیطان نرود.

کلوا و اشربوا من رزق الله و لا تعثوا فی الارض مفسدین (بقره ۶۰). از رزق و روزی الهی بخورید و بیاشامید و در زمین تجاوز و فساد نکنید.

کلوا من الطیبات ما رزقناکم و لا تطغوا فیه (طه ۱). از پاکیزه ها (غذاهای پاک) بخورید که روزی شما شده و فساد نکنید.

در روایات امام باقر علیه السلام آمده: قال رسول الله (ص): العبادة سبعون جزءاً افضلها طلب الحلال (کافی ج ۵ ص ۷۸). امام باقر (ع) از قول پیامبر (ص) نقل می کنند که: عبادت ۷۰ قسم دارد که برترین آن ها طلب حلال است.

از پیامبر (ص) نقل شده: ان الله طیب لا یقبل الا طیباً و ان الله امر المومنین بما امر المرسلین فقال: یا ایها

شود سجایای اخلاقی و مردانگی اش نابود می گردد، شراب چنان آدمی را در گناه جسور می کند که از خونریزی و زنا باک ندارد.

قرآن در داستان اصحاب کهف نیز این نکته را متذکر شده که این ها وقتی از خواب بیدار شدند و احساس گرسنگی کردند نخستین پیشنهادی که دادند این بود که: فابعثوا احدکم بورفکم هذه الی المدینه فلینظر ایها ازکی طعاما فلیاتکم برزق منه (کهف ۱۹).

آنچه برای اصحاب کهف حائز اهمیت و توجه است تهیه غذای پاک و طیب است و این تجلیل خداوند از آن ها توصیه ایست به همه ی رهروان حق که همیشه ولو در بحرانی ترین شرایط مواظب خوراک و تغذیه خود باشند.

۲- دستور خداوند به پیامبران، مومنان و همه ی انسان ها برای استفاده از غذای طیب: خداوند در سوره مبارکه مومنون ۵۱ به همه ی انبیاء الهی دستور می دهد که از طبیات استفاده کنند و اظهار می دارد که بین استفاده از طبیات و انجام اعمال نیک و شایسته رابطه مستقیم وجود دارد: یا ایها الرسل کلوا من الطیبات و اعملوا صالحاً (مومنون ۵۱). ای پیامبران از غذاهای پاکیزه بخورید و عمل صالح انجام دهید که من به آنچه انجام می دهید آگاهم. می فرماید تفاوت شما و دیگران این است که شما حتی تغذیه را نیز به عنوان یک وسیله تکامل پذیرفته اید و به همین دلیل برنامه شما خوردن از طبیات و پاکیزه هاست، چرا که بین تغذیه حلال و طیب و انجام کردار نیک ارتباط است.

خداوند نه تنها پیامبران الهی بلکه همه ی مومنان را دستور می دهد که از طبیات استفاده کنند.

یا ایها الذین امنوا کلوا من الطیبات ما رزقناکم و اشکروا الله ان کنتم ایاه تعبدون (بقره ۱۷۲). ای اهل ایمان از طبیاتی که به شما روزی داده ایم استفاده کنید و شکرگذار خدا باشید اگر او را پرستش می کنید.

در این آیه خداوند مومنان را مورد خطاب قرار داده و به آن ها دستور می دهد که تغذیه آن ها باید از

الرسول كلوا من الطيبات و اعملوا الصالحات اني بما تعملون عليهم و قال يا ايها الذين امنوا كلوا من الطيبات ما رزقناكم (ادرا المنثور ج ۱ ص ۴۰۶).

پیامبر فرمودند: خداوند پاک و پاکیزه است؛ لذا جز طیب و پاکیزه قبول نمی کند و خداوند امر کرده مومنین را به آنچه امر کرد و به آن انبیاء الهی را: ای رسولان بخورید از پاک‌ها و به جا آورید عمل صالح به درستی که من به آنچه انجام می دهید عالم هستم.

۳- نهی خداوند از بهره گیری و استفاده از محرّمات الهی: طبق آیات قرآن کریم برخی از خوراکی ها به عنوان پلیدی شمرده شده، خداوند به طور موکد از استعمال آن ها نهی کرده و آن را عمل شیطان می داند. در سوره مائده می فرماید: یا ایها الذین امنوا انما الخمر و المسیر و الانصاب و الازلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون (مائده ۹۰). ای کسانی که ایمان آورده اید شراب و قمار و بت ها و ازلام، پلید و از عمل شیطان است، از آن ها دوری کنید تا رستگار شوید.

در این آیه خداوند استفاده از شراب را که از جمله خوراکی هاست مورد نهی قرار داده است و آن را به عنوان یک خوراکی پلید به شمار می آورد که با تحریک شیطان صورت می گیرد و کسی که شرابخواری می کند از فلاح و رستگاری و سعادت دور می ماند.

حضرت رضا (ع) درباره علت حرمت خون بعد از بیان ضررها و مفسد جسمانی آن فرموده: و یسی الخلق و یورث القسوه للقلب و قله الرفاه و الرحمه و لا یومن ان یقتل ولده و والده (بحار الانوار ج ۱۴ ص ۷۷۲).

۴- نهی خداوند از تحریم طیبات: خداوند علاوه بر نهی استفاده از محرّمات و تأکید بر پرهیز از آن ها نهی از حرام کردن محرّمات و استفاده نکردن از آن ها را نیز تأکید نموده است؛ لذا در سوره مائده گروهی از مسلمانان را که برخی از طیبات را بر خود حرام کرده بودند مورد مذمت قرار داده و آن ها را به شدت از این کار بازداشته است که نباید آنچه را خداوند طیب و پاکیزه قرار داده برای همه، بر خود حرام کنند و اگر چنین عملی از آن ها

صادر شود. آنها به عنوان متجاوز از دستورات الهی قلمداد شده و از رحمت الهی دور خواهند بود.

یا ایها الذین امنوا لا تحرموا طیبات ما احل الله لکم و لا تعتدوا ان الله لا یحب المعتدین (مائده ۷۸).

مسلماً استفاده از طیبات الهی آثاری بر جسم و جان انسان و در نتیجه اعمال و افعال انسان خواهد داشت که عدم استفاده از آن ها و حرام کردن آن ها بر خود یک چنین سرزنشی را از طرف خداوند اقتضا می کند تا جایی که مخالفت کنندگان با دستورات الهی به عنوان تجاوزگر محسوب شده و از رحمت الهی محروم می شوند و الا نباید استفاده نکردن از چیزی اگر چنین تأثیراتی را به همراه نداشته باشد مورد مذمت یا توبیخ واقع شود، یقیناً احکام الهی (اوامر و نواهی) دایره مدار مصالح و مفاسد حقیقی است که ممکن است برای ما روشن نباشد.

حضرت علی بن موسی الرضا (ع) می فرماید: ان الله تبارک و تعالی لم یبج اکلا و لا شربا الا لما فیه المنفعه و الصلاح و لم یحرم الا ما فیه الضرر و التلف و الفساد (مستدرک الوسائل ج ۳ ص ۷۱). خداوند هیچ خوردنی و آشامیدنی را حلال نکرده مگر آنکه نفع و صلاح بشر در آن بوده و هیچیک را حرام ننموده مگر آنکه مایه زیان و مرگ و فساد است.

۵- استفاده کردن از طیبات زمینه ساز تقوای الهی است: یکی از حکمت های استفاده کردن از طیبات طبق بیان قرآن زمینه سازی برای تقوای الهی و ایجاد نیروی بازدارندگی در مقابل گناهان است.

خداوند در سوره مبارکه مائده می فرماید: و کلوا مما رزقکم الله حلالا طیباً و اتقوا الله الذی انتم به مومنون (مائده ۸۸).

اینکه انسان به دستورات الهی توجه کند و دقیقاً در تغذیه خود از چیزی استفاده کند که خداوند آن را حلال و طیب قرار داده نشانه تقوای الهی است زیرا در استفاده از طیبات و نعمت های پاکیزه و حلال الهی مصلحتی قرار گرفته است که سعادت انسان را تأمین می کند و اگر چنین نبود یعنی استفاده از همه ی

نتیجه گیری:

از آیات نورانی قرآن و روایات معصومین علیهم السلام به دست می آید که تغذیه می تواند اثرات مثبت و منفی در روح آدمی ایجاد کند و تأکید بر غذای حلال و پاکیزه از سوی خداوند به خاطر تأثیرات مثبت و عمیقی است که در روح و جان آدمی به جای می گذارد و به تبع آن بدن را نیز متأثر می کند. یکی از بهترین تأثیرات که مسیر سعادت و فلاح انسان را مشخص می کند انجام اعمال صالح است که باعث تضمین رستگاری آدمی است، آن گمشده ای که همه ی انسان ها به دنبال آن هستند و نمی دانند در کجا یافت می شود.

خوراکی ها یکسان بود خداوند اصرار به استفاده از نوع خاصی که همان طیبات آن هاست نمی کرد.

۶- رابطه ارتزاق از طیبات و شکرگذاری به درگاه الهی: یکی از تأثیرات غذای حلال و طیب که قرآن به آن اشاره می کند حالت شکرگذاری و قدردانی از نعمت های الهی است، یعنی یک اثر روحی روانی در پی تغذیه حلال و طیب است.

فکلوا مما رزقکم الله حلالا طیباً و اشکروا الله ان کنتم ایاه تعبدون (نحل ۱۱۴). کسانی که کاملاً مراقبند که تغذیه آن ها حلال و طیب باشد حتماً زبان به شکرگذاری و سپاسگزاری از خداوند می گشایند.

منابع:

1. Almizan in the interpretation of the Quran, Mr. Mohammad Hossein Tabatabaei. 5th ed. The Office of Islamic University teachers, Qom scientific Hauza Pub; 1996.
2. Shirazi Makarem N. Nemoneh Tafsir. Tehran: Darolmaktab Alislamiyeh Pub; 1995.
3. Razi AAM Ebne Omar. Maphatiholghayb. Beyrout: Da Ehya Alsorath Alarabi Pub, 1999.
4. Tabari F Ben Hasan. Majmaolbayan in Interpretation of Quran. 3th ed. Naser Khosro Pub; 1993.
5. Esfahani R. Mofradat Alfaz Alqoran. Beyrout. Daralghalam Pub; 1995.
6. Alousi SM. Rouholmaane in Interpretation of Azim. Quran; Beyrout: Darolmaktab Alislamiyeh Pub; 1995.
7. Tousi M Ebne Hasan. Tebyan in Interpretation of Quran. Beyrout with introduction Seykh Agha Bozorghe Tehrani: Da Ehya Alsorath Alarabi Pub.
8. Mohamadi Reyshahri M. Mizan Alhekmah 3th ed. Translated to by: Shekhi Hamidreza (3, 4, 5, 6, 7, 8 part). Iran: Daralhadith; 1998.
9. Ghorarolhekam and Dorrarolkalem. Translated to Seyed Hashem Rasouli Mahalati(1, 3 part). 2nd ed. Iran: Daftar Nashre Farhang Islami; 1999.
10. Falsafi MT. Children, Philosephi Speech(1, 2 part). 15th ed. Iran: Heyat Nashre Maaref Islami; 1973.
11. Koleyni Seghat alislam. Kafee Principles. Translated to Persian by: Mostafavi SJ. Iran: Daftar Nashre Farhang Islami.
12. Bahrani Ebne Shieh. Tohafol Oghool. Islami Bookshop Pub.
13. Sadough Sheykh. Oyoun Akhbar Alreza. Translated to Persian by: Najafi Isfahani Agha. 1st ed. Iran: Beka Pub; 2006.

چشم انداز جرم شناختی نقش فضای مجازی در سبک زندگی از دیدگاه قرآن

جلال الدین حسانی^{۱*}، مهشید مکاریان^۲

^۱دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، قم، ایران؛ ^۲دانشجوی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: دنیای مجازی بخشی از زندگی انسانی است که فناوران علوم اجتماعی و جنایی از جنبه های گوناگون به آن توجه نشان داده اند. هدف مطالعه حاضر، بررسی چالش های جرم شناختی فضای مجازی بر سبک زندگی قرآنی است.

روش بررسی: این مطالعه توصیفی-تحلیلی، با بهره گیری از رویکردهای مطالعات میان رشته ای نگاشته شده است.

یافته ها: شهروندان سرتاسر جهان گرایشی روزافزون به نقش آفرینی در دنیای مجازی دارند. این پدیده در کشور ایران آسیب ها و فرصت هایی را برای سبک زندگی قرآنی پدید می آورد که باید به دقت شناسایی شده و پاسخ های مناسب کنشی و واکنشی در برابر آنها پیاده شود.

نتیجه گیری: قرآن کریم سرشار از آموزه هایی دانش بنیان است که پیشرفت های بی پایان دانش های بشری تنها گوشه ای از این ویژگی را نمایان کرده است. این ویژگی درخشان سبب می شود تا در هنگام پاسخ دهی به مهم ترین نماد زندگی مدرن فضای مجازی بتوان از رهنمودهای قرآنی نیز به خوبی بهره جست. جرایم جنسی و نیز جرم دسترسی غیرمجاز در شمار جرایم دنیای مجازی هستند که در مقایسه با دنیای حقیقی سبک زندگی قرآنی را با چالش رویارو می سازند. قرآن مجید گاه در هنگام پاسخ دهی به بزه کاری های تهدیدکننده سبک زندگی اسلامی از سیاست جنایی ریسک مدار بهره برده است.

واژه های کلیدی: فضای مجازی، سبک زندگی قرآنی، جرم شناسی، آسیب اجتماعی.

مقدمه

پایدار بوده که خود دارای جنبه های گوناگون سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره است.

یکی از مهم ترین ویژگی های جهان هزاره سوم میلادی، شکوفایی روزافزون فناوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی است که در کنار سودمندی های کارکردی خود، توانمندی هایی را نیز برای بزه کاران ملی و شبکه های بزه کاری بین المللی فراهم آورده است.

پویایی این فناوری ها و پیشرفت های شتابناک آنها دولت ها را از نظارت پیوسته در این پهنه ناتوان ساخته است. از همین رو، مبارزه با چالش های جرم

فرآیند جهانی شدن و پیامدهای آن مانند جهانی شدن بزه کاری چالش هایی را برای جوامع گوناگون به وجود آورده و نظام های سیاست جنایی را به پیش بینی پاسخ های مناسبی در برابر آن ها واداشته است. دولت مردان و نیز اندیشمندان دانش های انسانی می کوشند تا پاسخ های کنشی و واکنشی مناسبی را در برابر این پدیده جهانی پیش بینی نمایند.

یکی از آرمان های سامانه های حکومتی در سرتاسر تاریخ و به ویژه از هنگام پیدایی دولت های مدرن در نیمه سده هفدهم میلادی دستیابی به امنیت

*نویسنده مسئول: قم- دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی - تلفن: ۰۹۱۰۷۰۰۳۹۹۶.

E-mail: hassanijalal@gmail.com

با بررسی جنبی موضوع، پیشنهادهایی کاربردی برای پردازش میان کنش فضای مجازی و سبک زندگی قرآنی در میان کاربران ایرانی ارائه شود و سیاست های خرد و کلان داخلی به آن سورهسپار شوند.

یافته ها

بزه کاری پدیده ای طبیعی است که آشکارا در همه جوامع و یا لایه های اجتماعی زندگی شهروندان جامعه جهانی به چشم می خورد. از همین رو، پیش بینی پاسخ های مناسب کنشی و واکنشی در برابر آن، خود ضرورتی بنیادین در روند سزادهی پدیده مجرمانه است. اما پیش از راه کارهای کارآمد پیشگیری و یا سرکوبی بزه کاری، باید مسئله مهم و بنیادین صلاحیت ها را در کانون توجه قرار داد تا بتوان در کوتاه ترین فرصت و با صرف کم ترین هزینه، عدالت کیفری را محقق نمود، نظم اجتماعی از دست رفته را دوباره به سر جای خود بازگرداند.

پیشرفت های شتابان صنعتی بشر و گسترش بی پایان فناوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی سبب شده تا چرخه بزه کاری نیز دگرذیسی هایی متفاوت با گذشته داشته باشد نسل های پی در پی بزه ها، جامعه جهانی را آماج دست اندازی های خود قرار دهند.

برخی جرایم سنگین سبک زندگی تعریف شده را در قرآن با چالش رویاروی می سازند. به همین دلیل خداوند نیز در برابر این جرایم شدت گزایی کیفری را در پیش گرفته است. این روند در سرتاسر چهارده سده قانون گذاری از سوی بیشتر دولت های اسلامی پیروی شده است.

در این باره مهم ترین گروه از بزه ها جرایم جنسی است. همچنین جرم دسترسی غیرمجاز نیز دارای اهمیت بسیار است. زیرا باید دانست که هسته ای فعال از بزه کاران وجود دارند که آنها را هسته های مقاوم بزه کاران یا بزه کاران پایدار می نامند و احتمال تکرار جرم آنها نیز شدید است (۲). بنابراین طبیعتاً که قرآن کریم در

شناختی پدید آمده از سوی آنها نیازمند همکاری های میان-بخشی در سطوح گوناگون ملی، منطقه ای و فرا منطقه ای است.

در نظام جمهوری اسلامی ایران که بر پایه اصل چهارم آن، همه قوانین باید بر اساس اسلام باشد، راهبردهایی مناسب در اختیار کنش گران سیاست های کلان کشور است تا بتوانند در برابر چالش های فراروی جامعه اسلامی سلاحی نیرومند در اختیار داشته و با پاسخ های مناسب خود در این راه، سلامت اجتماعی را در ابعاد گوناگون فراهم سازند.

سبک زندگی اسلامی که از سال های پیش به این سو از جانب رهبر معظم انقلاب اسلامی به عنوان راهبردی بنیادی در سیاست های کلان جمهوری اسلامی ایران معرفی شده، موضوعی است که برای پیاده سازی آن باید چالش های فراروی را شناخت. در این مطالعه چالش های فضای مجازی بر سبک زندگی قرآنی بررسی شده است.

قرآن کریم نسبت به سیاست جنایی تدابیر ویژه و منحصر به فردی را طراحی نموده و بر خلاف چشم انداز محدود دیگر حکومت ها، قرآن کریم با ارائه جهان بینی توحیدی و سفارش به تعلیم و تربیت، امر به معروف و نهی از منکر و غیره ارمغانی جز هدایت و سعادت برای تمامی بشریت ندارد (۱). بنابراین لازم است تا در سامان دهی سبک زندگی ایرانی و اسلامی، آموزه های قرآنی به دقت بررسی و اجرا شوند. حتی در هنگام رویارویی با پدیده های نوینی مانند دنیای مجازی نیز این راهبرد، آشکارا در دسترس سیاست گذاران کشور قرار دارد.

روش بررسی

این مطالعه که به روش توصیفی و تحلیلی انجام شد با رویکرد مطالعات میان رشته ای نگاشته شده است. داده ها از منابع گوناگون گردآوری و کوشیده شده تا

از آنجا که در جامعه ایرانی بر خلاف جوامع غربی میان کنش های شهروندان با یکدیگر زیاد است و پیوندهای خانوادگی، فکری و جغرافیایی ایرانیان را به پررنگ کردن این پیوندها فرامی خواند، سبک زندگی ایرانی و اسلامی نیز در کشورمان جایگاه والایی دارد و با پایداری بالای خود باید بیش از گذشته به وسیله سیاست گذاران کلان فرهنگی و اجتماعی کشور دنبال شود.

در قانون گذاری های کلان کشور نمودهای آشکاری از اثرگذاری ساختارهای سبک زندگی ایرانی و اسلامی به چشم می خورد. از آنجا که این اسناد قانونی به دلیل ویژگی کلان نگر بودن خود مورد الهام و گرفته برداری قوانین پراکنده قرار می گیرند، زمینه بسیار خوبی را برای نهادینگی الگوهای سبک زندگی اسلامی ایرانی فراهم می نمایند.

برای نمونه، ماده های ۱، ۵ و ۶ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور در این باره سزاوار یادآوری هستند. ماده ۶ این قانون بیان می دارد: به منظور توسعه فضاهای مذهبی فرهنگی و بهره گیری بهینه از بقاع متبرکه، گلزار شهدا و اماکن مذهبی و تثبیت جایگاه مسجد به عنوان اصلی ترین پایگاه عبادی و تربیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، اقدامات زیر انجام می شود.

الف- وزارت مسکن و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و شهرداری ها موظفند در طراحی و اجرای طرح های جامع تفصیلی شهری و هادی روستایی و شهرها و شهرک های جدیدالإحداث، اراضی مناسبی را برای ساخت مسجد و خانه عالم پیش بینی و پس از آماده سازی، بدون دریافت هزینه و با حفظ مالکیت عمومی و دولتی در اختیار متقاضیان احداث مساجد قرار دهند.

ب- مالکان اماکن تجاری، اداری و خدماتی جدیدالإحداث مکلفند نمازخانه مناسبی را در اماکن مذکور احداث نمایند. تأیید نقشه مجتمع های مذکور منوط به پیش بینی محل مناسب برای نمازخانه بر اساس دستورالعمل ابلاغی شورای عالی معماری و شهرسازی است.

هنگام پردازش سبک زندگی جامعه اسلامی به موضوع جرایم جنسی توجه نموده و در برابر بزه کاران پایدار جنسی که آشکارا پایه های اخلاق و معنویت را در جامعه هدف می گیرند، واکنش جدی نشان دهد.

یکی از پیچیده ترین و اسرارآمیزترین غرایز انسان، غریزه جنسی است که بسیاری از ابعاد رفتاری انسان اعم از خوب یا بد به آن وابسته است (۳). پردازش سبک زندگی اسلامی در این حوزه نیز با دستورهای بسیاری همراه بوده تا شهروندان جامعه اسلامی بتوانند هماهنگی مناسبی میان نیازهای جنسی و بایسته های اجتماعی آن فراهم آورند. مطالعه نظام کیفری اسلامی در این باره نشان گر ارزش گذاری شارع مقدس اسلام در پهنه جرایم جنسی است.

نظام های کیفری ملی و فراملی در آغاز به دلیل گسترش کمتر بنیادهای فضای سائیری و در نتیجه پیدایش نسبتاً اندک جرایم رایانه ای، مبارزه با چالش ها و معضلات ملموس را در این عرصه وجه همت خود قرار دادند. ولی با رشد فناوری رایانه ای، اطلاعات و داده های رایانه ای به عنوان موضوعی عینی و دارای اهمیت بنیادین، موضوع حقوق کیفری رایانه ای قرار گرفت.

سبک زندگی مفهومی است که در آغاز در نوشتگان جامعه شناسان غربی پدیدار شد و به ویژه با روی کار آمدن نظام جمهوری اسلامی و به وسیله رهبران و اندیشه پردازان آن با فرهنگ اسلامی و ایرانی پیوند یافت.

از این دیدگاه می توان گفت سبک زندگی از الگوهای رفتاری عاداتی شکل می گیرد و افراد آنها را به طور روزمره در زندگی فردی و اجتماعی خود به کار می گیرند. افراد به واسطه کنش های متقابل اجتماعی خود با والدین، دوستان، همسالان، آشنایان و رسانه های جمعی الگوهای رفتاری را می آموزند. به عبارتی سبک زندگی شامل فعالیت های معمولی و روزانه است که فرد آنها را در زندگی روزمره خود به کار می گیرد (۴).

کاربران دارای پیامدهایی بسیار پایدارتر و کارآمدتر از صرف سیاست مسدودسازی است. امروزه با پیشرفت های شتابان دانش و فناوری، زندگی انسان ها به طور هم زمان در دو دنیای حقیقی و مجازی دنبال و البته بسته به نرخ توسعه یافتگی کشورها، رقابت میان جهان های یاد شده هر چه بیشتر به سودتر دنیای مجازی پیگیری می شود.

این موضوع در جهان بزه کاری نیز به روشنی خودنمایی می کند. از این رو، بزه کاران مجازی با بهره گیری از امکانات و فرصت های فناوری های نوین بزه هایی را مرتکب می شوند که دامنه پیامدهای آنها شمارگان گسترده ای از ساکنان کره زمین را فرا می گیرد. از آنجا که شمارگان کاربران دنیای مجازی با شتابی گسترده همه گروه های سنی را در برمی گیرد و با وضع موجود باور به گسترش پهنه سنی این کاربران به کمترین سنین یا بیشترین سنین ممکن چندان دشوار نمی نماید و به منظور دستیابی به درآمدهای بیشتر از یک سو و نیز یافتن امکانات و فرآورده های جنسی فراوان تر، نقش آفرینی بزه کارانه خود را در این وادی بیشتر می کنند.

بحث

هزاره سوم میلادی هزاره فناوری هایی است که زندگی بشر را در جنبه های گوناگون آن از اثرگذاری خود بهره مند ساخته است. جهان بزه کاری نیز به نوبه خود از این مزیت به خوبی استفاده کرده است. اگر در روزگاران نه چندان دور ارتکاب هر گونه بزه در برابر حکومت ها نیازمند به کاربرد نیروی انسانی فراوان همراه با افزایش هزینه های گوناگون و احتمال ناکامی بزه کاری بود، امروزه حتی کاربرد هدف مند یک تراشه بسیار ریز نیز می تواند حکومتی را نابود کند.

گونه های بزه کاری و آسیب های اجتماعی نیز با کاربرد فناوری های نو تغییر شکل یافته و چالش های

د- کلیه دستگاه های اجرایی، مراکز آموزشی، بیمارستان ها و مراکز درمانی، مجموعه های ورزشی، مجتمع های رفاهی تفریحی و مجتمع های تجاری اعم از دولتی یا غیردولتی موظفند نسبت به احداث یا اختصاص و نگهداری فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه در پارک های ملی و بوستان های شهری اقدام نمایند.

ه- وزارتخانه های راه و ترابری و نفت موظفند نسبت به احداث مسجد و نمازخانه در پایانه های مسافری و جایگاه های عرضه سوخت بین شهری و همچنین نگهداری و مدیریت مساجد و نمازخانه های مذکور از طریق بخش غیردولتی اقدام کنند.

و- به منظور ارتقاء کارکردهای فرهنگی و هنری مساجد، برقراری عدالت فرهنگی و ترویج فرهنگ اسلامی و جذب نوجوانان و جوانان به مساجد، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است با رعایت موازین اسلامی ترتیبی اتخاذ نماید که تا پایان برنامه حداقل یک چهارم مساجد شهری و روستاهای بالاتر از ۱۰۰۰ نفر جمعیت دارای کانون فرهنگی و هنری باشند.

از بندهای این ماده آشکارا چنین بر می آید که مساجد جایگاهی مهم در جامعه ایران دارند. این جایگاه بستری مناسب را برای گسترش آموزه های قرآنی فراهم می آورد تا بسته به مکان هدف، بتوان از این آموزه های انسان ساز بهره جست. اما انتقاد وارد بر این ماده این است که نهادهای کنش گر در دنیای مجازی را در راه الزام سازی پراکنش آموزه های قرآنی از یاد برده است.

در واقع به دلیل پرننگ شدن روزافزون نقش آفرینی های شهروندان در دنیای مجازی- که پیش از این از آن یاد شد- نهادهای دست اندرکار در حوزه فضای مجازی باید بخشی از ظرفیت فعال خود را به آن اختصاص دهند. افزون بر این، با بهره گیری از دانسته های فناوران علوم قرآنی، تا میزان ممکن پیام ها و نمادهای کاربران دنیای مجازی با قرآنی سنجیده شود. به باور ما، این راهبرد با فرهنگ سازی در میان دست کم بخشی قابل توجه از

جنسی، نمود ویژه ای را در میان دیگر نمونه های سزادهی در این آیین دارد (۵).

قرآن مجید سرگذشت بزه کاران جنسی را در سوره لوط بیان نموده که در ادبیات علوم جنایی امروز، مرتکب جرم لواط گردیده بودند. این بزه کاران در راستای سیاست جنایی شدت گرای الهی که پیش از این از آن یاد شد با سزادهی شدید الهی و کیفرمرگ رویارو شدند تا جلوه ای از سیاست جنایی ریسک مدار خداوندی نمایانده شود. منظور از سیاست جنایی ریسک مدار، تقسیم بندی بزه کاران در گروه هایی ویژه بر پایه شدت خطر پدید آمده از سوی آنان برای جامعه است (۶). سزادهی بزه کاران پایدار جنسی که در سوره لوط از آن یاد شده، نمونه ای روشن از این سیاست جنایی است و سیاست گذاران کلان فرهنگی و جنایی کشور را بر آن می دارد تا در برابر تهدیدات جنسی علیه سبک زندگی قرآنی و اسلامی، چنین رویکردی را در پیش گیرند.

در دنیای مجازی نوعی متمایز از بهره کشی جنسی به نام روسپی گری اینترنتی وجود دارد. در این حالت برخی امکانات رو به گسترش و مورد توجه کاربران به ابزاری در راه بازاریابی بهره کشان جنسی، میان-کنش آنان با مشتریان و نیز منابع درآمدی آن یا نمایش دهندگان تبدیل می شود. بنابراین در بهره کشی جنسی مجازی، روسپیگری اینترنتی شمارگان بالای این فرصت ها زمینه مناسبی را برای نمایش فرآورده های هرزه نارانه در میان گروه بی شماری از مخاطبان فراهم می کند (۷).

یکی از ارزش های پاس داشته شده در قرآن کریم، حق حریم خصوصی و حرمت منازل و یادآوری های پی در پی قرآن در این باره تردیدناپذیر است. برای نمونه، خداوند در آیه ۲۷ سوره نور می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید، به خانه هایی که خانه شما نیست وارد نشوید تا به ساکنانش آشنایی دهید و ورود خود را به آنان اعلام نمایید..» حرمت یاد شده گذشته از این کتاب آسمانی در سیره پیشوایان دینی نیز آمده و بارها بر حرمت غیر مسلمانان معاهد یا ذمی پافشاری شده است.

بسیاری را برای دولت ها به وجود آورده اند. به همان نسبت که مسافرت ها و جابه جایی کالا ساده شده و دو سوی کره زمین بیش از چند ساعت با یکدیگر فاصله ندارند، بر شمار بزه دیدگان جرایم مجازی گردش نیز افزوده شده است.

افزایش کاربردهای اینترنت و فناوری های سایبری، گردانندگان این گروه های جهان گستر را به افزونی استقبال شهروندان از فرآورده های هرزه نگارانه آنها امیدوار نموده است. امروزه به دشواری می توان عرصه ای از قلمروهای انسانی را یافت که نشانی از هرزه نگاری اگرچه خفیف در آن نباشد.

برخی جرایم سنگین، سبک زندگی اسلامی را با چالش رویارو می سازند. از همین رو، خداوند نیز در برابر آنها، شدت گرای کیفری را در پیش گرفته است. این روند در سرتاسر چهارده سده قانونگذاری نیز توسط بیشتر حکومت های اسلامی پذیرفته شده است.

در این باره مهم ترین گروه بزه ها، جرایم جنسی است. همچنین جرم دسترسی غیرمجاز نیز دارای اهمیت بسیاری است. زیرا باید دانست که هسته ای فعال از بزه کاران وجود دارد که آنها را هسته های مقاوم بزه کاران یا بزه کاران پایدار می نامند و احتمال تکرار جرم نیز در آنها بسیار شدید است. بنابراین طبیعی است که قرآن کریم در هنگام پردازش سبک زندگی جامعه اسلامی به موضوع جرایم جنسی توجه نشان دهد و در برابر این بزه کاران پایدار که آشکارا پایه های اخلاق و معنویت را در جامعه هدف می گیرند، واکنش جدی نشان دهد.

با ورود اسلام و نیز سامانه کیفری آن به ایران، دگرگونی های بنیادینی در شیوه رویارویی با جرایم جنسی به وجود آمد. و با توجه به این که شارع آگاهانه خواسته تا اثبات این جرایم را دشوار سازد و نیز پرده پوشی را یک اصل راهبردی خود قرار داده است، می توان گفت که قانون گذار اسلامی بر آن بوده تا آنجا که ممکن است، از شمار محکومیت های شهروندان به جرایم جنسی بکاهد. با این حال سیاست سختگیرانه کیفری قانون گذار اسلامی درباره بزه های

معنویت شهروندان جامعه جهانی پدیدار نموده، سامان دهی سبک زندگی اسلامی ضرورتی بنیادین است و رهنمودهای جاویدان قرآن در این باره بسیار سودمند هستند. بنابراین، فناوران علوم انسانی و قرآنی باید بکوشند تا بسته به مورد و در برابر چالش های گوناگون، راه کارهایی ویژه را در پیش گیرند. چند پیشنهاد برای بهسازی اثرگذاری فضای مجازی بر سبک زندگی اسلامی بیان می شود.

۱- بازنگری در قوانین فیلترینگ و مدیریت هدف مند آن برای پرهیز از سیاست مسدودسازی کلان دسترسی به وبگاه ها

۲- برپایی دوره های آشنایی با شبکه های اجتماعی، پایگاه های اینترنتی و دیگر ارکان دنیای مجازی

۳- یکسان سازی روندهای ارزش گذاری کنش گری در شبکه های اجتماعی

۴- افزایش سیاست گذاری های فرهنگی نهادهای هم پیوند در دنیای مجازی

۵- بهره گیری روزافزون از توان مندی های دنیای مجازی برای پراکنش آموزه های قرآنی و دوری گزینی از روش های محدود و کم برد پیشین

۶- تمرکز بر فرهنگ سازی قرآنی در شیوه بهره مندی از فضای مجازی

۷- برپایی هم اندیشی های تخصصی میان فناوران دنیای مجازی و اندیشمندان علوم قرآنی در جهت عملی ساختن راهبردهای همکاری

تشکر و قدردانی

از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و برگزارکنندگان گرامی پنجمین همایش استانی قرآن و سلامت در دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد به پاس کوشش در راه گسترش فرهنگ قرآنی و اندیشه مداری در این راستا، صمیمانه سپاس گذاری می نمایم

دسترسی غیرمجاز به مفهوم ورود به یک سامانه یا شبکه محافظت شده است. این اقدام منجر به نقض محرمانگی داده ها و سامانه های رایانه ای می شود و معادل آن را در حقوق سنتی می توان با مسامحه، هتک حرمت منازل دانست. این جرم افزون بر سامانه ها، داده های رایانه ای را نیز فرا می گیرد (۸). با مطالعه تطبیقی زندگی مجازی و حقیقی می توان دریافت که جرم دسترسی غیرمجاز کاملاً از دیدگاه آموزه های قرآنی سرزنش پذیر است. زیرا آشکارا به حرمت فضای مجازی شخص مسلمان آشکارا خدشه وارد می آورد.

نتیجه گیری

زندگی انسان های هزاره سوم به طور هم زمان در دو دنیای حقیقی و مجازی سپری می شود و می توان بر این باور بود که هم گام با گسترش شتابان دانش و فناوری های گوناگون، این هم زیستی به برتری پررنگ کنش گری در دنیای مجازی نیز دگرگونی یابد. از همین رو، کنش گران سیاست های راهبردی جامعه در حوزه های گوناگون باید با داشتن بینشی فراگیر و آسیب شناسانه تهدیدات و فرصت های دنیای مجازی را در قلمرو کاری خود دریابند و با یاری رهنمودهای انسان ساز قرآن مجید، این شیوه از نقش آفرینی های انسان معاصر را مدیریت نمایند.

یکی از دلایل گسترش روی آوری شهروندان به دنیای مجازی، رهایی از محدودیت های ساختاری و چالش های پدیدار در دنیای حقیقی است. بنابراین، امروزه دنیای مجازی واقعیتی نمایان و غیرقابل انکار در زندگی انسانی است و باید با بهره گیری از آموزه های قرآنی، سبک زندگی اسلامی را از گذر میان-کنش با آن برای شهروندان کشورمان ترسیم نمود.

در دنیای امروز که روندهای جهانی شدن و به ویژه پیامدهای آن، چالش های بسیاری را برای اخلاق و

منابع:

1. Salarzayi A, Jan Jan F. Taked criminal politics in Quran. Prevention Quarterly, 2012.
2. Nadjafi-Abrandabadi A. Discussion in penal sciences, Available in www.lawtest.ir. 2012.
3. Dressler J. Encyclopedia of crime and justice. USA, Macmillan Co, v3. 2002. p:1027.
4. Available in: www.saza.ir
5. Ekrami J. Crimes against ethics and public decency. Hoquqi Journal. 2010.
6. Paknahad A. Risk-based politecs. Mizan public. 2010.
7. Hassani J. Globalization of combating with sexual exploitation, thesis for M.A in penal right. Mofid University, 2013.
8. Pakzad B. Cyber terrorism: a challenge to national security. Islamic Azad Univ Publication, 2011.

تأثیر صله رحم بر سلامت جامعه از دیدگاه قرآن

پروانه فتاحی، نسرین عیدی

دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: با هیچ چیز مانند صله رحم در اصلاح ارتباط موثر نیست و هیچ چیز مانند آن روابط اجتماعی را در جهت مطلوب تسهیل نمی کند. صله رحم به معنای مشارکت و مددکاری به خویشان با مال و مقام و آبروو سایر امکانات و خیرات موجود از طریق: احسان به خویشان به نسبت حق و قربشان، حفظ و تقویت همه ارتباطات لازم بین خویشان و دیدار آنان. بر اساس آیات و روایات صله رحم واجب است. گرچه بعد مکان وجود داشته باشد و گاهی تا سی سال طول عمر را زیاد می کند. هدف از طرح موضوع، ارائه راهکار از دیدگاه قرآن و عترت در جهت ارتباط با خویشاوندان است.

روش بررسی: روش پژوهش در باب این موضوع کتابخانه ای بوده و از منابع معتبر اسلامی از جمله قرآن کریم تفاسیر روایات و متون مرتبط استفاده شده است.

یافته ها: برقراری صله ارحام و مقابله با عوامل بر هم زننده آن و تلاش برای حل اختلافات و تقویت و ترویج روابط خویشاوندی که در قرآن کریم و دین مبین اسلام بسیار بدان سفارش شده است، در بوجود آمدن جامعه ای سالم و با نشاط نقش مهمی ایفا می کند.

نتیجه گیری: صله رحم سبب شکوفایی، توسعه در آمد و روزی و قدرت، طول عمر، خوش اخلاقی، سخاوتمندی، رفع بلاها، آسانی حساب قیامت و مانعی برای گناه و یکدلی می گردد و یکی از بزرگترین عوامل تقرب به خداوند بزرگ است.

واژه های کلیدی: قرآن کریم، صله ارحام، اسلام.

مقدمه:

"واتقوا الله الذی تساءلون به و الارحام ان الله کان علیکم رقیباً" "بترسید از آن خدایی که به نام او از یکدیگر مسئلت و درخواست می کنید و درباره ارحام کوتاهی نکنید که خدا مراقب اعمال شماست" (نساء-۱). قرآن کریم اهمیت صله رحم را برای ما به خوبی روشن می نماید و بر به کارگیری امور پسندیده، کردار و خلقیات زیبا در ارتباطات تأکید دارد. اسلام اساس آیین خود را بر پایه اجتماع و روابط خویشاوندی قرار داده است و سیره انبیاء سیره تربیت عملی انسان است و این تربیت در برترین و کامل ترین جلوه آن تفسیر قرآن کریم و رفتار پیامبر خدا و ائمه آمده است. یکی از مهمترین پایگاه های تربیت و رشد، خانواده

قرآن کریم در سوره اسرا آیه ۸۲ می فرماید: قرآن کریم شفا و رحمتی است برای مومنان ولی ظالمان را جز زیان چیزی نیفزاید (۱). صله رحم به معنای مشارکت و مددکاری به خویشان با مال و مقام و آبروو و سایر امکانات و خیرات موجود می باشد (۲) و برای احسان و نیکی به اقارب (نزدیکان) به نسبت حق و قربی که دارند و حفظ و تقویت همه ارتباطات لازم بین خویشان و دیدار آنان می باشد.

"واعبدوا الله و لا تشركوا به شیئاً و بالوالدین احساناً و بذی القربی و الیتامی" "خدای یکتا را بپرستید و چیزی را برای او شریک قرار ندهید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان نیکی کنید" (نساء-۳).

کریم، تفاسیر روایات و دیدگاه های اندیشمندان و متون مرتبط با موضوع نیز استفاده شده است.

یافته ها:

صله رحم سبب تقویت و ترویج اخلاق جمعی، نظم پذیری اجتماعی، کار گروهی و دیگر گرایبی در خود و دیگران شده و راه حلی است برای جلوگیری از اختلافات و مناقشات (۲). صله رحم نسبت به قدرت و نیاز و اصل و موصول تفاوت می کند گاهی یک سلام، صله رحم محسوب می شود و گاهی علاوه بر رفتار و کلام شایسته باید کمک مالی هم نمود و گرنه قطع رحم به حساب می آید مثلاً واجب است پدر و مادر فقیر را از نظر مالی اداره نمود. خویشاوندان اگرچه کافر باشند باید مورد محبت و لطف قرار گیرند (۱۱). از این رو برای دستیابی به صله رحم و روابط اجتماعی کاملاً سالم و صحیح، رعایت موارد ذیل در دین مبین اسلام تأکید شده است.

رفق و مدارا: رفق در لغت به معنی نرمی و ملاحظت و مهربانی است و مدارا به معنی نرم و ملایمت و تحمل و بردباری است. (۳). رفق و مدارا در هرگونه رابطه و تعامل انسانی چه در روابط فردی، روابط خانوادگی و روابط یک مجتمع بزرگ انسانی مهم ترین قاعده در تنظیم روابط انسان هاست و این امر به عنوان یک اصل اجتماعی در زندگی پیامبر و اوصیای آن حضرت مشهود است. رفق و مدارا در سیره اجتماعی پیامبر اکرم (ص) نقش مبنایی داشته و ما به قوام و دوام روابط و مناسبات صحیح اجتماعی بوده است. برخوردهای از سر رفق و ملایمت و به دور از درشتی و خشونت آن حضرت در عرصه جامعه و در معاشرت، سازنده ترین عنصر در اصلاح جامعه و روابط و مناسبات اجتماعی بود، پیامبر اکرم (ص) از غلظت های بی مورد و شدت های نابجا سخت پرهیز داشت و هرگز برای پیشبرد مقاصد اجتماعی خویش از حرکت های تند و عاری از رفق بهره نگرفت (۲).

است خانواده و ویژگی های اعضای آن مخصوصاً پدر و مادر تأثیر به سزایی در تربیت انسان و بالطبع آن روابط خویشاوندی دارد (۲). افرادی که از محیط مناسب خانوادگی و روابط سالم و عادلانه برخوردار باشند به مراتب آمادگی بیشتری برای تهذیب نفس و سازندگی خویش و صله ارحام دارند. مدینه فاضله اسلام که تنها با اجرای تفکر ناب شیعی و نظام ولایی و امامت به مرتبه ظهور می رسد شرایط مطلوب سیاسی، اجتماعی و نگرش مثبت دینی حکام را از عوامل مهم و اثرگذار بر اخلاق و اندیشه مردمان می داند و وجود حاکمان فاسد الاخلاق را عامل مفاسد اجتماعی جوانان می داند وجدان اجتماعی و نظارت عمومی برای رشد یا انحطاط جامعه بسیار موثر است و اسلام خواسته است هر مسلمان علاوه بر احساس مسئولیت درباره خود نسبت به اخلاق عمومی و اجتماع نیز حساسیت داشته باشد و پاکی روح جمعی حاکم بر اجتماع را مانند پاکی روح فردی خویش پاسداری و مراقبت کند اسلام با تأکید بر اصل امر به معروف و نهی از منکر برای سلامت روح اجتماع اهمیت قائل است اسلام افراد را فقط مسئول سرنوشت خود نمی داند بلکه مسئولیت دیگر سازی از وظایف افراد شمرده می شود سرنوشت فرد و اجتماع در اسلام به یکدیگر گره خورده است و در صورت تباهی عمومی عذاب خدا بر همه مردم نازل می شود و این خود نمونه تأکید بر صله ارحام است (۵).

در اهمیت صله رحم همین بس که یکی از بزرگترین عوامل تقرب به خداوند بزرگ است. قال رسول الله: صدقه ده اجر دارد و قرض هیجده اجر و صله برادران بیت اجر و صله رحم بیست و چهار اجر دارد توجه به خویشاوندان تا آنجا مهم است که خداوند نام ایشان را در کنار نام خود ذکر کرده و حق آنان را متذکر شده است (تساء آیه ۱) (۱۱).

روش بررسی:

روش پژوهش و بررسی در باب این موضوع کتابخانه ای بوده و از منابع معتبر اسلامی از جمله قرآن

در قرآن کریم ۱۲ آیه درباره صله رحم ذکر شده و نیز در سه مورد قاطعین رحم لعنت شده اند که عبارتند از: (سوره رعد/آیه ۲۵) و (سوره محمد(ص)/آیات ۲۲ و ۲۳) و (سوره بقره/آیه ۲۷).

تکریم در روابط اجتماعی: تکریم به معنای منزه داشتن، حرمت نگه داشتن، گرمی داشتن و بزرگواری شمردن است (۳). تکریم در صله ارحام و تعامل های اجتماعی قاعده ای زیر ساختی و مبنایی است. تعامل های انسانی، برخوردها و رفتارهای اجتماعی و روابطی که انسان ها با هم برقرار می کنند تابع دو دیدگاه است یا بر مبنای دیدگاه کرامت است و یا بر مبنای دیدگاه اهانت است (۲).

قرآن کریم می فرماید: "و لقد کرما بنی ادم و حملنا هم فی البر و البحر" (اسراء- ۷۰)؛ "و به راستی فرزندان آدم را کرامت بخشیدیم و آنان را در خشکی و دریا روانه داشتیم".

در نگاه قرآن کریم انسان دارای کرامت و منزلت و حرمت است و پیام آوران الهی آموزگاران این حقیقت اند و فرعونان، مردمان را تقسیم نموده اند به گروه های با کرامت و بی کرامت و بی منزلت و بی منزلت، با حرمت و بی حرمت، قرآن کریم در ابتدای سوره قصص این واقعیت را به زیبایی تصویر کرده است (۹).

"همانا فرعون در آن سرزمین سرکشی کرد و مردم آن را طبقه طبقه ساخت طبقه ای از آنان را زبون می داشت و پسرانشان را می کشت و زنان و دختران را برای کنیزی زنده نگه می داشت و او از تبه کاران بود" (قصص آیه ۴-۱).

سیره پیامبران در رفتار با انسان ها سیره موسوی بود آنان کریم بودند و در روابط اجتماعی و خویشاوندی و تعامل انسانی بر مبنای کرامت رفتار می کردند و پیامبر با کرامت ترین مردمان بود (۹).

قرآن کریم می آموزد که به نیکوترین وجه سخن گفته شود تا کرامت و منزلت و حرمت ها حفظ شود چنانچه می فرماید: "و قولوا للناس حسنا" و با

آن حضرت می فرمود: "ان الله تعالی امرنی بمداراه الناس کما امرنی باقامه الفرائض" "خدای تعالی همانگونه که امر به برپایی واجبات فرمان داده به مدارا با مردمان فرمان داده است" (۲). آن حضرت با رفق و مدارا توانست جامعه را متحول نماید. در سوره آل عمران آیه ۱۵۹ آمده است "به لطف و رحمت الهی با آنان نرم خوی و پر مهر شدی و اگر درشت خوی و سخت دل بودی بی شک از پیرامون تو پراکنده می شدند پس از آنان در گذر و برایشان آموزش بخواه".

و یا در سوره حجر آیه ۹۴ می فرماید: "فاصدع بما تو مرو و اعرض عن المشرکین" (۱). "پس آن چه دستور یافته ای آشکار کن و از مشرکان روی برتاب".

و یا در سوره شعراء آیه ۲۱۵-۲۱۴ می فرماید:

(۱). "و انذر عشیرتک الاقربین و اخفض جنا حکک لمن اتبعک من المومنین" "خویشاوندان نزدیکت را انذار کن و در برابر مومنانی که از تو پیروی می کنند مهربان و فروتن باش". پیامبر اکرم (ص) فرمان یافته است که در روابط اجتماعی خویش چنین باشد و پر و بال رحمت و محبت خود را بر مردمان و اهل دین بگستراند (۲). رفق و مدارا کلید توفیق در زندگی است و روابط اجتماعی، خانوادگی و خویشاوندی بدون آن خشک و غیر انسانی است (۲).

هیچ چیز مانند رفق و مدارا در صله ارحام و مناسبات انسانی و تنظیم آن ها موثر نیست. هیچ چیز مانند رفق و مدارا روابط اجتماعی را در جهت مطلوب تسهیل نمی کند و با به کارگیری آن می توان بر مشکلات اجتماعی فائق آمد (۵). لازمه روابط لطیف انسانی و صله ارحام، ملایمت و نرمی، وسعت نظر و گشادگی، گذشت و تحمل اجتماعی است رفق و مدارا رکن رکن اخلاق اجتماعی است که اگر به آن بی اعتنایی شود موجب ظهور اختلالات شدید اجتماعی می گردد، امام باقر (ع) می فرماید: هر که از نرمی برخوردار شد از ایمان برخوردار شد (۲).

نیکی به خویشان ۲۴ برابر پاداش داده می شود (۱۱). در میزان الحکم ۴۳ روایت و در بحار (ج ۷۴) روایاتی در موضوع صله رحم آمده است.

قرآن کتاب فطرت است و آدمیان به فطرت خویش عاشق عدالت و منزجر از هرگونه ستم اند و چیزی جز عدالت آنان را سیراب نمی کند و جامعه جز با عدالت به آرامش و آسایش حقیقی نمی رسد. پیامبر می فرماید: خداوند عدالت را وسیله آرامش دل ها قرار داده است. همه ارزش های اجتماعی به ویژه صلح ارحام در گرو عدالت است عدالت مایه بقا و سلامت ارزش های انسانی در جامعه است. ارزش ها در زمینه عدالت شکوفا می شود (۵).

حضرت رسول اکرم (ص) در عمل به تمام معنا بر پا دارنده قسط و عدالت بوده از این روست که در زیارت آن حضرت می خوانیم: "السلام علیک یا قائماً بالقسط" "سلام بر تو ای برپا دارنده قسط و عدالت"

انسان عدالت خواه در گام نخست از خودی های خود می گذرد و به بالاترین کمال فردی یعنی نفی هوا از خویش می رسد و آنگاه در عرصه اجتماعی است که به برپایی عدالت می پردازد (۲).

حضرت علی (ع): والعدل سائنس عام والوجود عارض خاص (۴) و عدالت تدبیر کننده ای است به سوی همگان و بخشش رهگذری است ویژه برخی کسان یعنی عدالت تدبیر کننده و اداره کننده عموم جامعه است و همه مردم را در بر می گیرد و به سامان می رساند ولی جود امری استثنايي است و اساسی و همگانی نیست عدالت اصیل است و جامعه را سامان می بخشد عدالت رکن است و اصول و مبادی اجتماعی بر اصول و مبادی اخلاقی تقدم دارد، آن اصل است و این فرع، از نظر حضرت علی (ع) آن اصلی که می تواند تعادل اجتماع را حفظ کند و همه را راضی نگه دارد و به پیکر اجتماع سلامت بخشد و به روح اجتماع آرامش دهد عدالت است (۵).

اصل شورا: شور و مشورت و مشاوره به معنای بهره گیری از اندیشه و نظر دیگران است و عملی رشد

مردم به زبان خوش سخن بگویند" (بقره-۸۳). جامعه ای که تکریم انسان در آن محور روابط باشد و در هر حرکت اجتماعی و رابطه انسانی کرامت آدمیان به عنوان اصل حاکم لحاظ شود جامعه ای سالم است که پیوسته در سایه رحمت حق است (۲).

تعامل انسانی و روابط خویشاوندی مبتنی بر تکریم و یا تحقیر، هر یک پیامدهای بسیار در زندگی به بار می آورد به گونه ای که می توان گفت جز بر مبنای تکریم راه روابط انسانی و تعالی معنوی هموار نمی شود. آن همه تأکید از سوی پیشوایان دین بر رعایت تکریم و پرهیز از تحقیر برای این است که هیچ چیز در تعامل انسانی و روابط اجتماعی وصله ارحام مخرب تر از تحقیر و هیچ چیز سازنده تر از تکریم نیست (۲).

اصل عدالت اجتماعی: سوره حدید آیه ۲۵: "به راستی که پیامبران را با دلایل روشن روانه کردیم و با آنان کتاب و ترازو را فرود آوردیم تا مردمان به دادگری برخیزند" (۱).

عدالت اجتماعی در اندیشه دینی از جایگاه ویژه ای برخوردار است و خداوند همه چیز را براساس عدل استوار نموده است. برپایی همه امور به عدل و استواری همه چیز به آن است.

"قل امر ربی بالقسط" "بگو پروردگارم به دادگری فرمان داده است (اعراف-۲۹) (۱).

"ان الله یامر بالعدل" "در حقیقت خداوند به دادگری فرمان می دهد (نحل-۹۰) (۱).

"یا ایها الذین امنوا کونوا قوامین بالقسط" "ای کسانی که ایمان آورده اید پیوسته به عدالت قیام کنید" (نساء-۱۳۵) (۱).

بقای جامعه به عدالت است و آن جا که عدالت نیست، انتظار پاکی و سلامت اجتماعی، انتظاری بیهوده است بدون اجرای عدالت، دین و احکام آن بی جان است و روشنی اسلام به عدالت است. حضرت علی (ع) می فرماید: عدالت بر پا دارنده جامعه و مردمان است.

مساوات در تصدی شغل ها و مسئولیت ها می باشد (۱۰).

اصل اخوت: "انما المومنون اخوه" در حقیقت مومنان برادر یکدیگرند (حجرات-۱۰) (۱).

از زیباترین جلوه های عملی ایمان، پیوند روح ها و اتصال جان ها و صله ارحام است.

قرآن کریم با بیان آیه شریفه اخوت ایمانی، سرفصل و بای شگفت و کار ساز در روابط اجتماعی گشوده است.

"انما المومنون اخوه فاصلحوا بین اخویکم و اتقوا الله لعلکم ترحمون" (حجرات-۱۰) (۱). در حقیقت مومنان برادر یکدیگرند پس میان برادرانان اصلاح کنید و از خدا پروا بدارید که مورد رحمت قرار گیرید.

روابط اخوت ایمانی که خداوند میان همه مسلمانان و اهل ایمان برقرار کرده است بهترین زمینه ساز اصلاح روابط و صله رحم است.

پیامبر (ص) وحدت سیاسی، اجتماعی را در زمینه اخوت ایمانی برقرار کرد و مصلحت حاکم بر روابط اجتماعی و صله رحم، مصلحت فرد، قبیله، گروه و فرد خاصی نبود، یکپارچگی و وحدت حقیقی ناشی از وحدت قلب ها است که پیمان برادری آن را تدارک می کرد. (۲).

اخوت در اصلاح بنیادی صله ارحام نقش اساسی دارد و اگر از آن غفلت شود روابط انسانی به جای آنکه صورت همیاری و فداکاری داشته باشد شکل سوء استفاده و کینه ورزی به خود می گیرد. قرآن کریم، اهل ایمان را به اصلاح روابط خود فرمان می دهد (۱۰).

در منظر پیشوایان دین خداوند هیچ نعمتی را چون نعمت اخوت ایمانی و مصاحبت و معاشرت برادران دینی بر بندگان خود ارزانی نداشته است و پاس داشتن این نعمت و شکر آن نشانه کمال ایمان است (۸). ظهور محبت ایمانی در جهت برآورده نمودن نیازهای

دهنده و فایده رساننده است (۳). پیامبر اکرم می فرمایند: هیچ پشتیبانی مطمئن تر از مشورت نیست.

مشورت کردن در امور مایه پشت گرمی و خاطر جمعی است و خوب یاری کردن یکدیگر در مشورت کردن است زیرا با مشورت است که هر یک دیگری را به آن چه صلاح او باشد راهنمایی می کند و راه درست نمایان و موفقیت حاصل می شود و هر که با عاقلان مشورت کند به دور اندیشی و درستی رسد (۶).

در نگاه پیشوایان دین، مشورت کننده بر جانب و مشرف به رستگاری است. بی گمان برای پرهیز از اشتباه و جلوگیری از لغزش و همچنین تقویت ارتباطات خویشاوندی راهی بهتر و مفید تر از تضارب آرا نیست.

چنانچه در آیه شریفه آمده است: "الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه" "به سخن گوش فرا دهند و بهترین آن را پیروی می کنند" (زمر-۱۸) (۷).

شور و مشورت مایه الفت اجتماعی و پیوند مردم با اسلام، پیامبر و اهل بیت می باشد مشورت موجب رشد اندیشه و تفکر می باشد و روحیه انفعال اجتماعی زدوده می شود و روحیه ی انزوای اجتماعی از بین می رود و صله ارحام نقش قوی تری به خود می گیرد (۲).

با چه کسانی نباید مشورت کرد: افراد ترسو (ترس از غیر خدا)، بخیل، حریص، دروغگو، احمق و جاهل.

اصل مساوات: قرآن کریم می فرماید: ای مردم ما شما را از مرد و زنی آفریدیم و شما را ملت ملت و قبیله قبیله گردانیدیم تا با یکدیگر شناسایی متقابل حاصل کنید، بی شک گرامی ترین شما نزد خدا با تقواترین شماست. (حجرات-۱۳) (۱).

پیامبر اکرم (ص) و اوصیای آن حضرت راه و رسم مساوات را در روابط و مناسبات اجتماعی پاس می داشتند.

اصل مساوات در مساوات اجتماعی، مساوات در برابر قانون، مساوات در تقسیم سرانه بیت المال مساوات در مالیات های اسلامی، مساوات در تحصیل علم و

غیرالحکم (۴۰/۱/۴). با صله رحم موجبات حفظ نعمت های الهی فراهم می شود.

پیامبر اکرم (ص) می فرمایند: برترین کردار سه چیز است: انصاف ورزیدن با مردم از جانب خود، مواسات با برادر دینی به خاطر خدا و یاد خداوند در هر حال (۲).

مواسات چنان است که در کنار یاد خدا در همه حال آمده است یاد خدا که برترین کمالات انسان است، بنابراین مواسات برترین کمال اجتماعی است. پیوند ایمان و مواسات پیوندی حقیقی است و این که قرآن کریم مومنان را "رحماء بینهم" معرفی کرده است باید نشانه و ملاک داشته باشد که ظهور و نشانه آن تعاون و مواسات است (۲).

مواسات گذشتن از خود است و دیگران را چون خود دیدن و آنگاه از این دریچه به فدا کردن همه چیز در راه دوست دست یافتن جانبازی علی (ع) در راه خدا و مواسات او با رسول خدا (ص) و تقدم دادن جان آن حضرت بر جان خویش و خوابیدن در بستر پیامبر، نمونه بارز این حقیقت است و این جانبازی در راه خدا از چنان ارزشی برخوردار بود که آیه زیر در شأن او نازل شد (۲).
"و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله و الله روف بالعباد" (بقره-۲۰۷) (۱). "و از میان مردم کسی است که جان خود را برای طلب خشنودی خدا می فروشد و خدا نسبت به بندگان مهربان است".

در هر حال اصلاح میان افراد یک اجتماع و میان جوامع با یکدیگر مطلوب خداوند است (۸). ممنوعیت فساد و منفی ساختن آن در قرآن هم آمده است.

"و لولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض" "اگر پروردگار برخی مردم را در مقابل گروهی دیگر بر نمی انگیخت فساد روی زمین را فرا می گرفت" (بقره-۲۵۱) (۱).

"و اذا قيل لهم لا تفسدوا فی الارض قالوا انما نحن مصلحون" "و چون مومنان آنان را گویند که در

یکدیگر باعث افزون شدن روابط خویشاوندی می گردد (۲).

اصل تعاون، تکافل و مواسات: "تعاونوا علی البر و التقوی و لا تعاونوا علی الاثم و العدوان" (مائده-۲) (۱). در نیکوکاری و پروا پیشگی با همدیگر همکاری کنید و در گناه و تجاوز دستیار هم مشوید.

تعاون به معنی یاری و پشتیبانی از یکدیگر و همراهی و مشارکت در هر کاری است (۲). تکامل به معنی بر عهده داشتن امور یکدیگر و مسئولیت مشترک در اداره امور است (۲). مواسات به معنی مساعدت، دستگیری، همیاری، تعاون و یاری گری است یعنی دیگری را در تن و مال چون خود شمردن (۲).

در قرآن کریم سوره طه آیه ۴۰ آمده است: "اذتمشی اکتک فتقول هل ادلکم علی من یکفله فرجعنک الی امک کی تفر عینها" "آنگاه که خواهر تو می رفت و می گفت آیا شما را بر کسی که عهده دار او گردد دلالت کنم؟ بدین سان تو را به مادرت بازگردانیدیم تا دیده اش روشن شود". و یا در سوره آل عمران آیه ۳۷ آمده است: "فتقبلها ربها بقبول حسن و انبتها نباتاً حسناً و کفلها زکریا" پس پروردگارش وی (مریم) را با حسن قبول پذیرا شده و او را نیکو بار آورد و زکریا را سرپرست وی قرار داد.

انسان اجتماعی است و جامعه انسانی بدون همراهی و مشارکت و همکاری (تعاون) و بدون مسئولیت مشترک و تأمین (تکافل) و بدون یاری همه جانبه (مواسات) خالی از انسانیت است ارزش و اعتبار جامعه انسانی به میزان تعاون-تکافل و مواسات آن است و ظهور این سه مورد در زندگی نشانه نزدیکی به ولایت الهی است و این ها در روابط خویشاوندی و صله رحم بسیار موثر است (۲).

قال رسول الله: ان اعجل الخیر ثواباً صله الرحم (الکافی) (۱۵/۱۵۲/۲).

همانا صله رحم بسیار زود پاداش داده خواهد شد. قال علی (ع): "فی صله الرحم حراسه النعم" (۶)

ان الانسان لفي خسر، الا الذين امنوا و عملوا الصالحات (عصر-۳ و ۲) (۱).

قال رسول الله: افضل الفضائل ان تصل من قطعك و تعطى من حرملك و تعفو عن ظلمك؛ برترین صفات جذب، پیوند با کسانی است که با شما قطع رابطه نموده اند و بخشش به کسی که تو را محروم نموده است و گذشت از کسی که به تو ستم روا داشته است (جامع السعادات ۲/۲۶۰).

اقسام: صله رحم به مال (لباس، مسکن، خوراک)، صله رحم به آبرو و دفاع از خویشاوندان، صله رحم با زیارت و دیدار، صله رحم از راه دور، صله رحم از راه نزدیک (۱۱).

مراتب: صله رحم با سلام، صله رحم با نوشاندن جره آبی، صله رحم با آزار نرسانیدن به خویشاوند (۱۱).

نتیجه گیری:

قال رسول الله: ايها الناس عليكم بالجماعه و اياكم والدقه (الميزان الحكمه ح ۲۴۳۴). ای مردم به جماعت و یکپارچگی روی آورید و از پراکندگی بپرهیزید. صله ارحام سبب شکوفایی و زیاد شدن اعمال، توسعه در آمد و روزی اقتدار و قدرت، طول عمر، خوش اخلاقی، سخاوت‌مندی، پاک دل‌ها و رفع بلاها و حوادث، آسانی حساب قیامت، مانعی برای گناه، آبادی و عمران شهرها، یکدلی و اتحاد، نشاط و تمرکز احوال می‌گردد (۱۱).

در اهمیت صله رحم همین بس که یکی از بزرگترین عوامل تقرب به خداوند بزرگ است.

قال رسول الله: صدقه ده اجر دارد و قرض هیجده اجر و صله برادران بیت اجر و صله رحم بیست و چهار اجر دارد (۹). توجه به خویشاوندان تا آنجا مهم است که خداوند نام ایشان را در کنار نام خود ذکر کرده و حق آنان را متذکر شده است (نساء آیه ۱).

زمین فساد مکنید پاسخ دهند که تنها ما کار به صلاح می‌کنیم" (بقره-۱۱) (۱). "و لا تفسدوا فی الارض بعد اصلاحها" و در زمین پس از آنکه قوانین آسمانی به نظم و اصلاح آمد به فساد برنخیزند" (اعراف-۸۵) (۱). "و اذا تولى سعى فى الارض ليفسد فيها" چون از حضور تو دور شود کارش فتنه و فساد است" (بقره ۲۰۵). تبثت اصلاح در میان افراد جامعه نیز در قرآن آمده است. "واصلح ولا تتبع سبيل المفسدين" "راه صلاح پیش گیر و پیرو اهل فساد مباش" (اعراف-۱۴۲) (۱). "فاتقوا الله و اصلحوا ذات بینکم" "باید از خدا بترسید و در رضایت و مسالمت و اتحاد بین خودتان بپردازید" (انفال-۱) (۱).

از همین جا روشن می‌شود که این اصالت یعنی اصالت اجتماع به طور مطلق در اسلام مطرح نیست بلکه بایستی اصالت اجتماع را با تفضیل ذیل در نظر گرفت (۹).

افراد انسانی چنانکه در حال فردی دارای شخصیت انسانی است خواه به یک عده اصول و مبادی مقید باشد یا نه، همچنین در حال اجتماعی نیز دارای شخصیت است خواه ایده آلی را تعقیب کند یا نه از این جهت اجتماع اصالت دارد زیرا اجتماع دارای افراد متشکل است و این تشکل می‌تواند خویشاوند نیز باشد. طبیعت تشکل اجتماعی انسان‌ها این است که با یکدیگر خصومت بورزند و صله ارحام را در نطفه خفه سازند.

اشتراک در یک ایده آل دو فرد را با یکدیگر متشکل نکند اصل اساسی برای آن دو نفر همان تنازع در بقاء است هر یک از آن دو نفر نیرومندتر بوده باشد. برد زندگی برای او اختصاص خواهد یافت؛ بنابراین اگر فرض کنیم که زمینه ارتباط دو فرد با یکدیگر بوده و اشتراک در ایده آلی میان آن دو وجود ندارد ناچار تشکل آن‌ها اجباری بوده و بایستی با ترس از یکدیگر متشکل شوند (۹). چنانکه خداوند می‌فرماید: "کلما دخلت امه لعنت اختها" (اعراف-۳۸).

خویشاوندان نزدیک و به ارحام خود صله و احسان کند که در نتیجه روی فقر و نادانی را هم نخواهد دید (بحار الانوار/۴۷/۷۹).

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از کلیه همکارانی که در انجام این طرح همکاری نمودند کمال تشکر و قدردانی می گردد.

صله رحم باعث تقرب به سوی خدا، رضایت پیامبر و امام زمان می گردد. ثواب عبادات و نیایش ها را افزایش می دهد، پاداش اخروی به دنبال دارد، امور اجتماعی را تسهیل می نماید، نشاط و امید در زندگی ایجاد می کند، مانع مهم در برابر بسیاری از گناهان است، رشد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه را به دنبال دارد و از عزلت منفی جلوگیری می کند (۹). هرکس دوست می دارد که سكرات موت و لحظه مرگ برایش خوش، راحت و آسان باشد باید به

منابع:

1. Ily quran;[osman taha:Dar-ol-ketab Islamic; 2006].
2. Delshad Tehrani m. [sireye nabavi .Tehran: Darya. pub; 1889]: 20-425 Persian
3. Dekhoda AA. [medium Dekhoda.Dictionary.vol. 2. Tehran: Dekhoda Ins; 2006.] Persian
4. Razi Sh.Nahjolbalagheh[(The way of clarification) Translated by: Feiz-ol-Islam;1998].
5. Motahari M [Sairei Dar Nahjolbalaghe;Tehran: sadra; pub.1994] Persian
6. Tamimi A. [Ghorrorolhekam & Dorrarolkalem; Qom; Darolkotobislami; 1410; 2ed].
7. Tabatabaei M. [tafsir-al Mizan (Almizan inter pretation of Holy quran) office of Islamic propagation of the Islamic seminary of Qom. Vol18] ;1965].
8. Molla abdorazagh ghilani; [mesbahosharrieh; university of Tehran; pub.
9. Jaehfarri M [Ensan Dar Ophogh quran;qhaem. pub.1969].
10. Ragam Marry Boas &Madlen Beudry[esbat shaghsiat khod dar bargharary ertebat ba digharan; nasl no andish. Pub; 2002].
11. Nilipur M. [Behesht Aghlagh; Morgh Soleiman pub. Ed8; 2013].

مروری بر کاربردهای درمانی قرآن در بیماری های انسان

فاطمه دهقانی*، جعفر مقدسی، سمیه قاسمی، بهاره محمدی

کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: قرآن در بیش از ۷۰۰ آیه، ماده علم را به کار برده و مسلمانان را به تفکر و تعمق در پدیده های طبیعت دعوت کرده است. حدود ۷۵۰ آیه به خداشناسی از راه علوم طبیعی مربوط می شود و در کنار این دعوت عمومی به دانش، انسان را به شاخه های علوم پزشکی متمایل می کند. آن جا که می فرماید: "فلینظر الانسان مم خلق" پس انسان بنگرد که از چه چیزی خلق شده است. "افلا ينظرون الى الابل كيف خلقت" آیا به شتر نمی نگرند که چگونه آفریده شده است؟ "فلینظر الانسان الى طعامه" پس انسان به غذای خویش بنگرد. برخی از احکام دین در قرآن فایده های پزشکی و بهداشتی دارند که با پیشرفت علم پزشکی بدان ها پی برده شده است. هدف از این مطالعه مروری بر کاربردهای درمانی قرآن در بیماری های انسان می باشد.

روش بررسی: این مقاله نوعی مطالعه مروری است که در آن جمع آوری اطلاعات از طریق جستجو در منابع الکترونیکی SID، Iranmedex، medlab بدون محدودیت زمان و با استفاده از کلمات کلیدی، پزشکی، قرآن صورت گرفت. ۱۷۹ مقاله در زمینه قرآن کار شده بود که از این مجموعه مقالات، ۴۲ مقاله مربوط به ذهن و خواب، ۲۹ مقاله مربوط به بهداشت، ۴۷ مقاله پزشکی، ۸ مقاله تغذیه، ۱۴ مقاله ثبت آثار، ۲ مقاله درمان عفونت، ۱ مقاله در زمینه ژنتیک، ۲۸ مقاله سبک زندگی و ۸ مقاله در زمینه میزان آگاهی کار شده بود. مواردی که غیر مرتبط به مطالعه بود و معیارهای ورود را نداشت در مرحله اول حذف گردید. در بین کل مقالات ۵۲ مقاله که در زمینه پزشکی کار شده بود بررسی و ۲۵ مقاله که دارای معیار ورود توصیفی، تحلیلی، مروری سیستماتیک، مداخله ای و مقطعی بودند انتخاب و مورد تجزیه تحلیل قرار گرفتند. ۳ مقاله توصیفی، ۴ مقاله تحلیلی، ۷ مقاله مداخله گر، ۱۴ مقاله مرور سیستماتیک، ۸ مقاله آزمایشی، ۱ مقاله انتخابی و ۲ مقاله مقطعی استفاده گردید.

یافته ها: نتایج در این مطالعه در مورد ژنتیک، اتانازی، افسردگی، ناباروری، اخلاق، تغذیه، شبیه سازی، اضطراب علم نفس، درد زایمان، درد و سلامت مقالات بررسی شد و کاربرد های درمانی قرآن کریم در این موضوعات مطرح گردید.

نتیجه گیری: مطالب پزشکی که در قرآن مطرح شده دارای اعجاز و شگفتی است، در حالی که عقول بشر در آن زمان از کشف آن عاجز و در این زمان از شگفتی آن متعجب است. آنچه در این مسائل انسان را به تعجب وا می دارد آن است که قوانین و مقررات قرآن با نظم طبیعت و سلامت جسم و روح انسان همگون است، به این معنا که نمی توان در قرآن مسأله ای یافت که با سلامت انسان در تضاد باشد. قرآن کریم برای حفظ سلامت و تندرستی انسان و پیشگیری از بیماری ها، دستورات پزشکی ارزنده ای در قالب محرمات و مستحبات بیان نموده است که رعایت این توصیه ها تعیین کننده سلامت جسمی و روحی انسان می باشد.

واژه های کلیدی: پزشکی، قرآن، درمان.

مقدمه:

می باید با احکام فقهی و ضوابط اخلاقی مرتبط با حرفه ی خود، بر اساس این مبانی آشنایی پیدا کنند. اصول اخلاقی در قرآن، روایات و اظهارات اندیشمندان و علمای دین، به تفصیل بیان شده و می توان ضوابط اخلاق پزشکی را در حد تخصصی از آن ها استخراج

با توجه به اینکه در کشور ما، رعایت قوانین اسلامی در عرصه های مختلف زندگی، از جمله انجام اعمال پزشکی، ضروری است و عملکردها نباید مخالف با مبانی فقه و اخلاق اسلامی باشند؛ به نظر می رسد که پزشکان، علاوه بر داشتن صلاحیت های علمی و قانونی،

SID, Iranmedex, medlab بدون محدودیت زمان و با استفاده از کلمات کلیدی، پزشکی، ژنتیک، قرآن صورت گرفت. از بین مراجع و مقالات مرتبط، مواردی که مولفین صاحب نام و مجرب داشتند و بارها مورد استناد قرار گرفته بودند، انتخاب گردیدند. ۱۷۹ مقاله در زمینه قرآن کار شده بود که از این بین ۴۲ مقاله مربوط به ذهن و خواب، ۲۹ مقاله مربوط به بهداشت، ۴۷ مقاله پزشکی، ۸ مقاله تغذیه، ۱۴ مقاله ثبت آثار، ۲ مقاله درمان عفونت، ۱ مقاله در زمینه ژنتیک، ۲۸ مقاله سبک زندگی و ۸ مقاله در زمینه میزان آگاهی کار شده بود. مواردی که غیر مرتبط به مطالعه بود و معیارهای ورود را نداشت در مرحله اول حذف گردید.

یافته ها:

ژنتیک: ازدواج فامیلی در کشور ما امری رایج بوده و آمارهای متفاوتی در این خصوص در مناطق مختلف گزارش شده است. ازدواج فامیلی در دیدگاه مردم ایران، از نظر شرعی امری پسندیده تلقی می شود. پیامدهای زناشویی فامیلی، از نظر سلامت جسمی و روانی فرزندان در دانش پزشکی امروز روشن و بدیهی است. از این رو، بررسی و مطالعه دیدگاه مکتب اسلام در این خصوص از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

دانستن اصول مشاوره ژنتیک قبل از ازدواج و راهنمایی صحیح و علمی خانواده ها برای تمام گروه پزشکی به خصوص پزشکان عمومی، پرستاران و به ویژه متخصصین کودکان ضروری به نظر می رسد. مطالعه ای با عنوان ازدواج فامیلی از دیدگاه مشاوره ژنتیک و عقاید توسط سید محمد اکرمی در مجله بیماری های کودکان ایران در سال ۱۳۸۵ چاپ شده که بیان می دارد ازدواج فامیلی در کشور ما امری رایج بوده و آمارهای متفاوتی در این خصوص در مناطق مختلف گزارش شده است. ازدواج فامیلی در دیدگاه مردم ایران، از نظر شرعی امری پسندیده تلقی می شود. پیامدهای زناشویی

کرد. با توجه به تأثیر تعیین کننده باورهای دینی بر رفتارهای اجتماعی مردم و با عنایت به شیوع ازدواج های فامیلی در ایران؛ بدین منظور آیات قرآن، احادیث و سنت نبوی (ص) و ائمه اطهار (ع) مرور گردید. و تصمیم بر آن شد تا مطالعه ای مروری با عنوان بررسی پزشکی و ژنتیک از دیدگاه قرآن انجام گیرد. پزشکی مدرن و روش های امروزی بهداشت و توسعه سلامت تا حد زیادی مدیون آموزه های پیامبر اکرم (ص) و دانشمندان بزرگ اسلامی است، اما متأسفانه قسمت اعظم این خدمات همچنان برای مردم دنیا ناشناخته باقی مانده است (۲۵). قرآن کریم در آیات متعددی به ژنتیک، آتانازی، افسردگی، ناباروری، نوزاد نارس، اخلاق، تغذیه، شبیه سازی، اضطراب، علم نفس، درد زایمان، رشد و نمو جنین، خود ایمنی اشاره کرده است. برای مثال خداوند متعال اولویت های غذایی را به ترتیب نیاز در آیات ۲۴ تا ۳۲ سوره عبس و ۶۵ تا ۷۵ سوره نحل بیان فرموده است و از مجموع کل آیات قرآن کریم حدود ۳ هزار و ۲۰۶ آیه مربوط به مسایل روانی است که از این تعداد هزار و ۹۶۷ آیه مربوط به روان سالم و ۷۹۵ آیه علائم روان بیمار را بیان کرده که می توان گفت حدود ۴۸ درصد آیات قرآن مربوط به مسایل روانی انسان است.

در مورد ناباروری در بین زوجین خداوند می فرماید: خداوند دختر و پسر را به هر که بخواهد ارزانی می دارد و عقیم می گذارد هر کس را اراده فرماید (قرآن کریم سوره شورا آیه ۵۰-۴۹). پیشرفت های صورت پذیرفته در تکنولوژی تولید مثل و لقاح خارج رحمی، جدا ساختن رابطه جنسی از تولید مثل را ممکن ساخته است و تصمیم بر آن شد تا مطالعه ای مروری در زمینه قرآن و پزشکی انجام گیرد.

روش بررسی:

این مقاله نوعی مطالعه مروری است که در آن جمع آوری اطلاعات از طریق جستجو در اینترنت

جهانی پزشکی (World Medical Association) در بیانیه‌ی خود بر اساس سوگند نامه‌ی بقراط، آتانازی را به هر شکلی محکوم کرده و آن را غیر اخلاقی می‌داند. لذا توجه بیش تر به مسائل اخلاقی پزشکی یک ضرورت اجتناب ناپذیر است. این نوشتار با بهره‌گیری از آیات و روایات دیدگاه‌های اسلام را در مورد قتل ترحم آمیز تشریح نموده و آن را با دیدگاه‌های اخلاق پزشکی نوین مقایسه می‌نماید (۲).

بایین آمدن قدرت تحمل بشر امروزی در برابر درد و بهره‌گیری از اشیاء تسهیل کننده‌ی مرگ، امکان زنده نگه داشتن طولانی مدت بیماران صعب‌العلاج و همچنین استفاده از اعضاء بدن افراد دچار مرگ مغزی برای پیوند، باعث گردیده تا توجه بیشتری نسبت به انتخاب قتل نفس یا آتانازی شود. در مطالعه‌ی عباس نیکزاد و همکاران با عنوان مرگ ترحم آمیز از دیدگاه اسلام با بررسی قوانین کشورهای مختلف و فتوای عمده فقها و علمای معاصر شیعه در خصوص قتل نفس یا آتانازی، انجام شد. همچنین از تحقیق و تتبع در آیات قرآن و روایات و نیز فتوای فقها نیز برای دستیابی به یک نتیجه متقن و مستدل استفاده گردید. قرآن کشتن یک فرد را معادل کشتن همه‌ی انسان‌ها به حساب می‌آورد. بر اساس یک تکلیف الزامی و الهی، قتل نفس و یا کشتن دیگران از گناهان کبیره است. مرگ پرهیز از درمان، در نگاه عرف و عقل، خودکشی نیست. امتناع پزشک از درمان بیمار، قتل نفس به حساب نیامده و قصاص و دیه‌ی بر آن جاری نیست. ولی به دلیل کوتاهی در حفظ جان یک مسلمان، گناه بزرگی مرتکب شده است. در آتانازی صرف دلسوزی و راحت نمودن بیمار، مانع صدق قتل نفس نشده و چنین کاری شرعاً ناروا و حرام است. اگر قتل نفس با اذن و رضایت بیمار باشد، قصاص و دیه‌ی ندارد. در خصوص قتل مرگ مغزی، برابر نظر بعضی از فقها، بیمار مرده به حساب می‌آید. عده‌ای هم، دلیل ذکر شده را کافی نمی‌دانند. دیدگاه بعضی از کشورها با قبول آتانازی در

فامیلی، از نظر سلامت جسمی و روانی فرزندان در دانش پزشکی امروز روشن و بدیهی است. از این رو، بررسی و مطالعه دیدگاه مکتب اسلام در این خصوص از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با توجه به تأثیر تعیین کننده باورهای دینی بر رفتارهای اجتماعی مردم و با عنایت به شیوع این گونه ازدواج‌ها در ایران، در این مقاله تلاش شده است، دیدگاه دینی در مورد این ازدواج‌ها و نیز جایگاه مشاوره ژنتیک قبل از ازدواج بررسی و ارائه شود. بدین منظور آیات قرآن، احادیث و سنت نبوی (ص) و ائمه اطهار (ع) مرور گردید.

دانستن اصول مشاوره ژنتیک قبل از ازدواج و راهنمایی صحیح و علمی خانواده‌ها برای تمام گروه پزشکی به خصوص پزشکان عمومی، پرستاران و به ویژه متخصصین کودکان ضروری به نظر می‌رسد (۱).

آتانازی: در اسلام زندگی انسان به قدری ارزش دارد که قرآن کریم نجات جان یک انسان را با نجات جان تمامی انسان‌ها برابر می‌داند. از سوی دیگر، در این مکتب الهی زندگی افراد متعلق به آن‌ها نبوده و جان انسان به عنوان امانتی الهی قلمداد می‌شود که حفظ آن از واجبات غیر قابل انکار است. از جمله مواردی که اخلاق پزشکی در دنیای مدرن با آن رو به رو شده است، مسأله‌ی خودکشی با همکاری پزشک و آتانازی (Euthanasia) یا همکاری آگاهانه با بیمار در پایان بخشیدن به زندگی پر درد و رنج وی است. دیدگاه‌های فلسفی و اخلاقی ادیان مختلف در خصوص انجام آتانازی متفاوت است. از دیدگاه مکاتب انسان محور و غیر الهی، بیمار برای رهایی از درد می‌تواند آگاهانه مرگ خود را انتخاب نماید و بهره‌مندی او از حق مرگ با عزت و بی‌درد همانند حق زندگی با عزت است. این باور در بسیاری از موارد اجرای آتانازی یا قتل ترحم آمیز را توجیه نموده و آن را قانونی کرده است. با این وجود، در اکثر کشورها، از منظر دین و قانون، آتانازی امری مطرود به شمار می‌آید. انجمن

بخش و متعادل انسان نقش اساسی دارد و به عنوان یک چارچوب شناختی مؤثر در پیشگیری در سطوح اجتماعی و فردی، می‌تواند در برنامه ریزی های پیشگیری و درمان مورد استفاده قرار گیرد. چارچوب های شناختی حاصل از این رویکرد می‌تواند مبنایی برای روان درمانی مبتلایان به افسردگی مورد استفاده قرار گیرد. در مقاله به تشابه و تفاوت این نگرش با سایر چارچوب های شناختی اشاره شده است (۴).

امروزه افسردگی یکی از شایع ترین اختلالات روانی و معضل عمومی زندگی بشر است. آمار و ارقام منتشره نمایانگر آن است که هر سال در دنیا حداقل یکصد میلیون بیمار مبتلا به افسردگی تشخیص داده می‌شوند. در ایران افسردگی، ۳۵ تا ۴۵ درصد بیماری های روانی را تشکیل می‌دهد. این رقم روز به روز سیر صعودی را می‌پیماید و لازم است که راه ها و روش های نوینی برای معالجه و پیشگیری از این معضل روانی ارائه گردد. یکی از روش های غیر دارویی را موسیقی درمانی است که یک مداخله مؤثر و بی خطر بر روی مشکلات بیماران می‌باشد. از آنجا که آهنگ موزون قرآن کریم و آوای دلنشین آن به عنوان یک موسیقی عرفانی دلپذیر شناخته شده است؛ لذا هدف اصلی این تحقیق تعیین تأثیر آوای قرآن کریم بر افسردگی می‌باشد. مطالعه ای تجربی با عنوان تأثیر آوای قرآن کریم بر افسردگی بیماران بستری در بخش اعصاب و روان بیمارستان مرادی رفسنجان که جامعه آماری آن شامل کلیه بیماران افسرده بستری شده در بخش روانپزشکی بیمارستان مرادی رفسنجان بود توسط علی انصاری جابری و همکاران انجام شد. حجم نمونه ۶۰ نفر، ۳۰ نفر در گروه مورد و ۳۰ نفر در گروه شاهد بودند و روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف با تشخیص افسردگی توسط روانپزشک و تست افسردگی بک و دارا بودن شرایط پژوهش به صورت تصادفی به دو گروه مورد و شاهد تقسیم شدند و پس از تکمیل پرسشنامه برای بیماران گروه مورد به مدت هفت جلسه

حمایت قانون که متأثر از دیدگاه های علمی دانشمندان آن ها است، بدون در نظر داشتن جنبه های اعتقادی آنها بیان گردید.

نتایج مطالعه نشان داد که آتانازی یا قتل نفس از روی ترحم و یا پرهیز از درمان، بدون اطلاع فرد و یا با تقاضای او و حتی اکراه و تهدید نیز، مجاز نخواهد بود (۳).

افسردگی: افسردگی مرضی یکی از اختلالات شایع روانی است. نگرش توحیدی به عنوان یک چارچوب شناختی محبوب مردم و منتشر عاطفی با خود به همراه می‌آورد که لازم است مورد بررسی قرار گیرد. نگرش توحیدی با طرح محورهای پیش گفت در تأمین عواطف رضایت بخش و متعادل انسان نقش اساسی دارد و به عنوان یک چارچوب شناختی مؤثر در پیشگیری در سطوح اجتماعی و فردی، می‌تواند در برنامه ریزی های پیشگیری و درمان مورد استفاده قرار گیرد. مطالعه ای با عنوان نگرش توحیدی و پیشگیری از افسردگی توسط غفور موسوی و همکارانش روی آیات قرآن کریم و با استفاده از منابع و نرم افزارهای نوری مربوطه انجام گرفته و اطلاعات حاصله در غالب پیشگیری اولیه و ثانویه از افسردگی طبقه بندی و مورد بحث قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها نشان داد سه محور اساسی این نگرش در پیشگیری از افسردگی و درمان آن عبارتند از: ایجاد تفکر مثبت و روحیه پویا، رفع نگرش های منفی، رفع علائم و تظاهرات افسردگی. اعطای بینش کلی در مورد هستی و پاسخ‌گویی به سؤالات انسان، اعطای ایمان و حکمت، اعطای نگرش همراه با توکل و رضایت به قضای الهی، نحوه برخورد با فقر و نگرانی های اقتصادی، نحوه برخورد با مشکلات خانوادگی و سایر مصائب زندگی از جمله محورهای مورد بحث در این مقاله تکیه بر آیات قرآن کریم می‌باشد.

نتایج حاکی از آن است که نگرش توحیدی با طرح محورهای پیش گفت در تأمین عواطف رضایت

تحریک تخمک گذاری، ضخامت آندومتر و تعداد فولیکول قبل از درمان مشاهده نشد. در گروه "آوای قرآن"، ۱۸ مورد در هر سیکل آی یو آی به درمان پاسخ مثبت دادند (۱۶/۳۶٪)، که در گروه موسیقی ۱۰ مورد (۹/۵۲٪) و شاهد ۶ مورد (۵/۳۵٪) بود. تفاوت پاسخ درمانی بین گروه "آوای قرآن" و شاهد معنی دار ($P=0/007$) ولی بین گروه موسیقی و شاهد ($P=0/18$) و گروه "آوای قرآن" و موسیقی ($P=0/1$) معنی دار نبود. در مجموع تأثیر مثبت آوای قرآن بر نتیجه درمان ناباروری از موسیقی بیشتر بود (۶).

با وجود پیشرفت های چشم گیر در پزشکی و افزایش میزان بقا در نوزادان نارس، این نوزادان همچنان از رشد غیر طبیعی و نقایص عصبی رنج می‌برند. بر اساس نظریات موجود، مراقبت های حمایتی بر رشد و تکامل و عمل کرد عصبی- رفتاری نوزادان نارس موثر بوده و به وسیله انواع خاصی از تحریکات فراهم می‌گردد. مطالعه ای با هدف بررسی تأثیر آوای قرآن کریم بر پاسخ های فیزیولوژیک نوزادان نارس توسط مریم کشاورز و همکاران طراحی گردید. در این کارآزمایی بالینی که در مرداد و شهریور سال ۱۳۸۸ و به صورت دو سوکور انجام گرفت، تعداد ۱۲۰ نوزاد نارس بستری در بخش مراقبت های ویژه بیمارستان شهید اکبر آبادی تهران که شرایط شرکت در مطالعه را داشتند، به روش تخصیص تصادفی در یکی از دو گروه مداخله و کنترل قرار گرفته و از نظر ۳ متغیر تعداد ضربان قلب، تعداد تنفس و اشباع اکسیژن شریانی بررسی شدند. آوای قرآن کریم شامل آیات ۲۳-۷ سوره یوسف با صدای استاد شحات محمد انور بود که با بلندی صدای ۶۰-۵۰ دسی بل، در شیفت کاری صبح و به مدت ۲۰ دقیقه با استفاده از گوشی برای نوزادان گروه مداخله، پخش گردید. پاسخ های فیزیولوژیک نوزادان در دو گروه از ۱۰ دقیقه قبل از شروع مداخله تا ۱۰ دقیقه بعد از اتمام مداخله، به طور مداوم توسط مونیتور کنترل گردید و از مقادیر ثبت شده در دقایق بلافاصله قبل از

یک روز در میان پانزده دقیقه آوای قرآن کریم با استفاده از گوشی و ضبط صوت پخش گردید و در پایان دو هفته اول بستری از بیماران گروه مورد و شاهد مجدداً تست افسردگی بک به عمل آمد و پرسشنامه تکمیل گردید و نتایج با نرم افزاری EPI 6 با آزمون های آماری تی زوج شده و تی استیودنت مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

با توجه به نتایج این تحقیق و از آنجایی که آهنگ موزون قرآن کریم و آوای دلنشین آن به عنوان یک موسیقی عرفانی دلپذیر و بعد اعجاز بیانی قرآن می‌باشد می‌توان از آوای قرآن کریم به عنوان یک روش درمانی غیر دارویی در درمان بیماران افسرده استفاده نمود (۵).

ناباروری: در مطالعه ای مشخص شد که آوای قرآن کریم بیشتر از موسیقی بر درمان ناباروری موثر است. در مطالعه ای با عنوان مقایسه ی تأثیر "آوای قرآن" و موسیقی بر موفقیت تلقیح داخل رحمی اسپرم توسط نیره خادم و همکاران انجام شد که در آن اثر "آوای قرآن" و موسیقی بر موفقیت تلقیح داخل رحمی اسپرم (آی یو آی) بررسی شده است. این کارآزمایی بالینی بر روی ۳۲۷ زوج نابارور مراجعه کننده به مرکز ناباروری دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال ۱۳۸۳ انجام شد. زنان نابارور کاندید تلقیح داخل رحمی اسپرم (آی یو آی) به صورت "مبتنی بر هدف" انتخاب و به طور تصادفی به ۳ گروه تحت "آوای قرآن"، موسیقی و شاهد تقسیم شدند. قبل، طی و بعد از انجام آی یو آی، ۱۱۰ نفر به صوت قرآن و ۱۰۵ نفر به موسیقی گوش دادند. ۱۱۲ نفر نیز به عنوان گروه شاهد بودند. سلامت روان آزمودنی ها با استفاده از پرسش نامه ی سلامت عمومی روان در حد مناسب ارزیابی شد. داده ها به صورت دوسوکور جمع آوری و با آزمون های آماری تی و خی دو با SPSS تحلیل شدند. یافته ها نشان داد که تفاوت آماری معنی داری بین گروه ها در میانگین سن زن و مرد، مدت ناباروری، شغل زنان و مردان، روش

مداخله و ۲۰،۱۰،۳۰ دقیقه بعد از شروع مداخله، جهت مقایسه استفاده شد.

از آنجا که آوای قرآن کریم بر افزایش درصد اشباع اکسیژن و کاهش تعداد تنفس و ضربان قلب در نوزادان نارس، تأثیر معنی دار و پایدار داشته است، می‌توان از این آوای عرفانی، به عنوان یک مراقبت حمایتی، در جهت کمک به بهبود وضعیت فیزیولوژیک نوزادان نارس، استفاده نمود (۷).

اخلاق: گرایش به اخلاق و ارزش‌های اخلاقی از امور فطری بشری است. از این رو، تعالیم انبیاء و رسولان عرف پزشکی و مجامع مربوطه الهی همواره بر محور مسائل اخلاقی بوده است. دانش اخلاق (Ethics) که مسئولیت طبابت نفوس و عقول را بر عهده دارد، در این راستا شکل گرفته است. این علم در یک تقسیم بندی به اخلاق توصیفی، اخلاق هنجاری و اخلاق تحلیلی تقسیم می‌شود. اخلاق هنجاری زیر مجموعه‌هایی دارد که یکی از آن‌ها اخلاق کاربردی است و شامل اخلاق حرفه‌ای نیز می‌شود. اخلاق پزشکی از انواع اخلاق حرفه‌ای است. بررسی مبانی اخلاق پزشکی در اندیشه شیعی با تکیه بر آیات قرآن کریم و احادیث نهج البلاغه که توسط غلامرضا معارفی انجام شد بیان می‌دارد که با توجه به هدف تحقیق و ماهیت آن، مواد پژوهش شامل، بررسی مهمترین منابع اسلامی و شیعی، یعنی قرآن کریم و نهج‌البلاغه است و روش آن روش تحلیل محتوایی (content analysis) به صورت تحلیل کیفی داده‌ها است. از مراجعه، شناسایی و بررسی آموزه‌های منابع دینی (قرآن کریم و نهج‌البلاغه) مرتبط با مبانی اخلاق پزشکی، مبانی زیر به دست آمد.

- ۱- توحید و حاکمیت مطلق خداوند ۲- هدفمندی جهان آفرینش ۳- هدفمندی انسان در بعد اندیشه و عمل ۴- انسان موجودی طبیعی و فراطبیعی ۵- برخورداری انسان از اراده و اختیار ۶- ارتباط زندگی دنیوی با زندگی اخروی.

بررسی مبانی اسلامی و شیعی در حوزه اخلاق و اخلاق پزشکی حاکی از توجه جدی دین اسلام و آیین شیعه به اخلاق و اخلاق پزشکی است. بررسی‌ها نشان داد، تفاوت جوهری مبانی اخلاق پزشکی در اندیشه اسلامی و شیعی با سایر دیدگاه‌ها در نوع نگرش و جهان بینی است. اخلاق پزشکی در اندیشه اسلامی و شیعی بر پایه اصل توحید، مسئولیت و اختیار انسان و تأثیر افکار و رفتار اخلاقی انسان در نحوه زندگی اخروی او (تجسم عمل) پی ریزی شده است. تبیین این مبانی، نقش بسیار مهمی در تحلیل چرایی آموزه‌های اخلاق اسلامی شیعی در حوزه پزشکی دارد و می‌تواند در نهادینه کردن آن در مجامع پزشکی کشورمان و ارائه الگوی جهانی مؤثر باشد (۸).

تغذیه: یکی از مسائل مهمی که در زندگی بشر نقش اساسی دارد تغذیه است. در قرآن از غذاهایی نام برده شده است که بی شک توجه به آن‌ها و به کارگیری دستورات مطرح شده در مورد آن‌ها می‌تواند تأمین کننده سلامت جسمی و روحی باشد. شواهدی موجود است که اطلاعات کافی در این زمینه در جامعه وجود ندارد. مطالعه‌ای با عنوان آگاهی، نگرش و عملکرد افراد ۲۵ ساله و بالاتر شهر یزد در ارتباط با خوراکی‌های ذکر شده در قرآن و احادیث توسط محمد رضا یآوری با هدف تعیین میزان آگاهی، نگرش و عملکرد مردم شهر یزد در این زمینه طراحی و اجرا شد. این مطالعه توصیفی-تحلیلی به روش مقطعی بر روی ۳۴۷ نفر از مردم ۲۵ ساله و بالاتر شهر یزد انجام گرفت که به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای در تحقیق وارد شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای شامل ۴ بخش بود. بخش اول حاوی اطلاعات دموگرافیک، بخش دوم سوالات مربوط به آگاهی، بخش سوم سوالات نگرشی و بخش چهارم نیز عملکرد افراد مورد مطالعه در رابطه با خوراکی‌های ذکر شده در قرآن پرسیده می‌شد. روایی محتوای پرسشنامه از طریق پانل خبرگان تأیید شد و اعتبار پرسشنامه نیز بر اساس

اسلام به عنوان کامل ترین دین آسمانی توجهی خاص به تمام جوانب حیات انسان داشته و هر آنچه که جهت رشد مطلوب و رسیدن به شکوفایی استعدادهای جسمی و روحی، ضروری است را مد نظر قرار داده است. در این راستا توجهی خاص به مبحث غذا و تغذیه در قرآن شده است. در پژوهشی با عنوان نقش تغذیه در ارتقاء بعد تربیتی و معنوی انسان از منظر قرآن کریم که توسط رضا قدیمی و همکاران انجام شد، به جایگاه و اهمیت تغذیه از منظر آیات قرآنی پرداخته شده است. این مطالعه با گردآوری اطلاعات به شیوه کتابخانه ای از منابع معتبر قرآنی کتاب و سنت، قرآن کریم، نهج البلاغه، تفسیر جامع و سایر منابع فقه و کلام جهت جمع آوری روایات و احکام اصیل و مقایسه آن با دانسته های امروزی انجام شده است.

یافته ها نشان می دهد از منظر قرآن کریم، غذا و تغذیه از عوامل تأثیر گذار در شکل گیری و تکامل بعد تربیتی و معنوی انسان می باشند. همچنین غذا را ابزاری برای آزمایش، عاملی جهت تفکر، تعقل، تشکر، تعبد و تقوی، زمینه ساز سوگند و عامل شفا، عامل تبشیر و انذار، عامل کرامت انسان در رزق طیب، زمینه ساز تسخیر دریاها جهت بهره وری از روزی ها، عامل انجام اعمال صالح و ناصالح، عامل سقوط و هبوط، عامل صدور احکام الهی و عامل شقاوت اخروی می داند. نتایج مطالعه نشان داد که غذا و تغذیه به غیر از آثار جسمانی، دارای پیامدهای باطنی و معنوی در حوزه اخلاق و تربیت و رفتار آدمی نیز می باشد (۱۰).

اسلام به عنوان کامل ترین دین آسمانی توجهی خاص به تمام جوانب حیات انسان داشته و هر آنچه که جهت رشد مطلوب و رسیدن به شکوفایی استعدادهای جسمی و روحی، ضروری است را مد نظر قرار داده است. در این راستا توجهی خاص به مبحث غذا و تغذیه در قرآن شده است. در مطالعه ای با عنوان نقش تغذیه در ارتقاء بعد تربیتی و معنوی انسان از منظر قرآن کریم که توسط رضا قدیمی و همکاران انجام شد به جایگاه و

ضریب آلفای کروباخ مورد تأیید قرار گرفت. اطلاعات جمع آوری شده وارد کامپیوتر شده و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و نیز آزمون های آماری مناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

آزمودنی های این مطالعه بیشتر زن (۶۱/۸٪)، متأهل (۷۵/۸٪) و خانه دار (۳۲/۳٪) بودند. تنها ۵۷/۸٪ می دانستند که نام شیر در قرآن آمده است. ۲۶ خواص برای خوراکی های ذکر شده ی قرآنی در سوالات ذکر شد که بیشترین خاصیت ذکر شده برای عسل در درمان زخم معده و برای شیر در استخوان سازی بود از بین خوراکی های شیر، عسل، خرما، زیتون، انار، انگور و انجیر آزمودنی ها بیشتر انار و از کمتر همه از زیتون به مذاقشان خوش می آمد ضمن آنکه زیتون را از همه کمتر نیز مصرف می کردند. در حالی که شیر و انار بالاترین میزان مصرف را داشتند. افراد مورد مطالعه ۵۵/۹٪ نمره آگاهی، ۶۹/۵٪ امتیاز نگرش و ۵۸٪ نمره رفتار را به دست آوردند. ارتباط معنی داری بین آگاهی و نگرش با سطح تحصیلات، شغل، جنس و وضعیت تأهل دیده نشد. همچنین ارتباط معنی داری بین عملکرد و سطح تحصیلات، شغل و وضعیت تأهل دیده نشد، اما زنان به طور معنی داری عملکرد بهتری از مردان داشتند. بین آگاهی، نگرش و عملکرد همبستگی مثبت و معنی داری دیده شد. مهمترین دلیل عدم مصرف شیر، عدم دسترسی کافی به آن ذکر شد و برای مصرف کم عسل، خرما، انار، انگور و انجیر گران بودن و عدم توانایی خرید ذکر گردید. در حالی که در مورد زیتون دوست نداشتن مهمترین دلیل کم مصرف کردن ذکر شد. نتایج نشان داد شناخت مردم نسبت به خوراکی های ذکر شده ی قرآنی در حد ایده آل نمی باشد و به تبع آن نگرش و رفتار آنان نیز در این زمینه مطلوب نیست. با دادن آگاهی مناسب به جامعه و نیز رفع موانع مصرف خوراکی های ذکر شده ی قرآنی می توان انتظار داشت که این خوراکی ها بیش از پیش به سبد غذایی خانوارها راه یابند (۹).

طبیعی و یا حرمت تولید مثل از راه شبیه سازی، استفاده نمی شود و بر طبق نتایج آن به نظر می رسد تا زمانی که دلیلی محکم و بدون خدشه ای برای ممنوعیت و حرمت شبیه سازی وجود نداشته باشد، نمی توان به قاطعیت بر حرمت شبیه سازی فتوا داد و بحث و بررسی بیشتری را می طلبد (۱۲).

اضطراب: اضطراب از جمله حالات عاطفی و طبیعی بیماران تحت عمل جراحی است که می تواند موجب افزایش درد بعد از عمل، افزایش نیاز به مسکن و داروهای بیهوشی و در نهایت طولانی شدن مدت زمان اقامت در بیمارستان گردد. برای مثال آیه ی زیر به نقش آرامش بخشی ایمان اشاره نموده است: *الَّذِينَ آمَنُوا وَكَمْ يَلْبَسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ* (انعام/۸۲) کسانی که ایمان آورده اند و ایمان خود را با شرک و ستم آلوده نکرده اند، ایمنی (آرامش) تنها برای آن ها است و آن ها هدایت یافتگانند. پژوهشی با هدف تعیین تأثیر موسیقی و آوای قرآن کریم بر میزان اضطراب و برخی از علائم حیاتی بیماران قبل از اعمال جراحی شکم بیمارستان شهید بهشتی کاشان در سال ۱۳۸۸ توسط ندا میر باقر آجریز و همکاران انجام گرفته است. این پژوهش یک مطالعه ی کارآزمایی بالینی یک سوکور و سه گروهی است که که طی آن ۹۰ بیمار کاندید اعمال جراحی شکم انتخاب و سپس به صورت تصادفی به دو گروه آزمون و یک گروه شاهد اختصاص یافتند. واحدهای مورد پژوهش در گروه آزمون اول، موسیقی بدون کلام، در گروه آزمون دوم آوای قرآن کریم را به مدت ۲۰ دقیقه گوش می دادند و در گروه شاهد مداخله ای صورت نمی گرفت. سپس نتایج با استفاده از آزمون های کای اسکوتر، فیشر، آنالیز واریانس در نرم افزار نسخه ۱۱٫۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. آزمون آماری آنالیز واریانس تفاوت معنی داری را در میزان اضطراب سه گروه نشان داد ($P=0/001$). نبض نیز تفاوت معنی داری بین گروه های آزمون اول با شاهد یافت شد ($P=0/02$). همچنین تعداد

اهمیت تغذیه از منظر آیات قرآنی پرداخته شده است. این مطالعه با گردآوری اطلاعات به شیوه کتابخانه ای از منابع معتبر قرآنی کتاب و سنت، قرآن کریم، نهج البلاغه، تفسیر جامع و سایر منابع فقه و کلام جهت جمع آوری روایات و احکام اصیل و مقایسه آن با دانسته های امروزی انجام شده است. یافته ها نشان داد از منظر قرآن کریم، غذا و تغذیه از عوامل تأثیر گذار در شکل گیری و تکامل بعد تربیتی و معنوی انسان می باشند. همچنین غذا را ابزاری برای آزمایش، عاملی جهت تفکر، تعقل، تشکر، تعبد و تقوی، زمینه ساز سوگند و عامل شفا، عامل تبشیر و انذار، عامل کرامت انسان در رزق طیب، زمینه ساز تسخیر دریاها جهت بهره وری از روزی ها، عامل انجام اعمال صالح و ناصالح، عامل سقوط و هبوط، عامل صدور احکام الهی و عامل شقاوت اخروی می داند. نتایج مطالعه نشان داد که غذا و تغذیه به غیر از آثار جسمانی، دارای پیامدهای باطنی و معنوی در حوزه اخلاق و تربیت و رفتار آدمی نیز می باشد (۱۱).

شبیه سازی: شبیه سازی یکی از دستاوردهای علوم تجربی در زمان معاصر است که پرسش های فراوان، چالش های جدی و حساسیت های زیادی را برای صاحب نظران، حقوق دانان، علمای اخلاق و فقه به دنبال داشته و هر کدام از آن ها در برابر آن، مواضع متفاوتی اتخاذ کرده اند. شبیه سازی در مطالعه ای با عنوان شبیه سازی از دیدگاه کلامی و فقهی توسط عباس نیکزاد، سید غلامعلی جورسرایبی مورد بررسی قرار گرفت. یافته های آن بیانگر این است که شبیه سازی، دست کاری در نظام آفرینش نبوده و باعث از بین رفتن تمایزات نمی شود. اینگونه افراد از کرامت و شرافت انسانی برخوردار بوده و عوامل خانوادگی، محیطی و تعلیم و تربیت در ساختار شخصیتی آن ها موثر است. شبیه سازی عاملی برای تعطیل شدن ازدواج نمی باشد و در بسیاری از موارد احکام والدین بر آن ها اطلاق دارد. ابهام در ارث هم قابل برطرف شدن است. از مفاد بعضی از آیات، حکم و جوب تولید مثل از راه

آمیز بودن ذکر در کاهش درد و اضطراب می باشد. آیت الله مکارم شیراز در تفسیر نمونه جلد یک می نویسد بیان اسم الله سبب می شود فرد از نظر روانی احساس توان و نیروی بیشتری در خود کند و از عظمت مشکلات نهراسد. همچنین بسیاری از روان شناسان و روان پزشکان نیز دریافته اند که ذکر و دعا و توجه کامل به خداوند با تمام اعضاء و حواس سبب روی گردانی از مشکلات زندگی و اشتغالات فکری بدین طریق باعث رفع نگرانی، تشویش و حس ترس شده و به وجود آمدن حالتی از آرامش روانی کمک می کند (۱۴).

اکثر بیماران بستری در بیمارستان دچار درجاتی از اضطراب می شوند که می توان از روش های مختلف غیر دارویی از جمله صوت روح افزای ناشی از تلاوت آیات قرآن، به عنوان یک روش بسیار موثر و مفید جهت کاستن این اضطراب استفاده نمود. مطالعه ای با هدف تعیین تأثیر آوای قرآن بر میزان اضطراب بیماران قبل از آنژیوگرافی عروق کرونر توسط سید علی مجیدی انجام شد. تعداد نمونه های مورد بررسی ۱۰۸ نفر از بیماران تحت آنژیوگرافی عروق کرونر بودند که به طور تصادفی ۵۴ نفر در گروه شاهد و ۵۴ نفر در گروه آزمون قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده ها شامل پرسشنامه اطلاعات فردی، پرسشنامه اضطراب موقعیتی و شخصیتی اسپیل برگر و چک لیست ثبت علائم حیاتی بود. ابتدا اضطراب و علائم حیاتی تمام واحدهای مورد پژوهش در گروه شاهد و آزمون در روز قبل از آنژیوگرافی تعیین شد. سپس در روز آنژیوگرافی، حدود ۱،۵ ساعت قبل از آنژیوگرافی برای گروه آزمون به مدت ۲۰ دقیقه آوای قرآن پخش گردید. نتایج نشان داد از آوای قرآن می توان به عنوان یک روش غیر دارویی، مطمئن و ارزان قیمت جهت کاهش اضطراب بیماران در قبل از جراحی و روش های تشخیصی تهاجمی استفاده نمود (۱۵).

تنفس در گروه آزمون اول نسبت به گروه شاهد کاهش داشت (P=۰/۰۲). فشار خون نیز تفاوت معنی داری بین گروه های آزمون اول و دوم با شاهد یافت شد (P=۰/۰۰۴).

نتایج بیانگر آن است که گوش دادن به موسیقی و آوای قرآن کریم مداخله ای سیستماتیک و درمانی مکمل برای بیماران قبل از عمل جراحی است که می تواند به کاهش اضطراب و علائم حیاتی کمک کند (۱۳).

بیان اسم «الله» سبب می شود فرد از نظر روانی احساس توان و نیروی بیشتری در خود کند و از عظمت مشکلات نهراسد. همچنین بسیاری از روانشناسان و روانپزشکان نیز دریافته اند که ذکر و دعا و توجه کامل به خداوند با تمام اعضاء و حواس سبب روی گردانی از مشکلات زندگی و اشتغالات فکری بدین طریق باعث رفع نگرانی، تشویش و حس ترس شده و به وجود آمدن حالتی از آرامش روانی کمک می کند. بیماران بستری در بخش سوختگی قبل از اینکه به اتاق پانسمان بروند دچار اضطراب شدید می شوند و علیرغم تجویز مخدر، تجربه درد و اضطراب در حین تعویض پانسمان و مدت بستری سبب آزار این بیماران می گردد، به نحوی که با شنیدن کلمه اتاق پانسمان دچار علائم اضطراب می شوند. به استناد آیه "الا بذكر الله تطمئن القلوب" و تکرار ۲۶۰ مرتبه ای کلمه ذکر در قرآن بر آن شدیم که تأثیر ذکر تسبیحات حضرت زهرا را که شامل تکرار نام الله به تعداد ۱۰۰ مرتبه است، را بر اضطراب قبل و درد حین تعویض پانسمان بسنجیم تا در صورت تأثیر، از میزان تجویز داروهای مخدر و به تبع آن از عوارض نامطلوب آن ها کاسته شود. پژوهشی با هدف تعیین تأثیر ذکر الله بر درد و اضطراب ناشی از تعویض پانسمان در بیماران دچار سوختگی توسط آذر آوازه و همکاران انجام گرفته است که یک مطالعه نیمه تجربی است. یافته های این پژوهش حاکی از تأثیر موفقیت

نتیجه‌ی این امر، انکار ابعاد گسترده‌ی ای از وجود انسان‌ها است که شواهد آن در متون دینی، فلسفی، عرفانی، روانشناسی و عصب‌شناسی یافت می‌شود. به نظر می‌رسد انجام تصویر برداری از موجودات غیر ارگانیک، در تبدیل این واقعیات به علم‌الیقین کمک‌کننده باشد و روش‌های مستندسازی، بتواند تحولی عمیق در مدیریت روانپزشکی غربی ایجاد نماید و نگرش دینی را ابعادی نو و غیر قابل‌تشکیک بخشد (۱۶).

درد زایمان: یکی از شدیدترین دردهایی که زنان در طول زندگی خود تجربه می‌کنند درد زایمان است. علیرغم پیشرفت‌های نوین در طب، اداره مناسب آن همچنان یکی از معضلات مهم علم‌مامایی محسوب می‌گردد. مطالعه‌ی ای با عنوان بررسی تأثیر تلاوت قرآن در سه ماه آخر بارداری بر شدت درد زایمان در زنان نخست‌زا: یک کارآزمایی بالینی توسط شفیقه محمدی تبارو همکاران در سال ۱۳۸۹ انجام گرفت. تحقیق با طراحی کارآزمایی بالینی بر روی ۸۷ نفر از زنان نخست‌زای سالم که در هفته ۳۰-۲۸ حاملگی به یکی از بیمارستان‌های دانشگاه شاهد مراجعه کرده بودند، صورت گرفت. زنان مورد مطالعه به طور تصادفی در دو گروه شاهد (۴۶ نفر) و مورد (۴۱ نفر) قرار گرفتند. افراد در گروه مورد، در سه ماه آخر بارداری تا زمان زایمان هر روز یک بار و در مجموع حداقل ۳۰ بار یکی از سه سوره اشفاق، یس یا مریم را تلاوت کردند و گروه شاهد، فقط مراقبت‌های مرسوم را دریافت کردند. هر دو گروه تا زمان انجام زایمان طبیعی تحت نظر قرار گرفتند. شدت درد در هر دو گروه به ترتیب در چهار نوبت یعنی در زمانی که اتساع دهانه رحم بین ۵-۳، ۸-۵ و ۱۰-۸ سانتی‌متر بود و همچنین در مرحله دوم زایمان، بر اساس مقیاس درد خطی بصری اندازه‌گیری و با یکدیگر مقایسه شدند. بین دو گروه از نظر سن، سابقه درد موقع قاعدگی، شغل، میزان تحصیلات، زمان زایمان به لحاظ نوبت‌های زایمان و وزن نوزاد با یکدیگر اختلاف وجود نداشت. میانگین شدت درد در هنگام

علم‌نفس: در قرآن و کتب فلسفی-عرفانی به کرات از نفس و مفاهیم مرتبط یاد شده است. مفهوم آنیما (و آنیموس) در روانشناسی یونگ با قرین (و قرینه) در قرآن مطابقت دارد. باور به موجودات ملکوتی و نفوس در آموزه‌های ادیان الهی به چشم می‌خورد ولی وقتی پای تحلیل‌های عینی به عمل می‌آید، برخی دانشمندان وجود و تأثیرات آن‌ها را باور ندارند. نتیجه‌ی این امر، انکار ابعاد گسترده‌ی ای از وجود انسان‌ها است که شواهد آن در متون دینی، فلسفی، عرفانی، روانشناسی و عصب‌شناسی یافت می‌شود. به نظر می‌رسد انجام تصویر برداری از موجودات غیر ارگانیک، در تبدیل این واقعیات به علم‌الیقین کمک‌کننده باشد و روش‌های مستندسازی، بتواند تحولی عمیق در مدیریت روانپزشکی غربی ایجاد نماید و نگرش دینی را ابعادی نو و غیر قابل‌تشکیک بخشد. در مقاله‌ی ای با عنوان بررسی تطبیقی علم‌النفس از منظر قرآن کریم، حکمت اسلامی، روانشناسی و عصب‌شناسی که توسط اکرم جهانگیر و همکارانش انجام گرفت، شواهد موجود در زمینه‌ی علم‌النفس از منظر قرآن، حکمت اسلامی، روانشناسی و عصب‌شناسی مورد بررسی قرار گرفته است.

مفهوم نفس به استناد قرآن، متون فلسفی، روانشناسی و عصب‌شناسی تشریح شده و پیوندهای موجود بین این دیدگاه‌ها تبیین شده است تا به یک تعبیر قابل ادراک از این مفهوم دست یابیم. سپس به استناد تطبیق انجام شده و تجربیات عینی پژوهشگران، جمع‌بندی کاربردی ارائه گردیده است. یافته‌ها نشان داد در قرآن و کتب فلسفی-عرفانی به کرات از نفس و مفاهیم مرتبط یاد شده است. مفهوم آنیما (و آنیموس) در روانشناسی یونگ با قرین (و قرینه) در قرآن مطابقت دارد. نتایج حاکی از آن بود که باور به موجودات ملکوتی و نفوس در آموزه‌های ادیان الهی به چشم می‌خورد؛ ولی وقتی پای تحلیل‌های عینی به عمل می‌آید برخی دانشمندان وجود و تأثیرات آن‌ها را باور ندارند.

الهی را در بیان مطالبی که علم بشری پس از گذشت ۱۴ قرن با بهره گیری از امکانات و تجهیزات پیشرفته بدان دست یافته است، می نمایاند. بدین سان ثابت خواهد شد که یگانه راه آگاهی شنیدن از کلام خدایی است که به همه نهفته ها آگاه است. پژوهشی با عنوان خلقت انسان، رشد و نمو جنین از دیدگاه قرآن و علوم زیستی توسط صدیقه اسماعیل زاده انجام گرفته است. این مطالعه به منظور بررسی منشاء وجودی خلقت انسان و رشد و نمو از دیدگاه قرآن و علوم زیستی انجام شده است. در این مطالعه، با بررسی در تفسیر و ترجمه قرآن، نهج البلاغه، احادیث ائمه و بهره گیری از منابع علوم زیستی به خلقت انسان و رشد و نمو جنین از دیدگاه قرآن و علوم زیستی پرداخته شد.

یافته ها نشان داد خداوند متعال در سوره های روم، فرقان، مومنون و غافر می فرماید: انسان از خاک، آب و گل آفریده شده و سپس از نطفه و بعد لخته خون را به صورت مضغه (مانند تکه گوشتی جویده شده)، مضغه را به صورت استخوان و بر استخوان ها گوشت پوشانده و او را آفرینش تازه ای بخشیدند و سرانجام انسان را در سیمای کودکی بیرون می آورد. نتایج مطالعه نشان داد که تمام مراحل آفرینش و رشد و تکامل جنین اعجازی از جانب خداوند برای انسانهاست که، به عظمت و توانایی خداوند پی ببرند، همچنین اگر انسان به منشاء خود بیاندیشد سبب می شود، تعلقات دنیوی آن کمتر و به تواضع و فروتنی اش افزوده شود (۱۹).

سیستم ایمنی: بیماری پسی یا وتیلیگو از دسته بیماری های "خود ایمنی" می باشد که در آن دستگاه ایمنی بدن به دلایلی که هنوز کاملاً روشن نیست سلول های مولد رنگدانه پوست (ملانوسیت) را از بین می برد. مطالعه ای با عنوان خود ایمنی از منظر قرآن مجید توسط امراالله مصطفی زاده و همکاران انجام گرفته است در این مطالعه بیماری پسی به عنوان نمونه ای از بیماری خود ایمنی با استفاده از آیات قرآن مجید مورد بررسی قرار گرفته است. در این مطالعه با استفاده از آیات شریفه ۴۹

اتساع دهانه رحم بین ۳-۵، ۸-۵ و ۱۰-۸ سانتی متر، در گروه مورد از گروه شاهد به صورت معنی دار کمتر بود. اگر چه شدت درد به هنگام اتساع دهانه رحم به میزان ۱۰ سانتی متر تا زمان زایمان، در دو گروه اختلاف معنی دار نداشت. به نظر می رسد قرائت قرآن قبل از زایمان بر کاهش درد زایمان اثر دارد و قادر است فرآیند زایمان را تحمل پذیرتر کرده و همچنین خاطره معنوی خوشایندی برای مادران ایجاد نماید (۱۷).

دردهای زایمانی با وجود داشتن مزایایی نظیر پیشبرد فرآیند زایمان، در صورت افزایش شدت و مدت زمان می توانند منجر به بروز آسیب هایی نظیر طولانی شدن زایمان، الگوی غیر طبیعی ضربان قلب جنین، شیوع میزان بالای سزارین و آپگار پایین نوزادان گردند. از این رو کاهش درد زایمان با استفاده از شنیدن آوای قرآن کریم می تواند موضوع مهمی در پزشکی باشد. پژوهشی با هدف بررسی تأثیر شنیداری آوای قرآن کریم بر میزان درد زایمان زنان نخست زا توسط صدیقه فروهری و همکاران انجام گرفت. در این کارآزمایی بالینی ۹۰ زن باردار نخست زای مراجعه کننده به بخش زایمان بیمارستان زینبیه شهر شیراز به صورت تصادفی در سه گروه قرار گرفتند. گروه اول و دوم به ترتیب به مدت ۲۰ دقیقه به صدای قرآن و تواشیح پرداختند و گروه سوم این صدا را دریافت نکردند. شدت درد زایمان، فشار خون و تعداد ضربان قلب جنین قبل و بعد از مداخله با استفاده از مقیاس درد مک گیل ملزاک و برکه مشاهدات ثبت گردید.

یافته های این پژوهش نشان دهنده تأثیر شنیداری آوای دلنشین و زیبای قرآن کریم به عنوان یکی از روش های مکمل در کاهش درد زایمان زنان نخست زا می باشد. از این رو توجه به مسائل اعتقادی و بهره وری از معنویات جهت کاهش و یا تحمل درد زایمان توصیه می گردد (۱۸).

رشد و نمو جنینی: بررسی مصادیق طب در قرآن خالی از لطف نیست، بدین جهت که اعجاز کلام

بهداشت و درمان بیماری ها آورده شده است، که هر یک نیاز به بررسی های عمیق و دقیقی دارد. مطالعه ای با عنوان ارزش و اهمیت استفاده از مراجع و منابع دینی در درمان بیماری ها که توسط فریبرز معطر، شهلا خیراندیش انجام شده است تنها به معرفی موارد محدودی از آنچه در متون ارزشمند اسلامی در زمینه سلامت آورده شده است، اشاره می نماید تا بر اهمیت توجه به این منابع در حفظ سلامت و درمان بیماری ها تأکید شده باشد. بدیهی است درک و استفاده ای عملی و بالینی از توصیه های انجام شده در این منابع نیازمند پژوهش های سیستماتیک پایه و بالینی توسط متخصصین می باشد. امید است در آینده با توجه جدی به این منابع ارزشمند، بتوان از آن ها در راستای ارتقاء سلامت و کیفیت زندگی بشر نیز بهره مند گردید (۲۱).

درد: آوای قرآن کریم باعث کاهش شدت درد در بیماران بعد از اعمال جراحی شکم می شود. پژوهشی که توسط علیرضا نیک بخت نصر آبادی انجام شده است پژوهشی است نیمه تجربی که هدف آن تعیین میزان تأثیر آوای دلنشین قرآن کریم در کاهش درد بعد از اعمال جراحی شکم می باشد. در این پژوهش ۹۰۸ بیمار که در بخش های جراحی ۴،۳،۲،۱ و ۵ بیمارستان سینا وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران تحت عمل جراحی شکم قرار گرفته بودند و دارای شرایطی منطبق با ویژگی های مورد نظر جهت انتخاب بوده اند، برگزیده شدند و به طور تصادفی در دو گروه قرار گرفتند، در یک گروه ۶ ساعت اول بعد از عمل (پس از هوشیاری کامل) و در گروه دیگر در ۶ ساعت دوم بعد از عمل هر دو ساعت یکبار دردشان با مقیاس خطی درد (Numerical Rating Scale) به همراه بررسی علائم فیزیولوژیک و علائم رفتاری آن اندازه گیری شد و برای هر کدام ۲۰ دقیقه آوای قرآن کریم (سوره یوسف، آیه ۷ تا ۲۲) و با صدای استاد شحات محمد انور پخش گردید و بعد از انجام یافتن مداخله مجدداً درد بیمار اندازه گیری و ثبت گردید. از طرف دیگر گروه شاهد

سوره آل عمران و ۱۰۱ سوره مائده و ارائه شواهد تجربی به بیان مشکلات در زمینه پژوهش و درمان بیماری های خود ایمنی از جمله پیسی پرداخته شد و راه حل های جدیدی در این زمینه پیشنهاد شده است.

یافته ها بیان می دارد پیسی بیماری شایع و شناخته شده برای مردم حداقل از ۲۰۰۰ سال پیش تا امروز است که قرآن کریم از آن به عنوان معجزه قابل فهم برای مردم ذکر می فرماید. درمان و تحقیق در زمینه بیماری های خود ایمنی از جمله پیسی مشکل است زیرا قرآن کریم آن را هم سنگ با زنده کردن مرده و شفای کور مادرزاد از معجزات قلمداد می فرماید و بشر نیز علیرغم آشنائی طولانی مدت با این بیماری تا به امروز دلیل ایجاد آن را به درستی نمی داند و درمان موثری را برای آن در دسترس ندارد. این بیماری تحت تأثیر عواملی مثل پروتئین های شوک حرارتی قرار دارد که از دیرباز با بشر همراه بوده است. به عبارت دیگر می توان گفت عوامل ایجاد کننده این دسته از بیماری ها کمتر تحت تأثیر شیوه زندگی و تغییرات زیست-محیطی است که در قرن اخیر اتفاق افتاد. نتایج مطالعه نشان داد که در زمینه خود ایمنی مشکل است و بایستی برای درمان آن از خداوند طلب فیض حکمت و دانش نمود (۲۰).

یکی از منابع مهم و ارزشمندی که راهنمای بشر در حفظ سلامت و درمان بیماری ها بوده و نیازمند توجه ویژه می باشد، منابع و مراجع دینی و مذهبی و به خصوص مراجع مهم دین مبین اسلام است. از آنجا که این منابع و مراجع برگرفته از کلام خداوند متعال، پیامبران و امامان عظیم الشان هستند دارای پایه هایی استوار می باشند؛ لذا روشن است که توجه و درک بیشتر این منابع و مراجع و دستیابی به مفاهیم عمیق آن ها در زمینه سلامت می تواند راهگشای تلاش در ارتقای سلامت و درمان بیماری ها باشد. در متون ارزشمند اسلامی چون قرآن کریم، طب النبوی، نهج البلاغه، طب الصادق و طب الرضا مطالب متعددی در زمینه ی

گناه ارائه کرده و پاداش و جزا را نیز به عنوان پشتوانه آن در نظر گرفته است تا فرد بتواند مسیر تکاملی خود را بهتر طی کند. مطالعه توصیفی-استنادی با هدف بررسی موضوعی رهنمودهای دینی درباره بهداشت فردی در محیط کار بر اساس بیان مستقیم یا برداشت‌ها از منابع در دسترس شامل تفاسیر قرآن و کتاب‌های حدیثی معتبر توسط حسین علی یوسفی ریزی، مهری شیرانی انجام شد که در آن بیان شده خداوند پاکیزگان را دوست دارد. با تمام توان تلاش کنید تا پاکیزه باشید؛ چرا که خداوند اسلام را بر پاکیزگی بنیان نهاده است. غسل و مسواک زدن و بوی خوش بر هر مسلمانی لازم است. ریش‌های خود را شانه و ناخن‌های خود را کوتاه کنید. لباس پنبه‌ای بپوشید. پیاده روی و شنا و نگاه کردن به سبزه سبب شادابی است. مصرف مشروبات الکلی و قمار حرام است. بر شما از پرخوری، پرخوابی، تنبلی و بی‌کاری و ضعف ایمان می‌ترسم. به رعایت میانه روی در امور، سفارش شده است. پیروی از آموزه‌های پیامبر (ص) و عترت پاک او به عنوان الگوهای عینی اسلام در رعایت بهداشت فردی، از ساده‌ترین کار مانند شستشوی دست تا استحمام کل بدن، آراستگی و پاکیزگی، نظافت مو و ناخن، لباس و پوشش مناسب، فعالیت جسمانی، خودداری از مصرف مواد زیان‌آور و رفتارهای خطرناک می‌تواند در حفظ سلامتی و ارتقای سلامت کارگران مورد بهره‌برداری قرار گیرد (۲۴).

نتیجه‌گیری:

مسایلی که امروزه به وسیله علم ثابت شده مدت‌ها پیش خداوند در قرآن به آن‌ها اشاره نموده که با تأمل و تدبر در آیات نورانی قرآن می‌توان به این مطالب پی برد. مطالب پزشکی که در قرآن مطرح شده دارای اعجاز و شگفتی است، در حالی که عقول بشر در آن زمان از کشف آن عاجز و در این زمان از شگفتی آن متعجب است.

هم در ۶ ساعت اول یا دوم بعد از عمل هر ۲ ساعت یکبار و در دو نوبت دردشان اندازه‌گیری و ثبت می‌گردید و هر دو گروه مجاز بودند که از خدمات تسکینی معمول بخش یا داروهای مسکن تجویز شده استفاده نمایند؛ ولی تمام این موارد جهت مقایسه، دقیقاً ثبت می‌گردید. کلیه متغیرهای تأثیرگذار شامل سن، جنس، سابقه بستری شدن، سابقه جراحی، سابقه مصرف مسکن، سابقه استماع به آیات قرآنی، نوع عمل، طول برش جراحی و غیره بررسی گردید که هیچکدام ارتباط معنی‌داری با میزان کاهش درد در دو گروه آزمون و شاهد نداشتند. اطلاعات به دست آمده نشان می‌دهد که آوای قرآن کریم باعث کاهش شدت درد در بیماران بعد از اعمال جراحی شکم می‌شود (۲۲).

سلامت: طبیعت آدمی گرایش باطنی به ریتم و هارمونی دارد و از نظم و هماهنگی آن لذت می‌برد. قرآن کریم بیانی رسا، سبکی شیوا و آهنگی دلربا دارد که شنوندگان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تحقیقات در حوزه آوای قرآن و علوم پزشکی در ایران طی دو دهه اخیر به طور جدی پیگیری شده است. مطالعه‌ای با هدف بررسی و تحلیل مطالعات انجام شده در رابطه با آوای قرآن کریم و حیطه سلامت در ایران توسط هاجر صادقی به انجام رسیده است.

نتایج ارزنده تأثیر آوای قرآن خصوصاً در حیطه بهداشت و سلامت روان بارز و واضح است. پزشکان، روان‌شناسان و پرستاران در کنار فنون روان‌شناختی و دارویی، می‌توانند از آوای روح بخش کلام وحی برای کاهش مشکلات بیماران خود استفاده نموده و از مراجعان بخواهند برای کاهش تنش و نگرانی خود، رفتارهای مذهبی از جمله قرائت قرآن را در برنامه زندگی خود بگنجانند (۲۳).

سلامتی نیاز اساسی انسان و لازمه انجام وظایف دینی می‌باشد. اسلام بر اساس ارزش وجودی انسان و ضرورت حیات، سلامت و کرامت او، رهنمودهایی برای شیوه زندگی و کار سالم و پیش‌گیری و دوری از

آنچه در این مسائل انسان را به تعجب وا می‌دارد آن است که قوانین و مقررات قرآن با نظم طبیعت و سلامت جسم و روح انسان همگون است، به این معنا که نمی‌توان در قرآن مسأله‌ای یافت که با سلامت انسان در تضاد باشد. قرآن کریم برای حفظ سلامت و تندرستی انسان و پیشگیری از بیماری‌ها، دستورات پزشکی ارزنده‌ای در قالب محرمات و مستحبات بیان نموده است که رعایت این توصیه‌ها تعیین کننده سلامت جسمی و روحی انسان می‌باشد.

شماره مقاله	منبع	سال مطالعه	محل مطالعه	نوع مطالعه	حجم نمونه	جامعه آماری	نتایج
۱	خادم ن، افضل آقایی م، کابوسی م، حسن زاده-بشتیان م	۱۳۸۳	مرکز ناباروری دانشگاه علوم پزشکی مشهد	مقایسه‌ای	۳۲۷ زوج نابارور	زنان نابارور	در مجموع تأثیر مثبت آوای قرآن بر نتیجه‌ی درمان ناباروری از موسیقی بیشتر بود
۲	کشاورز م، اسکندری ن، جهدی ف، عشایری ح، حسینی ف، کلانی م	۱۳۸۸	بخش مراقبت‌های ویژه بیمارستان شهید اکبر آبادی تهران	توصیفی	تعداد ۱۲۰ نوزاد نارس بستری در بخش مراقبت‌های ویژه بیمارستان شهید اکبر آبادی تهران	نوزادان نارس	از آن جا که آوای قرآن کریم بر افزایش درصد اشباع اکسیژن و کاهش تعداد تنفس و ضربان قلب در نوزادان نارس، تأثیر معنی دار و پایدار داشته است، می‌توان از این آوای عرفانی، به عنوان یک مراقبت حمایتی، در جهت کمک به بهبود وضعیت فیزیولوژیک نوزادان نارس، استفاده نمود
۳	یاوری م، عزیزی م، قانع عز آبادی ب، ریگازاده م		شهر یزد	توصیفی - تحلیلی به روش مقطعی	۳۴۷ نفر از مردم ۲۵ ساله و بالاتر شهر یزد	مردم شهر یزد	شناخت مردم نسبت به خوراکی‌های ذکر شده ی قرآنی در حد ایده آل نمی‌باشد و به تبع آن نگرش و رفتار آنان نیز در این زمینه مطلوب نیست. با دادن آگاهی مناسب به جامعه و نیز رفع موانع مصرف خوراکی‌های ذکر شده ی قرآنی می‌توان انتظار داشت که این خوراکی‌ها بیش از پیش به سبب غذایی خانوارها راه یابند
۴	محمدی تبارش، رهنما پ، کیانی آ، حیدری م	۱۳۸۹	بیمارستان‌های شاهد	توصیفی	۸۷ نفر از زنان نخست زای سالم که در هفته ۲۸-۳۰ حاملگی به یکی از بیمارستان‌های دانشگاه شاهد مراجعه کرده بودند	زنان نخست زای سالم که در هفته ۲۸-۳۰ حاملگی به یکی از بیمارستان‌های دانشگاه شاهد مراجعه کرده بودند	به نظر می‌رسد قرائت قرآن قبل از زایمان بر کاهش درد زایمان اثر دارد و قادر است، فرآیند زایمان را تحمل پذیرتر کرده و همچنین خاطره معنوی خوشایندی برای مادران ایجاد نماید

منابع:

1. Akrami SM. Consanguineous marriage: Genetic counseling, culture and religious aspects. *Iran J Pediatr*. 2006; 16(3): 365-359.
2. Mortazavi SM, Hashemi Z. Euthanasia from Islam and modern medical ethics perspectives. *Iran J Med Ethics Hist Med*. 2008; 1(3): 35-43.
3. Nikzad A, A Jorsaraei SG. Euthanasia in Islamic perspective. *J Babol Univ Med Sci*. 2013; 15(suppl.1): 40-48.
4. Mousavi Gh, Erfanifar D, Dehghani Gh, Ebrahimi A. Monotheistic View, Prevention and Treatment of Depression. *J Res Behav Sci*. 2007; 5(2): 139-144.
5. Ansari Jaberi A, Negahban Bonabi T, Sayadi Anari AR, Agha Mohamad Hasani P. The effect of the Koran reciting on the depressed patients in Psychiatry Department of Moradi Hospital in Rafsanjan. *Sci J Kurdistan Univ Med Sci*. 2005; 10(36): 48-42
6. Khadem N., Afzalaghahi M., Kaboosi M., Hassanzadeh Bashtian M. Assessment of effect of Quran sound and music on intrauterine insemination. *J Fundam Ment Health*. 2008; 10(39): 215-220.
7. Keshavars M, Eskandari N, Jahdi F, Ashaieri H, Hoseini F, Kalan M. The effect of holly Quran recitation on physiological responses of premature infant. *Koomesh*. 2010; 11(3): 169-177.
8. Maarefi G.R. Review of mwldical ethics at the thought of shia relying on the Holy the Quran and Hadiths nahjolblaqe. *Daneshvar*. 2009; 16(83): 67-76.
9. Yavari M, Azizi M, Ghanee Ezabadi B, Rigazadeh M. knowledge attitude and practice of people aged 25 and older in Yazd regarding foods mentioned in Quran and Hadiths. *Toloo e Behdasht*. 2007; 6(1): 26-34.
10. Ghadimi R, Kamrani M.S, Zarghami, Adarzi A. The role of nutrition in educational and spiritual development of human being: Quranic perspective. *J Babol Univ Med Sci*. 2013; 15(suppl.1): 34-39.
11. Ghadimi R, Kamrani M.S, Zarghami A, A DarziA. The role of nutrition in educational and spiritual development of human being: Quranic perspective. *J Babol Univ Med Sci*. 2013; 15(suppl.1): 34-39.
12. Nikzad A, Jorsaraei SGA. Cloning from the perspective of theology and jurisprudence. *J Babol Univ Med Sci*. 2011; 13(6): 80-88.
13. Mirbagher Ajorpaz N, Aghajani M, Shahshahani M. The effects of music and Holy Quran on patient's anxiety and vital signs before abdominal surgery. *Evid Basic Care*. 2012; 1(1): 63-76.
14. Avazeh A, Ghorbani F, Azimi A, Siahkali S, Khodadadi M, Mahdizadeh S. Evaluation of the Effect of Reciting the Word "Allah" on the Pain and Anxiety of Dressing Change in Burn Patients . *Quran & Med*. 2011; 1(2): 43-47.
15. Majidi SA. Recitation effect of holy Quran on anxiety of patients before undergoing coronary artery angiography. *J Guilan Univ Med Sci*. 2004; 13(49): 67-61.
16. A. Jahangir, M. Karbakhsh, B. Mousavi, F. Farzadi, F. Maftoon, J. Seddighi. Elm-o-Nafs in the Holy Quran, Islamic Philosophy, Psychology and Neuroscience: A Comparative Study. *J Islamic Iran Trad Med*. 2011; 2(2): 147-154.
17. Mohammaditabar S, Rahnama P, Kiani A, Heidari M. Effect of Quran citation during third trimester of pregnancy on severity of labor pain in primiparas women: a clinical trial Payesh, *J Sch Public Health Inst Public Health Res*. 2012; 11(6): 901-906.
18. Forouhari S, Honarvaran R, Maasoumi R, Robati M, Iraj Zadeh, Setayesh Y. Evaluation of the auditory effects of the sound of qarn e karim on labor pain. *Quran & Med*. 2011; 1(2): 18-22.
19. Esmaeilzadeh S, Gholizadeh N, Hosseinpoor heydari F, Golsorkhtabar Amiri M. The Quranic and biological view on the creation of man and the growth and the development of embryo. *J Babol Univ Med Sci* 2013; 15(suppl.1): 21-27.
20. Mostafazadeh A, Gholipour F, Akhavan-Niaki H, Bijani A. Holy Guran perspective on autoimmunity . *J Babol Univ Med Sci*. 2013; 15(suppl.1): 28-33.

21. Moattar F, Kheirandish SH. Importance and value of using religious references and texts in treatment of diseases. *J Islamic Iran Trad Med.* 2011; 2(1): 47-52.
22. Nikbakht nasr abadi AR. Evaluation of the auditory effects of the sound of quarn e karim on decline pain after abdominal surgery. *Daneshvar.* 1996; 4(14-13): 36-31.
23. Sadeghi H. Voice of Quran and health: A review of performed studies in Iran. *Quran & Med.* 2011; 1(1): 33-37.
24. Yousefi Rizi H.A, Shirani M. Health promotion in the workplace based on Islamic hygiene guidelines. *J Health Syst Res.* 2012; 8(4): 559-569.
25. Mortazavi M, Sajjadi M, Hashemi Z. Prophetic medicine and Western world. *Iranian Iran J Med Ethics Hist Med.* 2008; 1(2): 49-59.

تأثیر مصرف انجیر، میوه قرآنی بر میزان شاخص های اکسیداتیو و آنتی اکسیدانی مردان جوان سالم

ایمان شفیعی، دکتر سید اسدالله امینی*، دکتر اسفندیار حیدریان، اسماعیل اکبریان، کامبیز یوسف زاده
دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: امروزه با توجه به افزایش منابع تولید رادیکال های آزاد از جمله آلودگی هوا، نیاز به یک منبع سرشار آنتی اکسیدانی به خوبی احساس می شود. انجیر به عنوان یک میوه آسمانی احتمالاً به دلیل محتوای غنی آنتی اکسیدانی می تواند سد مناسبی در برابر افزایش تولید رادیکال های آزاد باشد. لذا این مطالعه با هدف تأثیر مصرف انجیر بر میزان شاخص های اکسیداتیو و آنتی اکسیدانی مردان جوان سالم صورت گرفت.

روش بررسی: در این مطالعه که به صورت کارآزمایی بالینی موازی بود، ۷۴ نفر از دانشجویان پسر داوطلب ساکن خوابگاه های علوم پزشکی شهرکرد وارد مطالعه شدند. پس از دریافت اطلاعات عمومی و همسان سازی از لحاظ میزان فعالیت و دریافت مواد غذایی، افراد به طور تصادفی به ۲ گروه آزمون و شاهد تقسیم شدند. به گروه آزمون به مدت ۴ هفته انجیر خشک داده شد و در زمان شروع مطالعه و پس از طی ۴ هفته از هر ۲ گروه خونگیری به عمل آمد. میزان آهن (Fe) و آنزیم گاما گلوتامیل ترانسفراز (GGT) با استفاده از کیت های آزمایشگاهی و با دستگاه اتوآنالایزر BT ۳۰۰۰ و ظرفیت تام آنتی اکسیدانی (TAC) با روش FRAP اندازه گیری شد.

یافته ها: نتایج نشان داد که میزان Fe به عنوان شاخص اکسیداتیو در گروه آزمون نسبت به گروه شاهد کاهش معنی داری داشت ($P < 0/05$). مقادیر GGT و TAC نیز به عنوان شاخص های آنتی اکسیدانی در گروه آزمون نسبت به گروه شاهد افزایش معنی داری را نشان داد ($P < 0/05$).

نتیجه گیری: انجیر خشک به دلیل غنی بودن از انواع آنتی اکسیدان ها از جمله ویتامین C، E و ترکیبات فنولی، می تواند نقش موثر و مفیدی را در بالا بردن سطح دفاع آنتی اکسیدانی بدن در مقابل رادیکال های آزاد و در نتیجه کاهش آسیب های ناشی از شرایط استرس اکسیداتیو ایفا کند. مصرف آن هم از منظر قرآن و هم نظر پزشکی توصیه می گردد.

واژه های کلیدی: انجیر، رادیکال های آزاد، ظرفیت تام آنتی اکسیدانی، گاما گلوتامیل ترانسفراز.

مقدمه:

اسیدهای نوکلئیک، کربوهیدرات ها و چربی ها دارند و زمینه ساز بسیاری از بیماری ها از جمله اختلالات نروژنرتیو، آلزایمر، پارکینسون، بیماری قلبی-عروقی و آسیب های التهابی می شوند (۲-۵). خوشبختانه بدن انسان دربردارنده سیستم دفاع آنتی اکسیدانی برای جلوگیری از آسیب های القاشده به وسیله رادیکال های آزاد می باشد و می تواند با کمک این سیستم ها از جمله ترکیبات آنتی اکسیدان از پیش روی بیماری های

رادیکال های آزاد، مولکول های فعال مربوط به یک یا تعداد بیشتری از الکترون های جفت نشده هستند که می توانند در بدن انسان به عنوان واسطه اساسی در فرآیندهای حیاتی شامل انتقال عصبی و واکنش های التهابی تشکیل شوند (۱). غلظت زیاد رادیکال های آزاد و گونه های واکنشی مشتق از آنها، بسیار زیان بارند زیرا آثار مخربی بر همه ماکرومولکول های بیولوژیکی اصلی بدن از جمله پروتئین ها،

*نویسنده مسئول: شهرکرد- رحمتیه- دانشگاه علوم پزشکی- استادیار گروه بیوشیمی، E-mail : saamini@yahoo.com

چون جسم را تقویت می کند، بواسیر را از بین می برد و برای بسیاری از بیماری ها مفید است. همچنین امام رضا (ع) می فرمایند انجیر بوی بد دهان را می برد، استخوان ها را استحکام می بخشد، مو می رویند، درد می برد و با وجود آن دیگر نیاز به داروئی نیست (۱۱).

به طور مشخص انجیر ها دارای خواص آنتی اکسیدانی و بیولوژیکی شناخته شده ای هستند که برای از بین بردن رادیکال های آزاد کاربرد دارد و اثر حفاظتی این میوه به خاطر ترکیبات آنتی اکسیدانی از جمله ترکیبات فنلی مانند پروآنتوسیانین ها، کاروتنوئیدها و ویتامین های C و E است (۹، ۱۲، ۱۳). فرم آزاد آهن با شرکت در واکنش های فنتون و هابرویس در تولید رادیکال های آزاد مشارکت دارد. امروزه آسیب های ناشی از گونه های فعال اکسیژن را به نوعی به دسترسی زیاد سلول های بدن به آهن نسبت می دهند و به هر حال در بعضی از مطالعه ها افزایش حضور آهن از طریق ایجاد استرس اکسیداتیو به عنوان یک عامل مضر شناخته شده است و این عمل با تولید رادیکال های آزاد انجام می پذیرد (۱۴-۱۶).

آنزیم گاما گلوتامیل ترانسفراز (GGT) به طور گسترده ای در بدن انسان به خصوص در کبد و کلیه توزیع شده است و نقش اصلی فعالیت این آنزیم مربوط به متابولیسم کردن گلوتاتیون خارج سلولی است که اجازه می دهد اسیدهای آمینه پیش ساز جذب شوند و برای سنتز گلوتاتیون داخل سلولی استفاده مجدد شوند و در این مسیر، پیوسته چرخه گلوتاتیون در سطح غشای پلاسمایی بسیاری از سلول ها رخ می دهد. شواهدی وجود دارد که بیان می کند GGT نقش مهمی را در سیستم دفاع آنتی اکسیدانی و نیز حفظ هموستاز داخل سلولی از استرس اکسیداتیو ایفا می کند (۱۷، ۱۸). هدف از این مطالعه، بررسی تاثیر مصرف انجیر خشک بر میزان آهن به عنوان شاخص اکسیداتیو و گاما گلوتامیل ترانسفراز و ظرفیت تام آنتی اکسیدانی به

مختلف از جمله آرترواسکلروز و بیماری قلبی و عروقی جلوگیری نماید (۳). در نتیجه مازاد تولید رادیکال های آزاد یا اختلال در سیستم های دفاع آنتی اکسیدانی، استرس اکسیداتیو ایجاد می شود (۶). مکمل های آنتی اکسیدانی در بیماری هایی مثل دیابت، کرونری قلب، مزمن ریوی و سارکوئیدوز که با افزایش استرس اکسیداتیو مرتبط است، می تواند اثر مفید مستقیمی را داشته باشد (۷). در این بیماری ها، سطوح آنتی اکسیدانی پایین بوده و تقویت آنتی اکسیدانی از طریق مکمل ها می تواند افزایش استرس اکسیداتیو موجود را کاهش داده و وضعیت بالینی این بیماری ها را بهبود ببخشد (۲).

شکل رایج انجیر به صورت *Ficus carica* از درخت برگ ریز کوچک از خانواده *Moraceae* یکی از اولین گیاهان کشت شده توسط انسان است و در طیف گسترده ای از زیستگاه ها رشد می کند. اگر چه انجیر به طور گسترده ای به عنوان میوه خوراکی آن شناخته شده است ولی از برگ، ریشه و شیره آن به عنوان دارو، قرن ها مورد استفاده قرار می گرفته است و ارزش داروئی آن از طریق تحقیقات علمی شناخته شده است (۸).

انجیر ها با توجه به مستندات تاریخی بیش از ۱۱۰۰۰ سال است که کشت می شوند در زمان های قدیم مورد استفاده انسان های نخستین قرار می گرفته است و از انجیرها در طب سنتی برای درمان بیماری های مختلف از جمله دیابت و سرطان استفاده می شده است، به عنوان مثال در کشور کره جنوبی برای درمان التهاب اولسراتیو و یا در یکی از قبایل هند برای درمان درد و التهاب مورد استفاده قرار می شده است (۹).

انجیر از نظر طب قدیم ایران "گرم" و "تر" است. در کلام الله مجید سوره التین به نام این میوه بهشتی نام گذاری شده است و خداوند به عنوان سوگند از این میوه یاد کرده است (۱۰، ۱۱). رسول اکرم (ص) هم سفارش به خوردن آن نموده و فرموده انجیر بخورید

عنوان شاخص آنتی اکسیدانی سرم مردان جوان سالم می باشد.

روش بررسی:

این پژوهش به صورت کارآزمایی بالینی موازی و نیمه تجربی می باشد. جمعیت هدف، دانشجویان مذکر ساکن خوابگاه های دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در محدوده سن ۱۸-۳۰ سال بودند. به افراد داوطلب دارای معیارهای ورود به مطالعه، توضیح کافی و کامل در مورد اجرای طرح داده شد و پس از اخذ رضایت نامه آگاهانه، ۷۴ نفر (۳۷ نفر گروه آزمون و ۳۷ نفر گروه شاهد) به صورت تصادفی برای مطالعه انتخاب شدند. افراد مورد مطالعه از لحاظ میزان سن، فعالیت، وزن، نمایه توده بدنی و غذای مصرفی همسان گردیدند و دانشجویانی که بیماری خاص داشتند، دارای اضافه وزن بوده و یا سیگار مصرف می کردند از مطالعه خارج شدند.

در این تحقیق با استفاده از یک پرسشنامه عمومی اطلاعات مربوط به سن، سابقه عمل جراحی، بیماری های مزمن، متابولیک، قلبی-عروقی، سابقه مصرف دارو، مصرف دخانیات، اطلاعات آنترپومتر (قد و وزن) و موارد دیگر جمع آوری گردید. همچنین با استفاده از پرسشنامه یاد آمد خوراکی ۲۴ ساعته، ۳ روزه (۲ روز کاری و یک روز تعطیل) اطلاعات مربوط به دریافت مواد غذایی از افراد اخذ و ثبت گردید و زیر نظر مشاور تغذیه مورد تجزیه و آنالیز غذایی قرار گرفت. پس از ثبت اطلاعات اولیه، در ابتدا نمونه های خونی از افراد هر دو گروه اخذ گردید، سپس به هر یک از افراد گروه آزمون، روزانه ۱۲۰ گرم انجیر خشک (انجیر خشک استهبان از نوع از میر) به مدت ۴ هفته داده شد و پس از ۴ هفته از گروه های آزمون و شاهد مجدداً خونگیری به عمل آمد. اندازه گیری آهن و گاما گلوتامیل ترانسفراز با استفاده از کیت های

آزمایشگاهی استاندارد داخلی و به روش اسپکتروفتومتری توسط دستگاه اتوآنالایزر مدل BT-۳۰۰۰ انجام شد و برای اندازه گیری ظرفیت آنتی اکسیدانی تام از روش FRAP که توسط بنزیک و همکاران ارائه شده است، استفاده گردید (۱۹). به طور خلاصه در این روش توانایی پلازما در احیای یون های فریک (Fe^{3+}) ارزیابی می شود و با احیای یون های فریک و تبدیل آن به یون های فرو (Fe^{2+}) در PH اسیدی و با حضور معرف های اختصاصی کمپلکس آبی رنگی ایجاد می شود که در طول موج ۵۹۳ نانومتر و به صورت اسپکتروفتومتری قابل اندازه گیری است. جهت آنالیز آماری از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ استفاده شد و یافته ها به صورت میانگین \pm انحراف بیان شد. برای مقایسه دو گروه با یکدیگر از آزمون تی نمونه های مستقل و برای مقایسه هر گروه قبل و بعد از تداخل از آزمون تی نمونه های جفتی استفاده گردید. مقدار P کمتر از ۰/۰۵ معنی دار در نظر گرفته شد.

یافته ها:

تفاوت معنی داری در مشخصات دموگرافیک بین دو گروه مورد مطالعه دیده نشد (جدول شماره ۱). میزان آهن به عنوان شاخص اکسیداتیو در گروه آزمون قبل و بعد از ۴ هفته مصرف انجیر خشک، کاهش معنی داری را نشان داد در صورتیکه در گروه شاهد هیچ گونه تغییر معناداری در میزان آهن مشاهده نشد. هم چنین مقادیر گاما گلوتامیل ترانسفراز و ظرفیت آنتی اکسیدانی تام به عنوان شاخص های آنتی اکسیدانی در گروه آزمون قبل و بعد از ۴ هفته مصرف انجیر خشک، افزایش معناداری را نشان دادند در حالیکه در گروه شاهد، تغییر معناداری در مقادیر گاما گلوتامیل ترانسفراز و ظرفیت آنتی اکسیدانی تام مشاهده نشد (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۱: متغیرهای دموگرافیک دو گروه آزمایش و شاهد

متغیر	گروه آزمون	گروه شاهد	سطح معنی داری
سن (سال)	۲/۳±۲۲/۵	۱/۴±۲۱/۳	۰/۰۰۷
وزن (کیلوگرم)	۱۰/۸±۷۲/۱	۸/۹±۶۹/۶	۰/۵۹
قد (متر)	۰/۰۶±۱/۷۸	۰/۰۶±۱/۷۷	۰/۲۹
نمایه ی توده ی بدن (کیلوگرم بر متر مربع)	۲/۸±۲۲/۶	۲/۳±۲۲/۱	۰/۳۵

داده ها به صورت "میانگین ± انحراف معیار" می باشند.

جدول شماره ۲: نتایج ارزیابی شاخص های اکسیداتیو و آنتی اکسیدانی دو گروه آزمایش و شاهد

متغیر	قبل از تداخل	بعد از تداخل	تفاوت	سطح معنی داری
میزان Fe در گروه آزمایش (میکروگرم بر دسی لیتر)	۱۳۵/۰۲±۳۶/۹۳	۴۵/۹۲±۱۱۲/۷۸	- ۲۲/۲۴	۰/۰۰۵
میزان Fe در گروه شاهد (میکروگرم بر دسی لیتر)	۳۵/۰۵±۱۱۵/۰۵	۳۳/۵۱±۱۱۴/۶۷	- ۰/۳۷	۰/۹۴
میزان GGT در گروه آزمایش (میلی واحد بر لیتر)	۵/۷۷±۱۷/۴۵	۹/۶۶±۲۳/۵۴	+ ۶/۰۹	۰/۰۰۱
میزان GGT در گروه شاهد (میلی واحد بر لیتر)	۱۰/۸۳±۱۷/۸۵	۶/۳±۱۷/۸۶	+ ۰/۰۱	۰/۹۹
میزان TAC در گروه آزمایش (میکرومول بر لیتر)	۱۰۳/۹۸±۷۵۳/۰۴	۱۶۳/۸۸±۹۴۹/۷۴	+ ۱۹۶/۷	۰/۰۰۱
میزان TAC در گروه کنترل (میکرومول بر لیتر)	۱۰۳/۸۶±۷۹۷/۶۸	۱۱۸/۹۴±۷۸۹/۹۳	- ۷/۷۵	۰/۴۴

داده ها به صورت "میانگین ± انحراف معیار" می باشند.

بحث:

استرس اکسیداتیو و رادیکال های آزاد اکسیژن باعث افزایش خطر ابتلا به بیماریها از جمله سرطان های مختلف می شود و سطح پایین آنتی اکسیدان ها که موجب افزایش فعالیت رادیکال های آزاد شده به طور واضحی با افزایش خطر ابتلا به سرطان همراه است (۲۰). (۲۱). یکی از راه حل ها برای رفع مشکل این است که از ترکیبات آنتی اکسیدانی موجود در منابع طبیعی به عنوان مکمل در رژیم غذایی استفاده شود تا سطح دفاع آنتی اکسیدانی را افزایش دهد (۳). در این مطالعه که با هدف تاثیر مصرف انجیر خشک به عنوان یک منبع طبیعی آنتی اکسیدانی بر میزان آهن، آنزیم گاما گلوتامیل ترانسفراز و ظرفیت آنتی اکسیدانی تام صورت گرفت، کاهش معنی داری در میزان آهن به عنوان شاخص اکسیداتیو و افزایش معنی داری را در میزان آنزیم گاما

گلوتامیل ترانسفراز و ظرفیت آنتی اکسیدانی تام به عنوان شاخص های آنتی اکسیدانی در دانشجویانی که به مدت ۴ هفته انجیر خشک مصرف کرده بودند، مشاهده گردید. نتایج حاصل در این مطالعه با بسیاری از مطالعات دیگر بر روی قسمتهای دیگر درخت انجیر مطابقت دارد. از آن جمله در سال ۲۰۱۳ در تحقیقی که آقای پارک و همکارانشان بر روی عصاره اتانولی، اتیل استات، هگزان و بوتانول شاخه های انجیر انجام دادند، مشخص کردند که شاخه انجیر دارای خواص دارویی فراوان بوده و می تواند برای افزایش ظرفیت توتال آنتی اکسیدانی بسیار مفید باشد (۸). در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ توسط آقای سعودی و همکاران صورت گرفت، مشخص شد که عصاره ساقه انجیر حاوی مقادیر زیادی پلی فنول و کاروتنوئید می باشد (۲۲). از سوی دیگر فعالیت آنتی اکسیدانی عصاره ی آبی و پلی ساکارید

ارزشمند بودن این مکمل غذایی برای مقابله با شرایط استرس اکسیداتیو محتمل بوده و جهت روشن شدن بیشتر تغییرات اکسیداتیو در پی مصرف این میوه مقدس پیشنهاد می شود، اندازه گیری متغیرهای دیگر از قبیل گلوکاتیون به عنوان شاخص آنتی اکسیدانی دیگر و نیز کربونیل پروتئین به عنوان یک شاخص اکسیداتیو مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه گیری:

انجیر خشک به دلیل غنی بودن از انواع آنتی اکسیدان ها از جمله ویتامین C، E و ترکیبات فنولی، می تواند نقش موثر و مفیدی را در بالا بردن سطح دفاع آنتی اکسیدانی بدن در مقابل رادیکال های آزاد و در نتیجه کاهش آسیب های ناشی از شرایط استرس اکسیداتیو ایفا کند. مصرف آن هم از منظر قرآن و هم نظر پزشکی توصیه می گردد.

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از تمامی کسانی که در انجام این مطالعه همکاری داشتند تقدیر و تشکر می گردد.

استخراج شده از انجیر مورد مطالعه قرار گرفت و محققان دریافته اند که هم عصاره ی آبی و هم پلی ساکارید مشتق از انجیر دارای مقادیر بالای ترکیبات فنولیک و فلاوونوئید ها بوده و خاصیت قابل توجه در مهار DPPH (۲ و ۲ دی فنیل -۱- پیکریل هیدرازیل) دارند و می توانند در سلامتی انسان موثر باشند و هم در صنایع غذایی مورد استفاده قرار گیرند (۲۳). در یک مطالعه دیگر در سال ۲۰۱۱ توسط آقای یما و همکاران، میزان ترکیبات فنولیک شامل گالیک اسید، کلروژنیک اسید، اپی کاتکین و کاتکین و نیز ظرفیت آنتی اکسیدانی تام شیره انجیر ارزیابی شد و مشخص گردید که شیره انجیر می تواند در جلوگیری از آسیب های القا شده به وسیله رادیکال های آزاد موثر باشد (۲۴). در مطالعه دیگری در سال ۲۰۱۱ مشخص گردید که انجیر خشک محتوای بالایی از ترکیبات فنولیک را نسبت به انجیر تازه دارد (۲۵). با عنایت به وجود ترکیبات آنتی اکسیدان در تمامی اجزای درخت انجیر از جمله شاخه، ساقه، میوه و شیره انجیر و نیز با توجه به نتایج حاصل در این مطالعه یعنی افزایش ظرفیت آنتی اکسیدانی تام و آنزیم گاما گلوتامیل ترانسفراز و کاهش آهن بر اثر مصرف ۴ هفته ای انجیر خشک،

منابع:

1. Boots AW, Haenen GR, Bast A. Health effects of quercetin: from antioxidant to nutraceutical. *European J pharmacol.* 2008; 585(2): 325-37
2. Kondratov RV. A role of the circadian system and circadian proteins in aging. *Ageing Res Rev.* 2007; 6(1): 12-27.
3. Barzegar A, Moosavi-Movahedi AA. Intracellular ROS protection efficiency and free radical-scavenging activity of curcumin. *PLoS One.* 2011; 6(10): e26012.
4. Sun AY, Wang Q, Simonyi A, Sun GY. Resveratrol as a therapeutic agent for neurodegenerative diseases. *Mol Neurobiol.* 2010; 41(2-3): 375-83.
5. Knaapen AM, Seiler F, Schilderman PA, Nehls P, Bruch J, Schins RP, et al. Neutrophils cause oxidative DNA damage in alveolar epithelial cells. *Free Radical Biol Med.* 1999; 27(1-2): 234-40.
6. Halliwell B, Chirico S. Lipid peroxidation: its mechanism, measurement, and significance. *American J clin Nut.* 1993; 57(5): 715S-24S.
7. Newman L. Aetiologies of sarcoidosis. *European Respiratory Monograph.* 2005; 32:23.
8. Park S, Han J, Im K, Whang WK, Min H. Antioxidative and anti-inflammatory activities of an ethanol extract from fig (*Ficus carica*) branches. *Food Sci Biotechnol.* 2013; 22(4): 1071-5.

9. Ahmad J, Khan I. Evaluation of antioxidant and antimicrobial activity of *Ficus carica* leaves: an in vitro approach. *J Plant Pathol Microb.* 2013; 4:157.
10. Topale H, Sarode K, Gupta V, Rathod S. Pharmacological potential of *Ficus carica*: an overview. *Inventi Rapid: Planta Activa.* 2012.
11. Akhondi M. [An overview of Islamic perspective about food and nutrition]. Qom; *Zamzam Hedayat.* 2008.
12. Bey MB, Louaileche H, Zemouri S. Optimization of phenolic compound recovery and antioxidant activity of light and dark dried fig (*Ficus carica* L.) varieties. *Food Sci Biotechnol.* 2013; 22(6): 1613-9.
13. Mawa S, Husain K, Jantan I. *Ficus carica* L. (Moraceae): Phytochemistry, traditional uses and biological activities. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine.* 2013; 2013.
14. Lauffer RB. *Iron and human disease*: CRC Press; 1992.
15. Lund EK, Fairweather-Tait SJ, Wharf SG, Johnson IT. Chronic exposure to high levels of dietary iron fortification increases lipid peroxidation in the mucosa of the rat large intestine. *J Nutrition.* 2001; 131(11): 2928-31.
16. Pierre J, Fontecave M. *Iron and activated oxygen species in biology: the basic chemistry.* *Biometals.* 1999; 12(3): 195-9.
17. Glutamyltransferase CG. Is serum gamma glutamyltransferase a marker of oxidative stress? *Free Radical Res.* 2004; 38(6): 535-9.
18. Yokoyama H. [Gamma glutamyl transpeptidase (gammaGTP) in the era of metabolic syndrome]. *Nihon Arukoru Yakubutsu Igakkai zasshi.* 2007; 42(3): 110-24.
19. Benzie IF, Strain J. The ferric reducing ability of plasma (FRAP) as a measure of "antioxidant power": the FRAP assay. *Analytical biochem.* 1996; 239(1): 70-6.
20. Elkiran ET, Mar N, Aygen B, Gursu F, Karaoglu A, Koca S. Serum paraoxonase and arylesterase activities in patients with lung cancer in a Turkish population. *BMC Cancer.* 2007; 7(1): 48.
21. Barber DA, Harris SR. Oxygen free radicals and antioxidants: a review. *American pharmacy.* 1994(9): 26-35.
22. Saoudi M, El Feki A. Protective role of *Ficus carica* stem extract against hepatic oxidative damage induced by methanol in male wistar rats. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine.* 2011; 2012.
23. Yang X-m, Yu W, Ou Z-p, Liu W-m, Ji X-l. Antioxidant and immunity activity of water extract and crude polysaccharide from *Ficus carica* L. fruit. *Plant Foods for Human Nutrition.* 2009; 64(2): 167-73.
24. Puoci F, Iemma F, Spizzirri UG, Restuccia D, Pezzi V, Sirianni R, et al. Antioxidant Activity of a Mediterranean Food Product: "Fig Syrup". *Nutrients.* 2011; 3(3): 317-29.
25. Vallejo F, Marín J, Tomás-Barberán FA. Phenolic compound content of fresh and dried figs (*Ficus carica* L.). *Food Chemistry.* 2012; 130(3): 485-92.

رابطه تغذیه حلال و عمل صالح از منظر قرآن

سید شهاب الدین احمدی سودجانی

گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: ایمان و عمل صالح در تعالیم اسلام و همه ادیان آسمانی به عنوان دو بال در رشد و تکامل انسان و رسیدن به قله کمال و انسانیت و سعادت دنیا و آخرت معرفی شده اند و حیات طیبه ابدی انسان هم منوط به این دو رکن شده و بیش از پنجاه بار در قرآن کریم عبارت "الذین ءامنوا و عملوا الصالحات" تکرار شده است. از تکرار این آیه شریفه در قرآن، ارتباط بسیار نزدیک عمل صالح با ایمان روشن می شود؛ اما باید دانست بین ایمان و عمل صالح رابطه ای متقابل برقرار است. یعنی هم ایمان باعث انجام عمل صالح می گردد و هم عمل صالح باعث رشد و تقویت ایمان می گردد. چنانکه عکس آن نیز صادق است. یعنی عمل غیر صالح و فاسد و گناه از درجه ی ایمان می کاهد. به گونه ای که ممکن است ایمان را از انسان سلب نماید؛ اما از مهمترین شرایط عمل صالح بعد از ایمان به همه متعلقات آن ارتزاق حلال است که از مهمترین تعالیم اسلام است به طوری که بخش عظیمی از آیات قرآن و احادیث اهلبیت علیهم السلام اختصاص به این موضوع دارد. در این مقاله سعی شده است تا رابطه میان غذای حلال و تأثیرگذاری آن در انجام اعمال صالح از منظر قرآن و عترت بررسی شود. روش بررسی: در این مطالعه با مروری بر بیش از ۱۰۰ آیه قرآن و حدیث، رابطه تغذیه حلال و عمل صالح بررسی گردیده است.

یافته ها: عمل صالح نیز آثار و برکات زیادی برای انسان دارد که در آیات فراوانی ذکر شده که عبارتند از: رهایی از خسران و حسرت، تبدیل سینات به حسنات، رستگاری بزرگ، مغفرت و آمرزش گناهان، حیات طیبه، خلافت در زمین، محبوب شدن در دل ها، پاداش جاودان مضاعف و اجر عظیم. نتیجه گیری: از مرور آیات و روایتی که در متن مقاله گذشت چنین نتیجه ای حاصل می شود که اگر انسان طالب سعادت اخروی می باشد باید اهل ایمان و عمل صالح باشد اول اصول اعتقادی خود را تقویت و محکم کند و بعد به سمت انجام اعمال صالح که مصادیق بیشماری دارند حرکت کند تا به بهشت و رضوان الهی برسد. اما طی این طریق مقدمات و مقتضیاتی دارد که بدون رعایت آن به هدف نخواهد رسید و ارتزاق از راه حلال و مشروع اساس این سیر سالک الی الله می باشد و انسان باید کسب و غذای خود را پاک و حلال کند.

واژه های کلیدی: لقمه حلال، عمل صالح، غذا، طبیات، حرام، خوراکی.

مقدمه:

هم مقرراتی وضع شده که کسی خارج از این مسیر نمی تواند به اجر و پاداشی برسد و عبادت که یکی از مصادیق مهم آن عمل صالح است فقط با شرایطی که شارع مقدس برای آن وضع کرده محقق و دارای اثرات تربیتی و تکاملی خواهد بود. به طور مثال اگر کسی با آب غصبی وضو بگیرد، هر چقدر نمازش را خوب و با حضور قلب و کیفیت ظاهری عالی به جا آورد از نظر شارع مقدس نماز باطل است. ضمن اینکه در نقطه مقابل اگر بنده در راه الهی با التزام عملی به همه مقررات و احکام شرعی وضع

خداوند در بین همه مخلوقاتش شرافت و منزلت ویژه ای به انسان داده و این موجود را خلیفه خود در روی زمین قرار داده و مسجود ملائک نموده و در شرافت انسان همین بس که خداوند می فرماید: "هو الذی خلق لکم ما فی السموات و الارض" (بقره آیه ۲۹). خدا هر چه در آسمان و زمین است برای انسان خلق نموده و به واسطه عقل و شعور و نور ولایت که در انسان قرار داده شده او را از سایر مخلوقات متمایز نموده و عبادت را به عنوان نردبانی برای ترقی این موجود قرار داده و برای عبادات

حق و کلام الهی می گردد و انسان را به ضلالت می کشاند. به سبب همین تأثیرات شگرف و بنیادین است که بخش مهمی از آموزه های قرآنی و نبوی به حوزه خوردنی ها تعلق دارد و درباره احکام و آداب خوردن تا خوردنی های حرام و حلال سخن های دقیق و کامل و جامعی بیان نموده که در این مقاله در چند بخش به تعالیم ارزشمند اسلام از منظر قرآن و روایات پرداخته خواهد شد و این موضوع یعنی رابطه رزق حلال و عمل صالح از دیدگاه قرآن مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد.

برای بررسی رابطه تغذیه حلال و عمل صالح لازم است اول نگاهی به عمل صالح داشته باشیم و این دو کلمه را در قرآن کریم جست و جو و مورد کنکاش قرار دهیم. عمل صالح یعنی هر کار درست و نیکو، مفهومی است که مصادیق زیادی دارد. در قرآن این واژه، در ترکیب و تعریف خاصی به کار رفته و از اهمیت خاصی نیز برخوردار است. تعالیم اسلام بر دو مؤلفه اصلی ایمان به تمام متعلقات آن یعنی توحید، نبوت، معاد و عمل صالح شکل می گیرد. یکی از این دو مؤلفه اصلی را عمل صالح تشکیل می دهد. مسلمان و مؤمن کسی است که در دل به حق ایمان و باور داشته باشد و در عمل کارهای درست و نیکو انجام دهد. از این رو، قرآن ایمان کامل و عمل صالح را دو بال پرواز انسان قلمداد می کند و از عمل صالح به عنوان بالا برنده کلمه طیب که مراد قول حق و ایمان است یاد می کند (فاطر آیه ۱۰). واژه ی "صالح" نیز از ریشه صلاح بوده و به معنای ضد "فساد" است (راغب اصفهانی، مفردات). در آیات قرآنی نیز این واژه در همین معنا به کار رفته و دو واژه ی "صلاح" و "فساد" در معنای مقابل هم به کار رفته. مانند آیه ی "الذین یفسدون فی الارض و لا یصلحون" (شعراء/۱۵۲).

علامه طباطبایی درباره ی مفهوم عمل صالح در قرآن می نویسد: "هر چند صلاحیت عمل در قرآن کریم بیان نشده است؛ لکن از آثاری که برای آن ذکر شده

شده قدم بردارد، کوچکترین عمل او مقبول و دارای برکات و تأثیرات زیاد در رشد و تکامل و سعادت انسان دارد؛ لذا یکی از دستورات و مقررات بسیار مؤکد و دقیق خداوند ارتزاق از راه صحیح و حلال می باشد که که پیش نیاز همه اعمال عبادی انسان رزق حلال قرار داده شده و عبادت و عمل با مال حرام را مردود و باطل و مثل ساختمان ساختن بر روی رمل قلمداد نموده است و در روایتی از رسول خدا صلی الله علیه و آل آمده است که: "الْبَيَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ" (قمی، عباس، سفینه البحار، تهران، انتشارات فراهانی، ج ۱، ص ۲۹۹). موضوع بعدی اینکه حقیقت انسان که شامل جسم و روح می باشد سلامتی آن در گرو تغذیه پاک و لذا در اسلام به حفظ سلامتی جسم و روح بسیار تأکید شده و هر عملی که باعث ضرر و زیان به روح و جسم شود حرام اعلام شده است. انسان، آفریده ای است که به سبب جنبه جسمانی بودن، نیازمند خوراک و تغذیه برای بقا و رشد است. غذا خوردن به معنای از گلو فرو دادن و بلعیدن، آدابی دارد تا غذا بتواند تأثیرات مطلوب و سازنده خود را به جا بگذارد. از این رو در آیات قرآنی به ابعاد این مسأله پرداخته شده است. به ویژه آن که غذا، تأثیرات شگرفی در جان و روان آدمی به جا می گذارد و شخصیت و شاکله آدمی را شکل می بخشد.

در تعالیم اسلامی به این نکته توجه داده می شود که غذا شخصیت آدمی را از آن جهت تحت تأثیر قرار می دهد که غذا و لقمه ای که انسان می خورد در یک فرآیند پیچیده پس از هضم شدن در دستگاه گوارش به خون تبدیل می شود و به تمام اعضاء بدن از جمله قلب و فکر انسان سرایت می کند و تفکرات و فعل و انفعالات اندام انسان و مرکز درک و عواطف انسان را تحت تأثیر خود قرار می دهد؛ لذا اگر لقمه حلال باشد باعث تولید خون حلال و خون حلال باعث تولید تفکر و اندیشه پاک و نیک می شود و لقمه حرام، خون حرام و در نهایت فکر و اندیشه حرام تولید می کند و با تأثیری که بر قلب انسان می گذارد، مانع درک و فهم

روش بررسی:

در این مطالعه با مروری بر بیش از ۱۰۰ آیه قرآن و حدیث، رابطه تغذیه حلال و عمل صالح بررسی گردیده است. در این مطالعه بر روی مفهوم عمل صالح، انواع غذای حلال و حرام و آثار آن در بیش از ۵۰ آیه قرآن و ۵۰ حدیث مطالعه شده است و سعی شده از اثبات حدیث به آیه و آیه به آیه برای تبیین موضوع استفاده گردد.

یافته ها:

پی بردن به آثار و غایت هر پدیده ای در شناخت ارزش و جایگاه آن مطلب و یا موضوع بهترین روش برای ترسیم ارزش آن پدیده می باشد که باعث تحریک و ترغیب مخاطب به سوی آن پدیده می گردد. مثال: در سوره تحریم آیه ۸ بعد از امر به توبه نصح؛ آموزش گناهان و بهشت را از نتایج آن امر بیان می کند. عمل صالح نیز آثار و برکات زیادی برای انسان دارد که در آیات فراوانی ذکر شده از قبیل: ۱- رهایی از خسران و حسرت: در سوره عصر بعد از این که خداوند می فرماید انسان ها همه در ضرر و زیان هستند، بلافاصله اهل ایمان و اعمال صالح را استثنا می کند که این گروه از خسران و زیان به واسطه عمل صالح در امان هستند "ان الانسان لفی خسر الا الذین امنوا و عملوا الصالحات عصر آیه ۳". ۲- رستگاری بزرگ (۸۵/۱۱): در این آیه رستگاری و حسن عاقبت انسان را نتیجه عمل صالح بیان می کند. ۳- مغفرت و آموزش گناهان: "والذین امنوا و عملوا الصالحات لنكفرن عنهم سيئاتهم" (عنکبوت، ۷). کسانی که ایمان آورده اند و اعمال صالح انجام داده اند، قطعاً گناهانشان را می پوشانیم. ۴- تبدیل سیئات به حسنات: از عجیب ترین آیات قرآن که هنوز کسی نتوانسته تفسیر و تعبیری دقیق برای آن بیان کند که بیان اوج رحمانیت خداوند آمرزنده مهربان می باشد این وعده است که حق تعالی به تبدیل گناهان

می توان مفهوم آن را فهمید (طباطبایی، ۱۳۷۴ش، ج ۱، ص ۴۵۸).

شیخ طوسی در تعریف اعمال صلاح می نویسد: اعمال صالح اعمالی است که خداوند به آن امر کرده و پیامبرانش را برای ابلاغ آن ها برانگیخته و فرستاده است (طوسی، ۱۴۰۹ق، ج ۳، ص ۴۰۵).

در آیه ی ۸۲ از سوره ی بقره می فرماید: "والذین امنوا و عملوا الصالحات أولئك أصحاب الجنة هم فيها خالدون". در آیه ۸۳ به برخی از مصادیق اعمال صالح می پردازد که عبارتند از: عبادت خدا، احسان به والدین، خویشان، یتیمان و مسکینان، به نیکی با مردمان سخن گفتن، اقامه ی نماز و پرداخت زکات. از آیه "وأنفقوا من ما رزقناکم من قبل أن یأتی أحدکم الموت فبقول رب لولا آخرتني إلی أجل قریب فأصدق و أکن من الصالحین" (المنافقون، ۱۰). استفاده می شود که صدقه دادن از مصادیق اعمال صالح و یکی از نشانه های انسان صالح است.

در آیات متعددی مثل (آیه ۱۲۰ سوره توبه آیه ۷ سوره عنکبوت آیه ۵۷ سوره نساء ۱۵ سوره احقاف، ۲۳ سوره شوری و آیات دیگر مواردی از قبیل جهاد و تحمل سختی های آن احسان به والدین، اداء امانت، اطاعت از پیامبر خدا و ولی امر و مودت اهل بیت پیامبر اکرم (ص) و... از مصادیق عمل صالح ذکر شده اند.

امام صادق (ع) در تفسیر آیه "... أَلَا الذین امنوا و عملوا الصالحات..." (والعصر، ۳) فرموده است که: مراد از اعمال صالح مواسات و کمک و همدردی با برادران دینی است (بحرانی، ۱۴۱۵ق، ج ۵، ص ۵۰۴). از آن حضرت نقل شده است که فرمود: عمل صالح آن است که ولایت دیگران را همراه با ولایت آل محمد (ص) نپذیرند (قمی، ۱۳۶۷ق، ج ۲، ص ۲۷). همچنین از آن بزرگوار نقل شده است که در تفسیر الباقیات الصالحات فرمود: الباقیات الصالحات برخاستن برای عبادت در پایان شب و دعا کردن سحرگاهان است. (قطب راوندی، ۱۴۰۵ق، ج ۱، ص ۱۲۹).

توبه کنندگان و مؤمنانی که اعمال صالح انجام می دهند به حسنات داده است.

"إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا" (الفرقان، ۷۰) یعنی: مگر کسانی که توبه کنند و ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند که خداوند گناهانشان را به حسنات تبدیل خواهد نمود خداوند آمرزنده و مهربان است. ۵- حیات طیبه: "من عمل صالحاً من ذكرٍ أو أنثى و هو مؤمن فلنحییه حیاة طیبه" (النحل، ۹۷) یعنی: هر کسی عمل صالح انجام دهد چه مرد و چه زن اگر با ایمان باشد قطعاً او را به زندگی پاکیزه ای زنده خواهیم کرد. ۶- محبوب شدن در دل ها: "إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِزْرًا" (مریم، ۹۶). یعنی: به راستی کسانی که ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند خدای رحمان ایشان را محبوب دیگران می گرداند. ۷- خلافت در زمین: "وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ" (نور، ۵۵). در این آیه خداوند متعال به مؤمنان که اعمال صالح انجام می دهند وعده داده است که به یقین ایشان را جانشینان خود در زمین گرداند؛ چنانچه با مؤمنان صالح از امت های گذشته چنین کرد. ۸- پاداش جاودان مضاعف و اجر عظیم: "وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ" (مائده، ۹)؛ "أَلَا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جِزَاءٌ الضَّعْفُ بِمَا عَمِلُوا" (سبا، ۳۷). مگر کسانی که ایمان آورده اند و عمل صالح انجام داده اند، پس برای ایشان در مقابل آنچه انجام داده اند پاداش مضاعف خواهد بود.

"أَلَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ" (التین، ۶). «ممنون» از ماده «من» به معنی قطع یا نقص است. بنابراین «غیر ممنون» یعنی پیوسته و بدون نقص. احتمال دیگر در این تعبیر آن است که در این اجر و پاداش هیچگونه منتهی بر ایشان گذاشته نمی شود. برخی از مفسران نیز آن را «غیر معدود» یعنی

به معنای آیه «یرزقون فیها بغير حساب» دانسته اند (طوسی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۰، ص ۳۷۶).

مراد از مقدمات عمل صالح همه ی اموری است که به نوعی زمینه صدور عمل صالح را مهیا می سازد. بدیهی است که هر چه مقدمات تحقق یک موضوع آماده تر باشد، امکان تحقق آن بیشتر خواهد بود. در این مبحث مهمترین مقتضیات عمل صالح بر اساس آیات قرآن کریم مطرح خواهد شد.

۱. ایمان به خدا و یاد خدا: اولین رکن و اساس قبولی هر عملی ایمان کامل به خدا، نبوت، معاد، غیب و در واقع داشتن اصول اعتقادی صحیح و مورد تأیید اسلام می باشد و عمل بدون ایمان یا عمل با اصول اعتقادی شرک آلود و غیر صحیح هر چند از نظر ظاهری خیلی بزرگ و دارای کیفیت عالی باشد، اما از نظر اسلام مردود است: "إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ" (شعرا، ۲۲۷). یعنی: مگر کسانی که ایمان آوردند و اعمال صالح به جا آوردند و خدا را یاد کردند. ۲. صبر و بردباری: از آنجا که بسیاری از اعمال صالح با مشقت و سختی همراه هستند و اساس عمل صالح ترک گناه و معصیت می باشد توفیق انجام عمل صالح نیازمند شکیبایی در برابر سختی های آن عمل مثل جهاد در راه خدا، نماز و روزه (که خداوند آن ها را جز بر غیر خاشعین کبیر و سخت بیان کرده است) و صبر بر گناه که از انواع صبر می باشد حاصل نمی شود. این مطلب از چند آیه به دست می آید که به برخی از آن ها اشاره می شود: "إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ" (هود، ۱۱) یعنی: مگر آنانکه شکیبایی کردند و اعمال صالح به جای آوردند، آمرزش و پاداش بزرگ از آن ایشان است. ۳. روزی حلال: اما شاید مهمترین زمینه ساز برای انجام اعمال صالح که در قرآن و احادیث بسیار مورد تأکید و کنکاش قرار گرفته است، رزق و روزی حلال است. هر جا در قرآن و احادیث فعل امری در جهت انجام عمل صالح و مصادیق متعدد آن مثل شکر خدا، ترک گام های شیطان، عبادت و غیره صادر شده

واژه "طیب" بنا بر نقل صحاح اللغه (جوهری، اسماعیل بن حماد) به چیزهای پاکیزه گفته می شود. اگر بخواهیم با استفاده از آیات قرآن حلال را بشناسیم باید از مجموعه آیات استفاده کنیم که در بعضی از آیات به پاکی ظاهری غذا از نظر عاری بودن از نجاست و عوامل بیماری زا اشاره دارد و در آیاتی دیگر به اکتساب آن از راه شرعی و خارج کردن حقوق الهی و فقرا مثل خمس و زکات و غیره اشاره می کند. از تدبر در آیاتی که کلمه طیب به عنوان صفت برای خوراکی ها ذکر شده و در کنار واژه حلال قرار گرفته است این نکته مشخص می شود که غذا هم باید از نظر ظاهری پاک باشد هم باطنی و هم مورد پسند طبع باشد.

یعنی اینکه خداوند مومنین را به مصرف غذاهایی توصیه می کند که: ۱- مورد پسندشان باشد، چون خیلی غذاها پاک و حلال هستند ولی برای برخی افراد ضرر دارند؛ ۲- از عوامل مضر و بیماری زا عاری باشد؛ ۳- از نجاست و آلودگی پاک باشد؛ ۴- به طریق شرعی کسب و تهیه و آماده شده باشد؛ ۵- حقوق واجب آن ادا شده باشد.

پاکی و حلیت رزق که در قرآن و روایات از آن یاد می شود ابعاد مختلفی دارد: ۱- پاکی غذا و خوراک از نظر ظاهری، یعنی غذا و خوردنی از نظر شرعی پاک باشد که در اینجا مفهوم پاکی در مقابل نجاست است که شامل غذاهای نجس اعم از غذاهایی که ذاتاً نجس هستند مثل گوشت خوک و یا غذای پاکی که به خاطر عوامل ثانویه نجس شده، ۲- مفهوم دیگری که در رزق پاک و حلال وجود دارد این است که این غذاهای پاک که واژه طیب بر آنها صدق می کند باید حلال هم باشد. یعنی با روش های صحیح که اسلام دستور داده کسب شوند و منظور اصلی از غذا یا در اصطلاح معروف لقمه حرام غذاهایی هستند که طیبند و لیکن از راه نامشروع حاصل شده اند مثل دزدی رشوه. مال یتیم که حتی اموال پاکی که وجوهات شرعی آن پرداخت نشده یعنی خمس و زکوة آن ها پرداخت نشده در این محدوده

امر به خوردن حلال قبل از آن ذکر شده تا بیانگر نقش و تأثیر رزق حلال در انجام اعمال صالح و در نقطه مقابل تأثیرات منفی مال حرام در افساد اعمال انسان مانند قبول نشدن نماز و دعا و سایر اعمال بر اثر مال حرام باشد. مثل آیه شریفه "یا ایها الرسل کلوا من طیبات و اعلموا صالحاً" (مؤمن، ۵۱).

همانطور که در آیات فوق آمده است قرآن به ما دستور داده که از طیبات بخورید و حتی هر جا در مورد غذای حلال بیانی داشته فرموده حلالاً طیباً، حلال تنها را نفرموده است. واژه حلال و طیب (پاکیزه) را از هم جدا می کند و فقط نمی گوید غذای حلال بخورید بلکه اشاره به غذای پاک هم می کند، غذایی که علاوه بر حاصل شدن آن از راه صحیح و مشروع از نظر جنس و مواد و اجزاء تشکیل دهنده آن به دور از هر گونه مواد شیمیایی و مضر برای سلامتی است.

پر واضح است که از قرار گرفتن دو واژه حلال و طیب دو مفهوم جداگانه مورد اراده باری تعالی بوده است که به مفهوم این دو واژه اشاره می شود.

حلال: لفظ حلال از مصدر خلل است که استعاره از باز کردن گره می باشد و لذا حلال یعنی از ممنوعیت شرعی باز بودن.

حلال: هر چیزی که در اسلام ممنوعیت از آن برداشته شده باشد (قاموس القرآن جلد ۲ صفحه ۱۶۷).

حلال در مقابل حرام قرار دارد یعنی آنچه از نظر شرع و مقررات آن خوردن و یا استفاده کردن از آن مجاز شمرده شده و ممنوعیت و منعی برای آن ذکر نشده که مثل نان آب و غذاهای دیگر ولی حرام یعنی غذایی که خوردن آن ممنوع است مثل غذای دزدی یا ربا یا مشروبات و غیره صاحب قاموس می گوید؛ جواز خوردن دو شرط دارد: یکی حلال بودن که حق دیگران در آن نباشد و دیگری دلچسب و طبع پسند بودن که مورد نفرت نباشد؛ مانند قاذورات.

طیب غذای است که عوامل بیماری زا و مضر در آن وجود ندارد و از خوردن آن بیماری و ناراحتی ایجاد نمی شود، غذایی که پاک است.

"ان الذین یأکلون اموال الیتامی ظلماً انما یأکلون فی بطونهم ناراً و سیصلون سعیراً" (نساء/۱۰). آن کسانی که به ظلم و ستم، اموال یتیمان خورند در حقیقت در شکم خود آتش فرو خورند و به زودی در آتش در آیند. ۳- اموال طیب و حلالی که هم ذاتاً پاک و هم از راه مشروع کسب شده اند ولی به علت عدم پرداخت حقوق واجب مال حرام محسوب می شوند. امام صادق علیه السلام می فرماید: "شر الأموال ما لم یخرج منه حق الله سبحانه" بدترین اموال آن اموالی است که حق خدا (خمس و زکات) از آن خارج نشده است (میزان الحکمه جلد ۹ ص ۳۰۸).

بررسی آیات قرآن، درباره رزق حلال و رابطه آن با عمل صالح: آیه اول: این آیه در این زمینه صراحت بیشتری داشته و عمل صالح و شایسته را نتیجه خوردن غذاهای پاک می داند. آنجا که خطاب به پیامبران الهی از جمله خاتم رسل حضرت محمد (ص) می فرماید: یا ایُّها الرُّسُلُ کُلُوا مِنَ الطَّیِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحاً إِنِّی بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِیمٌ (مؤمنون ۵۱). ای پیامبران از غذاهای پاکیزه بخورید و کارهای شایسته انجام دهید. به درستی که من به آنچه شما انجام می دهید آگاهم. چنانچه «طبیات» به معنای غذاهای پاکیزه و لذیذ باشد، دستور بعدی (واعملوا صالحاً) بدان معنا خواهد بود که باید به پاس آن نعمت ها کار شایسته انجام دهید و اگر به معنای «غذاهای حلال»، باشد تقدیم آن بر عمل صالح، می تواند بیانگر این حقیقت باشد که تغذیه حلال، زمینه ساز عمل صالح است. نکات مهمی که در این آیه وجود دارد: عمل صالح، شکر استفاده از نعمت های الهی است و تغذیه حلال، زمینه گرایش انسان به عمل صالح است. آیه دوم: "یا ایُّها الذین آمنوا کُلُوا مِنَ طَّیِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاکُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ کُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ" (قرآن ۱۷۲/۲). "ای اهل ایمان روزی حلال و پاکیزه که ما نصیب شما کردیم بخورید و شکر خدا را به جا آرید و تنها سپاس او گوئید اگر شما خالص خدا را می پرستید. مطلب مهمی که در آیه فوق وجود دارد

قرار می گیرند و حتی عدم ذکر نام خدا بر ذبیحه مال حلال را به خبیث تغییر می دهد، پس از مطلب فوق می توان انواع مال حرام را هم این گونه دسته بندی کرد: انواع مال حرام در قرآن: ۱- اموال نجس یا خبیث مثل: مشروب، خون، گوشت خوک و مردار؛ آیات: الف- ای کسانی که ایمان آورده اید، جز این نیست که شراب و قمار و بت ها، یا سنگ هائی که برای قربانی نصب شده و چوبه های قرعه، پلید و از عملیات شیطان است. پس دوری کنید از آن ها، شاید که رستگار شوید (۹۰ مانده). ب- از خوردن گوشت حیوانی که به نام خدا ذبح نشده خودداری کنید که آن فسق خواهد بود (انعام ۱۲۱). ج- که به درستی ما حرام کردیم بر شما مردار، خون و گوشت خوک و هر چیزی را که موقع ذبح حیوان بر آن اسم الله را عمداً ذکر نکردید این غذا بر شما حرام می شود (سوره مبارکه بقره آیه ۱۷۳). ۲- اموالی که از راه نامشروع کسب شده اند مثل مال یتیم، رشوه، ربا: در اسلام اموال و غذاهایی هستند که از نظر ظاهری و حکم اولیه شرع پاک و عاری از عوامل مضر هستند ولی به علت این که انسان آن ها را از راه نامشروع ممکن است کسب کند حرام اعلام شده اند. مثال: الف- "و لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل و تدلوا بها الی الحکام لتأکلوا فریقاً من اموال الناس بالاثم و انتم تعلمون" (بقره/۱۸۸). و اموال خویش در میان خود به ناحق مخورید و (کار را به محاکم) و حکام ناشایسته مکشایید که بخشی از اموال مردم را به ناروا بخورید در حالی که شما از آن آگاه باشید. ب- "یا ایها الذین امنوا لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکون تجارة عن تراض" (نساء/۲۹). ای آنان که ایمان آورده اید در میان خود اموالتان را به ناحق مخورید مگر آن که به وسیله داد و ستد و با تراضی طرفین باشد. ج- "یا ایها الذین آمنوا لا تأکلوا الربوا اضعافاً مضاعفةً و اتقوا الله لعلکم تفلحون" (آل عمران/۱۳۰). ای کسانی که ایمان آورده اید ربا مخورید در حالی که چند برابر اصل سرمایه است و از خدا بترسید باشد که رستگار شوید. د-

نشده است نخورید، سپس با یک جمله کوتاه مجدداً این عمل را محکوم کرده می‌گوید: "وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ" این کار فسق و خروج از بندگی و اطاعت فرمان خداست.

آیه هفتم "وكلوا من الطيبات ما رزقناکم ولا تطغوا فيه" (طه ۸۱). در آیات فوق به صراحت به نقش مهم و تأثیرگذار غذای حلال در کنترل انسان از اعمال ناشایست، پیروی نکردن از شیطان، ظلم نکردن و سایر اوامر و نواهی خداوند اشاره شده و در تمامی آیات امر به خوردن از پاکی ها مقدم بر امر و نهی بعدی خداوند بر سایر رفتارهای انسان است.

آیه هشتم: قرآن کریم در سوره عبس آیه ۲۴ چنین می‌فرماید: "فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ" یعنی آدمی باید به غذایش، خوراکش و به آنچه می‌خورد توجه داشته باشد که از هر نظر پاک و تمیز، حلال، مباح و قابل خوردن باشد و از نظر بهداشت و سلامتی بایستی دقت کافی مبذول دارد که آنچه می‌خورد سالم باشد و چه از نظر ظاهر و چه از نظر باطن آلوده نباشد. حق کسی را نخورد و توجه داشته باشد که چه می‌خورد و به اندازه کافی بخورد و آیا آنچه می‌خورد، خوردنی است؟

آیه نهم "فابعثوا احدکم بورقکم هذه الی المدینه فلینظر ایها ازکی طعاما فلیأتکم برزق منه" شما درهم هایتان را به شهر بفرستید تا مشاهده شود که کدام طعام پاکیزه تر و حلال است تا روزی خود فراهم آرید (۱۹ کهف). در این آیه به اهمیت غذای پاک و حلال اشاره شده که اصحاب کهف بعد از یک خواب طولانی وقتی از خواب بیدار می‌شوند و احساس گرسنگی شدید و ضعف جسمانی می‌کنند باز هم از اهمیت غذای پاک و حلال غافل نیستند و به کسی که به عنوان نماینده برای تهیه غذا می‌خواهد به شهر برود توصیه می‌کنند که جست و جو کند و ببیند در کجا غذای پاک و حلال وجود دارد که بتواند تهیه کند.

آثار معنوی رزق و مال حلال: (۱) ایجاد نورانیت در قلب: لقمه حلال باعث ایجاد نورانیت در باطن انسان

این است که شکر نعمت های پروردگار در حد توان که یکی از وظایف عبدالهی است با رزق حلال رابطه تنگاتنگی دارد و تنها کسانی می‌توانند شکر خدا را در حدی به جای بیاورند که غذای حلال بخورند و خوراک حرام توفیق شکر نعمت های خدا را از انسان سلب و زمینه گمراهی و بدبختی او را فراهم می‌کند.

آیات سوم و چهارم: "و كلوا مما رزقکم الله حلالاً طیباً و اتقوا الله الذی انتم به مؤمنون" و بخورید از آنچه خداوند روزیتان کرده در حالی که حلال و طیب است و پرهیزید از خدایی که شما به او ایمان آورده اید (مائده/۸۸). فکلوا مما غنمتم حلالا طيبا و اتقوا الله (بخورید از حلال و پاک و تقوی پیشه کنید (انفال/۶۹)). در دو آیه فوق به صراحت لازمه کسب ایمان را تقوی و لازمه تقوی را رزق حلال بیان می‌کند.

آیه پنجم: "كلوا مما فی الارض حلالا طيبا و لا تتبعوا خطوات الشیطان" بخورید ولی پیروی از شیطان نکند (بقره ۱۶۸). همانطور که می‌دانید شیطان دشمن آشکار و قسم خورده انسان است و در دشمنی با انسان و گمراه کردن این موجود عزم راسخی دارد و به عزت خداوند سوگند یاد کرده است "قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ" به عزت تو سوگند که همگی را جدا از راه به در می‌برم (بقره ۸۲). روش های شیطان در اضلال انسان بسیار زیاد و هنرمندانه است و لذا مرحله به مرحله و گام به گام انسان را از راه حق خارج می‌کند با دعوت، زینت دادن گناه، ایجاد وسوسه و طرق دیگر که از آن ها به خطوات جمع خطوه (گام) یاد می‌شود و تنها راه نجات از دام این موجود ملعون اخلاص می‌باشد "إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ" (۸ بقره ۸۳). به همین خاطر خداوند به ما فرموده از گام های شیطان تبعیت نکنید، چون شیطان گام به گام انسان را به انحراف می‌کشد و کم کم انسان را منحرف می‌کند: بقره/۱۶۸: "كلوا مما فی الارض حلالا طيبا و لا تتبعوا خطوات الشیطان".

آیه ششم "فکلوا مما ذکر اسم الله علیه" بخورید از آنچه بر آن ذکر خدا رفته است (انعام/۱۱۸). از گوشت هایی که نام خدا به هنگام ذبح بر آن ها برده

نمونه تاریخی از تأثیر مال حرام در گمراهی انسان: الف- بارها شنیده و خوانده ایم که ریشه جنایت های هولناک کربلا در مال حرام بوده و مسلمانان و شیعیان فریب خورده به خاطر لقمه های حرامی که خورده بودند نتوانستند حق را تشخیص بدهند و به قساوت قلب گرفتار شدند که حتی موعظه و حرف امام حسین علیه السلام در دل آنه اثر نکرد و امام فرمود: "أَنَا مُلْتَمِئَةٌ بِطَوْنُهُمْ مِنَ الْحَرَامِ فَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ هَمَانًا" شکم های این ها از حرام پر شده است. پس خداوند بر دل های آنان مهر زده است (بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۱).

نمونه هایی از تأثیرات لقمه حلال و حرام در اعمال انسان و نقش آن ها در اصلاح و افساد اعمال: اعمال صالح که در روز قیامت در ترازوی اعمال به عنوان ارزشمندترین کالا باعث سنگینی کفه ترازوی اعمال انسان می شود مصادیق بی شمار و متعددی دارد که در آیات و روایات به وابستگی مستقیم یکایک این اعمال به رزق حلال تصریح شده و لقمه حرام باعث افساد این اعمال می شود که چند نمونه ذکر می گردد. ۱. ایمان و رزق حلال: "و کلوا مما رزقکم الله حلالاً طیباً و اتقوا الله الذی انتم به مؤمنون" و بخورید از آنچه خداوند روزیتان کرده در حالی که حلال و طیب است و بپرهیزید از خدایی که شما به او ایمان آورده اید (۸۸). مائده در این آیه کسب رزق حلال را از علائم ایمان برشمرده است.

۲- نماز: و مهمترین فریضه الهی و اساس و چکیده دین اسلام مهمترین اثر و نقش را در سعادت انسان دارد و خداوند در سوره مؤمنون فرموده است: کسانی که در نماز خشوع داشته باشند قطعاً جزء رستگارانند (مؤمنون ۲-۱). همچنین نماز اثر زیادی در رشد و تعالی ایمان انسان دارد به طوری که قرآن در توصیف اهل ایمان و تقوی می فرماید: یقیمون الصلوه (بقره ۲). از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده که

و گرایش انسان به سمت کارهای خیر و عبادت و لذت بردن از عبادت می گردد. (۲) استغفار ملائکه: کسانی که مال حلال می خورند مشمول استغفار ملائکه آسمانی می شوند پیامبر اکرم (ص) فرمودند: "کسی که طعام حلالی بخورد ملکی بالای سرش می ایستد و برایش استغفار می کند تا از خوردن طعام فارغ شود" (عباس، قمی سفینه البحارج ۱ ص ۲۹۸). (۳) آمرزیده شدن انسان: در حدیث رسول خدا (ص) آمده است که: "مَنْ بَاتَ كَأَلًا مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُورًا لَهُ" کسی که شب را از خستگی طلب حلال بخوابد، آمرزیده خوابیده است (کنز العمال، حسام الدین هندی، تحقیق صفوة السقا، الرسالة، بیروت، ۱۴۰۵ ق، ص ۷، ش ۹۲۱۵). (۴) ثبات قدم در دین: امام صادق (ع) فرمود: "لَا تَدْعُ طَلَبَ الرِّزْقِ مِنْ جِلْهِ فَإِنَّهُ عَوْنٌ لَكَ عَلَى دِينِكَ" طلب روزی حلال را فرو مگذار که روزی حلال تو را در دینداری کمک می کند (امالی، شیخ طوسی، ص ۱۹۳).

آثار روحی غذا در انسان: توجه: حلال و حرام بودن اول بر روح انسان تأثیر می گذارد، سپس جسم از آن متأثر می شود (۱۰/۴). شاید امروزه برای بعضی ها جای سؤال و شبهه باشد که غذا چگونه می تواند در اخلاق و روحیات و ملکات نفسانی اثر بگذارد. چرا که غذا مربوط به جسم است و ارتباطی با روح ندارد. اما با کمی دقت و توجه به رابطه تنگاتنگ میان جسم و روح آدمی پاسخ این سوال روشن می شود.

در حالی که تجربه ثابت کرده که یک مشکل روحی ممکن است سلامتی جسم، روح، فکر، عقل، قلب، دید انسان را مورد تأثیر قرار دهد. موهای انسان را سفید، چشم را کم نور و قوت و توان را از دست و پا می گیرد. عکس این مسأله نیز صادق است. چرا که حالات خوب جسمانی از جمله ورزش در روح انسان اثر می گذارد. روح را شاداب و فکر را قوت می بخشد. همانگونه که این مطلب به عنوان ضرب المثل در میان توده های مردم جزء فرهنگ آنان شده که می گویند: "عقل سالم در بدن سالم است".

از آن ثواب برای آن ذکر شده و در رشد و تکامل انسان نقش مهمی دارد انفاق های مالی است. در آیاتی از قرآن کریم آمده است که انفاق با مال حرام و آلوده مورد قبول درگاه الهی قرار نمی گیرد. انفاق از مال حرام مثل کشاورزی با بذر نامرغوب و بی مغز می باشد که هرگز سبز نخواهد شد و ثمری نخواهد داشت انفاق از مال حرام همچنین حالتی دارد و هیچ اجر و پاداشی ندارد بلکه دو عقاب و کیفر دارد یکی برای اصل کسب حرام و دوم بازخواست این که چرا مال را در حرام صرف کردی؟ در این زمینه به آیه ای از قرآن استشهاد می گردد: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ" (بقره: ۲۶۷). ای کسانی که ایمان آورده اید، از چیزهای پاکیزه ای که به دست آورده اید، و از آنچه برای شما از زمین برآورده ایم، انفاق کنید، و در پی ناپاک آن نروید که (از آن) انفاق نمایید، در حالی که آن را (اگر به خودتان می دادند) جز با چشم پوشی (و بی میلی) نسبت به آن، نمی گرفتید، و بدانید که خداوند، بی نیاز و ستوده (صفات) است.

۵- غذای حرام موجب قرار گرفتن در آتش جهنم است: پیامبر اکرم (ص): در این باره می فرماید: "مَنْ أَكَلَ لُقْمَةً حَرَامٍ كُلُّ لَحْمٍ يُنْبِتُهُ الْحَرَامُ فَالْأُولَى بِهِ وَ أَنَّ اللُّقْمَةَ الْوَاحِدَةَ يُنْبِتُ الْحَمَّ" هر کس لقمه حرامی بخورد و هر گوهی از حرام برآورد سزاوارتر به آتش جهنم است و همانا یک لقمه باعث رویش گوشت در بدن می شود. (جلالی، محسن، مجموعه ی الاخبار، ص ۴۹۲).

۶- مانع ورود در بهشت: ثمره ایمان به خدا و یک عمر عبادت و انجام دستورات الهی و رعایت حلال و حرام این است که انسان در دادگاه الهی سربلند و وارد در بهشت و منتعم از نعمت های جاویدان حق تعالی گردد. حال آنکه در اسلام آمده است که اگر در بدن انسان گوشتی از لقمه حرام برآورد انسان وارد در بهشت نخواهد. امام باقر علیه السلام

فرمودند: "مَنْ أَكَلَ لُقْمَةً حَرَامٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً" هر کس لقمه حرامی بخورد تا چهل شب نماز او قبول نمی شود (مجلسی، بحار الأنوار ج ۶۳، ص ۳۱۴). حال این نماز که اولین عمل از اعمالی است که در روز قیامت مورد محاسبه قرار می گیرد و قبول سایر اعمال انسان در گرو آن است برای این که مقبول در گاه الهی واقع شود شرایطی دارد که از آن جمله مکان نمازگزار و لباس نمازگزار باید پاک باشد که در همه رساله های مراجع معظم تقلید آمده که اگر آب وضو یا مکان یا لباس نمازگزار غصبی (یعنی مال حرام) باشد نماز او قبول نیست حتی اگر با عین پول خمس نداده یا زکات نداده نماز بخواند نمازش قبول نیست که این مطلب اوج اهمیت حلال و نقش آن در پذیرش اعمال انسان از سوی خداوند تبارک و تعالی را بیان می کند و رابطه دیگر نماز با مال حلال و حرام بحث نماز با خوردن لقمه حرام است که در حدیث فوق و احادیث زیادی بدان اشاره شده است که دال بر این مطلب است که نماز خواندن با آن مقبول نیست و اگر نماز انسان قبول نشود هیچ عمل و عبادتی از انسان مقبول نخواهد بود و این یعنی نهایت شقاوت و خسران.

۳- عدم استجاب دعا: در احادیث اهل بیت (ع) آمده که از مهمترین دلایل عدم قبولی و استجاب دعا خوردن مال حرام است. حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمود: "مَنْ أَكَلَ لُقْمَةً حَرَامٍ وَ لَمْ تُسْتَجَبْ لَهُ دَعْوَةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا" هر که لقمه ی حرامی بخورد و تا چهل روز دعایش مستجاب نگردد (بحار الانوار، مجلسی، ج ۶۳، ص ۳۱۴). همچنین می فرماید: "مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُسْتَجَابَ دَعَاؤُهُ فَلْيُطِيبْ مَطْعَمَهُ وَ مَكْسَبَهُ" هر کس دوست دارد که دعایش مستجاب شود، خوراک و کسبش را پاکیزه کند (بحار الانوار، مجلسی ج ۹۰، ص ۳۶۷).

۴- عدم قبولی انفاق از مال حرام: یکی دیگر از اعمال صالحی که در قرآن و احادیث توصیه زیادی به آن شده و و برای آن از ده برابر تا هفتصد برابر و بیشتر

لو انگیزه مادی سراغ مال حرام و لقمه حرام می روند از خوردن غذای حرام به هدف خود نخواهند رسید و گرفتار عواقب سوء و مضرات آن اعمال و غذاهای حرام خواهند شد که ذیلاً اشاره ای به بعضی از خوراکی ها که قرآن کریم آن ها را تحریم کرده می گردد.

نتیجه گیری:

از مرور آیات و روایتی که در متن مقاله گذشت چنین نتیجه ای حاصل می شود که اگر انسان طالب سعادت اخروی می باشد باید اهل ایمان و عمل صالح باشد اول اصول اعتقادی خود را تقویت و محکم کند و بعد به سمت انجام اعمال صالح که مصادیق بیشماری دارند حرکت کند تا به بهشت و رضوان الهی برسد. اما طی این طریق مقدمات و مقتضیاتی دارد که بدون رعایت آن به هدف نخواهد رسید و ارتزاق از راه حلال و مشروع اساس این سیر سالک الی الله می باشد و انسان باید کسب و غذای خود را پاک و حلال کند حقوق واجب الهی و حقوق الناس مثل زکات و خمس و غیره را از اموال و غذای خود خارج کند و گرد اموال نامشروع و حرام مثل: اموالی که از راه سرقت، ربا، رشوه مال یتیم و غیره به دست می آیند حرکت نکند تا هر عملی که به قصد عبادت انجام می دهد مورد قبول حق تعالی واقع گردد و هم بر اعمال صالح بیشتری توفیق پیدا کند. غذای حلال در نورانیت قلب و غذای حرام در تاریکی و سلب سعادت تأثیر به سزایی دارد و لذا کسانی که طالب سعادتند در کمال جدیت و مراقبت از خوردنی های خویش مراقبت دارند که مبادا مبتلا به لقمه حرامی بشوند.

فرمود: "الذَّنُوبُ كُلُّهَا شَدِيدَةٌ وَ الْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا طَيِّبٌ" تمام گناهان، سخت است (از نظر نافرمانی خدا و کیفر و عقوبت آن ها)؛ ولی سخت ترین آن ها گناهانی است که با آن، جز شخص پاک به بهشت وارد نشود (پس چنین گنهکاری باید در برزخ و یا محشر عذاب کشد تا آن گوشت و خونسش بریزد و تصفیه گردد و سپس داخل بهشت شود) (کافی، محمد بن یعقوب کلینی، ج ۲، ص ۲۷۰).

۷- دشمنی با اهل بیت علیهم السلام: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: "لَيْسَ بَوْلِي لِي مَنْ أَكَلَ مَالَ مُؤْمِنٍ حَرَامًا" کسی که به حرام، مال مؤمنی را بخورد، هرگز دوستدار من نیست (مشکاة الانوار فی غر الاخبار، مرحوم طبرسی، ص ۱۵۴).

انسان به غذاهای حرام و ناپاک احتیاج ندارد. امام رضا علیه السلام فرمودند: "اعْلَمْ يَرْحُمُكَ اللَّهُ أَنْ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يُبِحْ أَكْلًا وَ لَا شُرْبًا إِلَّا لِمَا فِيهِ الْمُنْفَعَةُ وَ الصَّلَاحُ وَ لَمْ يُحَرِّمْ إِلَّا مَا فِيهِ الضَّرَرُ وَ التَّلَفُ وَ الْفَسَادُ" (۶۴) یعنی: «خداوند هیچ خوردنی و آشامیدنی را حلال نکرده است مگر آنکه نفع و صلاح بشر در آن بوده و هیچ یک را حرام نکرده است مگر آنکه مایه زیان و مرگ و فساد است» (نوری، مستدرک الوسائل: ۱۶۵/۱۶).

همانطور که در روایت فوق و روایات زیادی از اهل بیت به ما رسیده غذاها و خوردنی هایی که اسلام و سایر ادیان الهی توصیه و یا تحریم نموده اند همگی دارای دلایل و فلسفه های زیادی هستند که در نهایت به خاطر حفظ سلامتی جسمی و روحی انسان حلال و یا حرام شده اند که اگر غذایی خوردن آن حرام اعلام شده از نظر خداوند هیچ فایده ای برای انسان نداشته و خوردن آن باعث ضررهای زیادی در جسم و روح و رفتار انسان خواهد داشت و آنهایی که به هر انگیزه و

منابع:

1. The Holy Quran.
2. Tousi Sheykh. Amali. Daralshafah Pub.
3. Koleyni Seghat alislam. Kafee Principles. Iran: Daralketab Alislamieh Pub; 1986.
4. Esmaeil Ebne Hamad. Johari(part.1). Beyrout: Daralelm; 1994.
5. Jalali M. Alakbar Almajmo Collection.
6. Farshi SA. Quran Ghamous(part 4. Tehran: Daralketab Alislamieh Pub; 1992: p.257-261.
7. Esfahani R. Almofradat fe ghari alqourn. 1st ed. Beyrout: Darlalmarafat; 1998.
8. Almizan in the interpretation of the Quran, Mr. Mohammad Hossein, 5th . Tabatabaei.5th ed. Daftar Nashr Islami.
9. Tabarsi Fazl Ebne Hasan. Majmaolbayan Leoloom Quran. Beyrout: Daralmarafah.
10. Tousi M ebne H. Tahziboahkam. 4th ed. Tehran: Daralketab Aleslamieh; 1986.
11. Tousi. Amali. Qom: Daralshafa; 1993.
12. Tousi Sheykh Taefah Abe Jafar Mohamad Ebne Alhasan. Altebyan in interpretation of Quran(part 4). P Almizan in the interpretation of the Quran, Mr. Mohammad Hossein Tabatabaei.5th ed.. P. 18.
13. Ravandi G. Fegholquran. Qom: Marashi Najafi Library Pub.
14. Qomi A. Safinatalbahar. Tehran: Farahani Pub.
15. Hendi H. Kanazalamal. Tahghigh Safvatalsefa alresaleh. Beyrout; 1984.
16. Hejle MB. Bahar Alanvar Aljamea ledorr Akhbar Alaameh Alathar. Tehran: Maktabe Eslamieh; 1928.
17. Mostadrak Alvasael and Mostanbetol Masael. Qom: Alalbeyt Institute; 1986.
18. Tousi. Meshkatolanvar Fe Ghorar Alakhbar.

بررسی مروری تاثیر اعمال انسانی بر سلامت محیط زیست از دیدگاه قرآن و روایات

محمد اسماعیلی فارسانی*، اسماعیل باقری، بهناز درخشان، مرضیه قاسمی، سمیه قاسمی،

فرید معین فارسانی

کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران

چکیده:

زمینه و هدف: قرآن کریم به عنوان کتاب سعادت بشر همواره راه و رسم زندگی سعادت‌مند را به انسان‌ها نشان داده است. ناآشنایی با دیدگاه‌های قرآن و اسلام درباره محیط زیست باعث شده مردم بدون نگرانی این سرمایه عظیم الهی را هدر دهند و سلامت خود و جامعه را به خطر بیندازند. این مطالعه با هدف بررسی تاثیر اعمال انسانی بر سلامت محیط زیست صورت پذیرفت.

روش بررسی: مطالعه حاضر یک پژوهش توصیفی و مروری بوده و با بهره‌گیری از قرآن کریم، پایگاه‌های اطلاعاتی، کتب و مقالات معتبر، احکام و روایات اسلامی در رابطه با تاثیر اعمال انسانی بر سلامت محیط زیست انجام گرفته است. موضوعات تحت بررسی جمع‌آوری و مورد بحث و تفسیر قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که جهان هستی، از نظم دقیقی برخوردار بوده و هر یک از اجزا و عناصر خلق شده، در بقاء این کره خاکی و در نتیجه در ادامه زندگی انسان نقش دارند. بنابراین، تغییر نابجا و زیان رساندن به هر یک از اجزاء این سیستم عظیم، که در آن همه چیز در تعادل و تناسب است، سبب به خطر افتادن حیات و هستی می‌گردد.

نتیجه‌گیری: با توجه به آموزه‌های قرآن کریم، دین مبین اسلام و سیره پیامبر اسلام (ص) که محیط زیست را به عنوان یکی از اساسی‌ترین عوامل دخیل در سلامت انسان معرفی نموده است. حفاظت از محیط زیست توسط انسان‌ها، گامی در مسیر عبادت و جلب رضای خدا و در راستای توسعه سلامت اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی و فرهنگی خواهد بود.

واژه‌های کلیدی: سلامت، قرآن، محیط زیست.

تأثیر صله رحم بر سلامت جامعه از دیدگاه قرآن

راضیه نظری وانانی*

تکنولوژیست جراحی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران

چکیده:

زمینه و هدف: صله رحم یک رفتار اجتماعی به معنای ارتباط دوستانه و حمایتی است که در سایه ی این ارتباط انسانی با دیگران، افراد احساس آرامش و شادابی می کنند و از استرس ها و مشغله های روزمره دور می شوند. با توجه به همه جانبه بودن قرآن کریم و جامعیت آن، مطالعه حاضر طراحی گردید تا تأثیر صله رحم بر سلامت جامعه از دیدگاه قرآن بررسی گردد.

روش بررسی: روش تحقیق در این پژوهش به شیوه ی کتابخانه ای می باشد که در آن سعی شده است با تکیه بر آموزه های دینی قرآن کریم، سایت های جستجوگر و مقالات مربوطه در بانک های اطلاعاتی نقش صله ی رحم بر سلامت جامعه را مشخص کرد.

یافته ها: از این تحقیق به خوبی استنباط می شود که قرآن کریم تحکیم پیوندهای خویشاوندی و استحکام روابط خانوادگی را به شدت مورد تأکید و توجه قرار داده و صله رحم و رسیدگی به بستگان را به عنوان یک ارزش الهی واجب کرده است که می توان با آن در جهت داشتن جامعه ای سالم گام برداشت. امروزه ممکن است صله رحم با تلفن، فرستادن پیامک و یا پست الکترونیک صورت گیرد، اما برخی معتقدند که ارتباط انسان ها نسبت به گذشته از عمق کمتری برخوردار است و انسانها خود را بیش از گذشته تنها احساس می کنند که می تواند پیامدهای منفی زیادی به همراه داشته باشد پس می توان با آموزش مسائل دینی و آموزه های قرآنی در سطح جامعه از این احساس تنهایی و عواقب آن کاست.

نتیجه گیری: اسلام، آدمی را موجودی فرد محور، تنها و جدای از جماعت نمی داند، بلکه او را به طور فطری، اجتماعی می شناسد که باید در کنش های متقابل با دیگران، بخش مهمی از نیازهای خویش را برطرف سازد و به رشد و کمال دست یابد. اساساً اسلام، دینی اجتماعی و مبتنی بر قواعد و دستورهایی جمعی است که هر گونه فردپرستی، رهبانیت و گوشه گیری در آن جایی ندارد.

واژه های کلیدی: سلامت، صله رحم، قرآن.

نقش سازنده امید در زندگی از دیدگاه اسلام و بهداشت روان

الهام اسکندری*^۱، رمضان عقیلی^۲

^۱مرکز بهداشت شهرستان شهرکرد، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد ایران؛ شبکه بهداشت و درمان شهرستان فارس،

^۲دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد ایران

چکیده:

زمینه و هدف: آدمی فطرتاً کمال طلب است و هرآنچه را که مطلوب است و موجب کمال آدمی است، دوست داشته و به امید رسیدن به آن تلاش می کند. در قاموس زندگی بشر، "امید" لغت مقدس و پرارزشی است که همچون پشتوانه محکمی، بشر را به جلو می راند و مشکلات و سختیها را بر او آسان می کند و این حقیقت با صراحت در آیات قرآن و گفتار پیشوایان مذهبی ما بیان شده است. هدف از مطالعه حاضر بررسی نقش امید در زندگی از دیدگاه قرآن و طب می باشد.

روش بررسی: این مطالعه بصورت توصیفی و با مرور آیات قرآنی، منابع و متون مرتبط، به بررسی نقش امید از نظر اسلام و دیدگاه طب پرداخته است.

یافته ها: رشد معنوی انسان و رسیدن او به کمالات، از مهمترین برنامه های انبیاء و ادیان آسمانی بخصوص دین اسلام بوده و امید بعنوان یکی از عوامل مهم در تربیت انسان از دیدگاه قرآن مطرح است. از بررسی متون اسلامی به خصوص قرآن مجید، استنباط می شود که انسان می تواند خود را از وضعیت موجود، رها کرده و به سمت وضعیت مطلوب روانشناسی در زمینه امید، سوق دهد، چراکه جایگاه و نقش امید در زندگی چنان روشن است که دلیلی نمی طلبد، زیرا فروزانی روح امید در دل آدمی، خود بخود او را به تحرک، تلاش و پویایی وا می دارد. در قرآن برای تشویق و ترغیب انسان به کارهای شایسته، از امید، فراوان یاد شده است. در لابلای صفحات مقدس قرآن آیتانی دیده می شود که با خواندن آنها نیروی امید در روح انسان پرورش می یابد آیات ۸۷ و ۸۸ سوره مبارکه انبیاء، آیه ۵۵ سوره نور و آیه ۸۸ سوره یوسف از این جمله اند.

نتیجه گیری: امید عاملی روحی است که در تکامل انسان، نقش مؤثری دارد. بدون امید، بشر هرگز به فکر اصلاح خویش نمی افتد. از این جهت زندگی مادی و معنوی انسان در پرتو امید تکامل پیدا می کند. مصادیق قرآنی نشان می دهد که حتی اگر در گوشه زندان یا در ته چاه، در شکم ماهی و در تاریکی های اعماق دریا، یا غرق در منجلاب گناه و تباهی، یا در محاصره دشمن و کمی تعداد، فقر، تنگدستی یا مرض گرفتار باشید، هیچگاه بخود نومیدی راه ندهید زیرا پیروزی نهایی، سعادت و کامیابی، نصیب مومنان خواهد شد و همواره در پرتو امید، به سوی آینده ای روشن، با تصمیمی قاطع گام بردارید.

واژه های کلیدی: امید به زندگی، کمال، قرآن.

نقش فضای مجازی در گرایش جوانان به نماز از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودان

جواد ایمانی

گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان بندرعباس، هرمزگان، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: با رشد همه جانبه و فراگیر فناوری اطلاعات و ارتباطات به طور عام و سایر و فضای مجازی به نحو خاص، امروزه بستری را فراهم آورده، تا بتوان از طریق بهره مندی منطقی و علمی از آن، ضمن به روز کردن شیوه های تبلیغ دین به صورت گسترده و وسیع تر از گذشته با تعداد بی شماری از مخاطبان بدون محدودیت های جغرافیایی و زمانی ارتباطی دو سویه برقرار نمود. این پتانسیلی است که فضای مجازی در اختیار بشر امروزی قرار داده و باید با تمام توان از ظرفیت تأثیر گذار آن به نحو مطلوب و شایسته بهره مند شد. بنابراین هدف از تدوین این مقاله بررسی نقش فضای مجازی و مولفه های آن در گرایش جوانان دانشجو به نماز می باشد.

روش بررسی: جامعه آماری این پژوهش دانشجویان گروه آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودان می باشد که از طریق نمونه گیری تصادفی ساده تعداد ۱۰۸ نفر از دانشجویان به عنوان نمونه انتخاب شده اند. جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه های محقق ساخته استفاده شده است.

یافته ها: نتایج بیانگر این مورد بود که فضای مجازی و مولفه هایش شامل متن گرای، بسط، احساسات، انعطاف پذیری هویتی، گرایش به نماز به طور کلی رابطه معنی داری با گرایش جوانان به نماز دارد. نتیجه گیری: فضای مجازی به طور کلی بر گرایش جوانان به نماز نقش موثر دارد و از بین مولفه های فضای مجازی، دو بعد متن گرای و انعطاف پذیری هویتی قادر به پیش بینی گرایش جوانان به نماز می باشند.

واژه های کلیدی: فضای مجازی، نماز، فناوری اطلاعات و ارتباطات، دانشجویان.

اثرات سوء مصرف الکل بر سلامت جنین با بررسی دیدگاه قرآن و روایات

نجمه گلی ملک آبادی^{۱*}، فاطمه گلی ملک آبادی^۲، فهیمه قنبری^۱

گروه زیست شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فلاورجان، ایران؛ گروه ادبیات و علوم عرب، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: نوشیدنی های الکلی، یکی از خوراکی هایی است که در دین مبین اسلام تحریم شده است. پس از گذشت چندین قرن از ظهور اسلام، دریچه های تازه ای به سوی علم گشوده شد و دانشمندان دلایل تازه ای از زیان بار بودن این نوشیدنی ها را بیان کردند. هدف از این مطالعه بررسی اثرات سوء مصرف الکل بر سلامت جنین با بررسی دیدگاه قرآن و روایات به منظور افزایش سطح آگاهی دختران جوان و هشدار در پیشگیری از مصرف الکل به ویژه در دوران بارداری است.

روش بررسی: در این مطالعه سعی شده است با استفاده از متون علمی اثبات شده در بانک های علمی معتبر مانند Pubmed و Magiran و تجمیع این نظرات به بررسی اثرات زیان بار الکل بر سلامت جنین پرداخته شود. یافته ها: در بررسی های حاصل از این نوشتار، الکل به عنوان یک عامل تراژون برای جنین به شمار می رود و هیچ میزان اطمینانی برای مصرف آن در دوران بارداری وجود ندارد.

نتیجه گیری: با توجه به مطالب یاد شده مصرف الکل علاوه بر اینکه از نظر دینی حرام است، به علت تأثیرات نامطلوب بر روی جنین می تواند نسل آینده بشر را به خطر اندازد. یکی از اثرات الکل، اثرات جبران ناپذیر آن بر جنین مادران مصرف کننده است. این اختلالات که به نام سندرم الکل جنینی معروف است، روند رو به رشدی را خصوصاً در کشورهای غربی دنبال می کند. نوزادان متولد شده با این سندرم درجات وسیعی از ناهنجاری ها را بر دوش می کشند که مهمترین آن ها عقب ماندگی ذهنی و اختلالات بینایی می باشد. مسئله قابل توجه این که بروز این سندرم تنها با پرهیز از مصرف الکل قبل از تشکیل نطفه و در دوران بارداری، قابل پیشگیری است.

واژه های کلیدی: الکل، قرآن، سندرم الکل جنینی.

نقش فضای مجازی به ویژه اینترنت بر سبک زندگی جوانان

حسین نظری^{*}، راضیه نظری وانانی^۲

^۱دانشجو، دانشگاه پیام نور شهرکرد، شهرکرد، ایران؛ ^۲دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: با فناوری های ارتباطی جدید و بزرگراه های اطلاعاتی به عنوان فضای مجازی به خصوص اینترنت منجر به تحول در شدت و میزان ارتباط انسان ها در نقاط مختلف جهان شده و تحولی کیفی در سبک زندگی انسان ها ایجاد کرده است، بدین جهت مطالعه ای به منظور تعیین نقش فضای مجازی به ویژه اینترنت بر سبک زندگی جوانان انجام گردید.

روش بررسی: روش تحقیق در این پژوهش به شیوه ی کتابخانه ای می باشد که در آن سعی شده است با تکیه بر، سایت های جستجوگر و مقالات مربوطه در بانک های اطلاعاتی نقش فضای مجازی به ویژه اینترنت بر سبک زندگی جوانان را مشخص کرد.

یافته ها: اینترنت توانسته است ابعاد تازه ای را به سبک زندگی آدمیان تحمیل نماید. هر چند استفاده از آن توانسته است بسیاری از مشکلات موجود در زندگی افراد را حل نماید؛ اما نسل بشر را دچار مشکلات متعددی نیز کرده است.

نتیجه گیری: برداشت دینداران از اینترنت متفاوت است. برخی آن را موهبت الهی برای گسترش فرامین دینی به ویژه قرآن، در زندگی انسان ها می دانند. برخی نگاه ابزاری به آن دارند و عده ای کاملاً بدبینانه به آن می نگرند. بدبینان، اینترنت را ابزاری می دانند که همزمان اجتماع دینی را ضعیف می کند. سنت دینی را بر هم می زند و امر مقدس را به امری روزمره بدل می کند.

واژه های کلیدی: فضای مجازی، اینترنت، سبک زندگی.

بررسی سبک زندگی نوین از دیدگاه طب سنتی و طب اسلامی با بهره گیری از آیات

علی اکبر بخشی^۱، مریم رضایی پاشا^{۲*}، حمیده بدوی^۱، سمیرا ابراهیمی^۱

^۱دانشگاه علوم کشاورزی ساری، مازندران، ایران؛ ^۲دانشجو، دانشگاه علوم کشاورزی ساری، مازندران، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: امروزه با تغییر در رفتارها و شرایط زندگی و شیوه های تغذیه، بسیاری از مشکلات اعم از مشکلات جسمانی و روحی روانی گریبانگیر جامعه انسانی شده است که در نظر گرفتن و به کارگیری اصول طب سنتی و آموزه های اسلامی و قرآنی و ادغام این دو در زندگی روزمره، ما را به سوی ارتقاء کیفیت سطح زندگی سوق می دهد. خداوند در آیه ی ۲۸ سوره ی رعد می فرماید: "الا به ذکر الله تطمئن القلوب" اشاره به به دست آوردن آرامش روحی و روانی و تأثیر ایمان و ذکر خدا در کارها دارد. قابل ذکر است که وجود نابسامانی های روحی و روانی در جوامع کنونی امری غیر قابل انکار می باشد. این مطالعه با هدف بررسی سبک زندگی نوین از دیدگاه طب سنتی و طب اسلامی با بهره گیری از آیات صورت پذیرفت.

روش بررسی: این تحقیق بر اساس مطالعات کتابخانه ای به بیان معضلات سبک زندگی نوین و اثرات مضر آن بر سلامتی انسان پرداخته و توصیه های طب اسلامی و طب سنتی را در چگونگی داشتن یک سبک زندگی بهینه بیان نموده است و در پایان تحلیلی بر این مستندات ارائه نموده است.

یافته ها: با گریزی بر اندیشه طب سنتی و کتاب قانونچه، که درباره ی سته ضروریه یعنی ۶ اصل ضروری حیات اشاره نموده است که با ترجمه بسیاری آیات الهی مطابقت دارد. با آگاهی از این ۶ اصل و آگاهی از بسیاری از مسائل می توان به راهکارهایی برای بهبود سطح و شرایط زندگی دست یافت. این ۶ اصل عبارتند از: ۱- هوا ۲- خوردنی ها و آشامیدنی ها ۳- خواب و بیداری ۴- حرکت و سکون ۵- احتیاس و استفراغ ۶- رویدادهای نفسانی. با ارتباط این ۶ اصل با آیات قرآنی نظیر آیات ۱۶-۱۰ سوره نحل و ۳۴-۳۲ سوره ابراهیم که به چگونگی استفاده از نعمات الهی اشاره دارد و همچنین آیات ۱۱-۹ سوره نبا که درباره ی خواب و بیداری و رعایت آن دستوراتی داده شده است، معیار و میزانی جهت بهبود سبک زندگی خود و دیگران تعیین کرد.

نتیجه گیری: در نظر گرفتن اصول طب سنتی و اسلامی در زندگی روزمره انسان را به سوی ارتقای کیفیت زندگی سوق می دهد و می توان با در نظر گرفتن ۶ اصل ضروریه حیات به عنوان یک معیار و میزان برای سنجش و ارزیابی سبک زندگی امروزی خود، در جهت بهبود و اصلاح آن گام برداشت. چراکه این ۶ اصل از حیاتی ترین اصول در نیازهای انسانی است و آن چه را که ما در سبک زندگی سنتی نیز داشته ایم بر مبنای تأمین همین اصول ۶ گانه تشکیل یافته و به مرور زمان با پیشرفت علم و تکنولوژی تغییر و تحول یافته و سبک زندگی نوین امروزی شکل گرفته که فاصله زیادی با سبک زندگی سنتی دارد.

واژه های کلیدی: سبک زندگی، طب سنتی، طب اسلامی.

تغذیه حلال و تاثیر آن در انجام عمل صالح از منظر قرآن

ابوالقاسم شریفی، محبوبه مراد علی زاده*، نجمه مجیدی، شهلا علایی، فاطمه شریفی، محبوبه

محمدپور نصرآبادی

دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران.

چکیده:

زمینه و هدف: تغذیه نادرست یکی از عوامل ابتلا به انواع بیماری ها می باشد. رعایت دستورات بهداشتی در مورد تغذیه یکی از عوامل سلامت و شادابی می باشد. اسلام توجه ویژه ای به تغذیه دارد به طوری که خداوند در قرآن به خوراکی ها سوگند یاد کرده است و از انسان ها می خواهد که از غذاهای پاک و طیب استفاده کنند. خداوند در سوره عبس آیه ۲۴ چنین می فرماید: "فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ" یعنی آدمی باید به غذایش، خوراکش و به آنچه می خورد توجه داشته باشد که از هر نظر پاک و تمیز، حلال، مباح و قابل خوردن باشد و از نظر بهداشت و سلامتی بایستی دقت کافی مبذول دارد که آنچه می خورد سالم باشد و چه از نظر ظاهر و چه از نظر باطن آلوده نباشد.

روش بررسی: این مقاله بصورت مروری و با مراجعه به قرآن کریم و تفاسیر و روایات معتبر اسلامی مرتبط با موضوع نگارش شده است.

یافته ها: بررسی متون اسلامی بیانگر این واقعیت است که آموزه های دینی ما مسلمانان سرشار از توصیه های تغذیه ای است و آیات و روایات متعددی در مورد تغذیه نقل گردیده است. در قرآن کریم اصول خاصی برای تغذیه سالم بیان شده که به قرار زیر است: ضرورت دقت همه جانبه در تغذیه و انتخاب آگاهانه غذا (آیه ۲۴ سوره عبس، آیه ۱۹ سوره کهف)، اجتناب از غذاهای پلید، آلوده و تحریم شده (آیه ۱۵۷ سوره اعراف، آیات ۱۴۵ سوره انعام، ۳ سوره مائده) بهره گیری از غذاهای پاکیزه، سازگار و حلال (اشاره به آیه ۱۵۷ سوره اعراف و آیات ۱۶۸ و ۱۷۳ سوره بقره، آیات ۱۴۳، ۱۴۴ و ۱۱۸ سوره انعام، ۱ سوره مائده)، رعایت اعتدال و میانه روی در تغذیه و پرهیز از افراط و تفریط (آیه ۳۱ سوره اعراف).

نتیجه گیری: قرآن کریم کتابی است که در همه زمان ها و مکان ها پاسخگوی نیاز انسان هاست با بهره گیری از آیات و روایات در باب تغذیه می توان از بسیاری از بیماری ها پیشگیری کرد و راهکارهای مفید برای بهبود سلامت فرد و جامعه ارائه نمود.

واژه های کلیدی: تغذیه، سلامت، قرآن، پیشگیری از بیماری ها.